Borgare

Bokutgåva

Albert Bonniers förlag, Stockholm 1909.

DET OSYNLIGA LEENDET

När man ser en stor stad, kan det falla en in, att alla dessa massor af hus inte bilda annat än underlaget till en annan, en större, högre, underbarare och därjämte osynlig stad. Den, man kallar den verkliga, är, så att säga, endast stenfoten till den, hvars torn och spiror glänsa bland molnen och stundom skymta för grubblande ögon.

Men hvarför skulle det vara så bara med stora städer? Skulle inte förhållandet kunna vara detsamma äfven med små? Ja, skulle inte ett ensamt hus i skogen kunna ha samma egenskap?

Och, om man tänker efter, är det inte egentligen i den osynliga staden och i det osynliga huset, som människorna lefva större delen af lifvet? Och är det, till slut, inte det osynliga hos människan, som upptar största tiden mellan vaggan och grafven?

Hvar och en må döma efter egen erfarenhet. Jag har funnit det vara så, för min del. Jag är hvarken missnöjd eller förtjust däröfver, det syns mig endast såsom ett faktum; och i fakta finner man sig ju.

När jag nu tänker på staden Öbacka, en liten oansenlig stad med en kyrka, många och gamla träd, små hus och vanliga människor, då tycker jag mig just se, hur den osynliga staden sväfvar som ett moln öfver taken; och i den osynliga staden synas ansikten, som jag känner igen.

Jag mötte en gång en gammal gumma på gatan, och hon började tala om min barndom. Sedan sade hon följande ord, som jag minnes:

Om jag inte visste, att jag sett allt detta med egna ögon, skulle jag inte tro, att det har händt. Allt hvad jag har varit med om är så märkvärdigt och besynnerligt, och ibland tror jag, att alltsammans är en dröm.

Hon var ändock bara en kvinna af folket, och jag kan minnas henne som ett af de gladaste ansiktena från min barndom.

Men hvarför föreföll henne alltsammans så märkvärdigt och besynnerligt? Det hade aldrig förefallit henne så förut.

Förklaringen är kanske denna: Nu var den långa roman, i hvilken hon själf delvis varit en medspelande, ändtligen afslutad. Hon kunde öfverskåda den från dess första till dess sista händelse. Hon kunde se, hur handlingar knutit sig till hvarann, och hur plötsliga händelser brutit fram, hvilka, då oförklarliga i sammanhanget, nu föreföllo själfklart gifna. Genom den belysning, som upplösningen kastat öfver det hela, fingo nästan alla händelser ett egendomligt sken och en hemlighetsfull betydelse; och hon förvånade sig öfver att allt detta, som hon en gång funnit så naturligt och alldagligt, i självfva verket varit så egendomligt.

Hvad hade händt henne?

Öfver det lif, hon sett förlöpa, hade ett annat blifvit uppbyggdt, det ursprungliga syntes henne overkligt som

en dröm, och det, som hon aldrig sett, var nu nätt opp det enda hon såg.

Sålunda: inte bara en stad, ett hus och en människa synas skapa osynliga motsvarigheter, men handlingar tyckas ha samma förmåga.

Därutaf kommer det sig väl, att man ser lifvet utveckla sig öfver själfva lifvet, bland människor öfver människorna, i städer öfver städerna.

Och hvarje handling tänder ännu en af de otaliga gnistor, som göra denna osynliga värld lefvande och lysande för ens öga.

Nu är emellertid att märka, att det bara är få människor, som äro medvetna om hvad de bygga öfver sig. Detta hindrar ej, att deras handlingar påverkas af de osynliga, ja, många gånger mer af dessa än af någonting annat.

Huruvida det finns samband mellan de osynliga inbördes, det är mer än man kan säga, ehuru det är troligt; och att människorna sålunda skulle styras af hela den osynliga gruppen ofvan sina hufvuden, det är likaledes svårt att påstå.

Emellertid känner man ju så oändligt litet af hvad som rör sig i hjärtana. När man talar om en människa, talar man ju bara om sig själf i en annan form. Och människorna ha ju ännu inte kommit längre än att ständigt tala med, strida för, bekämpa och söka kufva sig själfva, så att man skulle kunna säga, att i hela världen finns det bara en enda människa men med tusende hufvuden som hydran. Och kanske är det så. Ja, förmodligen är det så. Det finns nog endast ett enda mänskligt väsen; vore det annorlunda, vore det ofattbart.

Men då måste alla ha samma sträfvan; och om så är, då måste alla gå samma väg. Det som sugs ur marken in i roten, fyller det inte alla växtens delar, och består inte hela växten af samma ämnen? Ja, finns det inte något af roten ända upp i blomman, och har inte roten något af blomman i sig?

Den lägsta bland människorna har då i sitt väsen något af den högsta, och den högsta kan inte undgå att se sig själf i den allra ringaste. Om han inte såg sig själf, kunde han då ens se något alls?

När jag sålunda nu ser den lilla staden Öbacka framför mig med dess lilla hvita kyrka, dess lummiga trädkronor, dess låga trähus, dess smala, krokiga gator, dess oansenliga människor — och jag ler åt allt detta, ler jag då åt annat än mig själf?

Staden Öbacka, det är jag själf. Det är inte staden, där den ligger vid sin mörka fjärd; det är inte människorna, som de lefva dag efter dag; men det är just den andra staden, som jag talat om, just de andra människorna. Och när jag nu vet, att det endast är mig själf jag kan återfinna i allt detta, då kan jag säga, att staden Öbacka, det är jag själf.

Jag ler verkligen åt allt detta — men man ler ju aldrig elakt, när man vet, att man ler åt sig själf.

Och hvarför ler jag? Många säga, att man bör gråta. Hvarför gråter jag inte?

Ja, hvarför gråter jag inte?

Det finns så många, som gråta, och några ha gjort det så vackert och blifvit så berömda därigenom, att man kunde önska sig äga deras förmåga.

Medan jag ännu gick och såg på husen och gatorna och människorna, då hände det ofta, att jag försökte gråta framemot natten. Dels tyckte jag mig höra inom mig de stora gråtarnas röst; dels syntes mig det hela

så förvirradt, så grymt, så planlöst, att hjärtat kröp ihop och gömde sig som ett litet barn i kroppens mörkaste vrå. Människorna voro mina fiender, ty de kommo ju icke fram och togo mig i hand, och hvarandras fiender, ty de talade alltid illa om hvarann. Jag föraktade dem, och ingenting kunde vara lättare, ty inte nog med att de förtalade hvarann på morgonen, de voro dessutom goda vänner på kvällen och förtalade då gemensamt några andra. Och strax tyckte jag, att det var upprörande, och skyndade att förtala dem alla inför sådana, som hade min uppfattning. Sålunda var det hela dagen från morgon till kväll en mångfärgad väf af det mest olikartade förtal; det gaf på den tiden ett visst välbefinnande, och man kände då ännu inte till något annat.

Men åren gingo, och det började bli öppen sjö, och vinden friskade på. Då såg jag med motvillig häpnad, att dessa, som jag så illa förtalat och som förtalat hvarandra, voro duktiga, skickliga och behjärtade människor.

Och man blir ju till sist ensam, man hör sin egen röst, och man blir förfärad.

Hvad skall man då göra? Skall man gråta? De stora gråtarnas röst i ens inre har för längesedan tystnat; ja, man har glömt allt detta. Men skall man gråta ändå? Många gånger känner man sig nära. Allt är fortfarande så grymt och så planlöst, och egentligen är det nu värre än förr. Ty förr kände man sig öfver alla de andra, men nu har man fallit ohjälpligt, man känner och vet, att man inte är bättre än någon, kanske sämre däremot än många.

Då lyser det sakta upp i ens inre. Man märker, att man i alla dessa år har lett åt sig själf. Man har inte sett det förr, ty ögonen ha ju olyckligtvis suttit i ens eget hufvud.

Och hvad skall man göra om inte fortsätta? Så ler man. Man ler tanklöst i ännu några år. Men då börjar man att se, hur öfver lifvet reser sig detta osynliga lif, om hvilket jag har talat. Och då förändrar sig leendet. Det blir ett osynligt leende.

Hvad innebär detta leende? Förlåtelse? Hvad har man egentligen förbrutit? Nej, inte förlåtelse. Men kanske förståelse.

Man känner sig som en form, i hvilken själfva lifvet gjuter sig. Och efter den formen är det ens osynliga människa tar gestalt. När man nu ser skillnaden mellan det synliga och osynliga, ler man.

Men hvarför ler man? Hvarför ler en far, när han ser sina barns fumliga försök att göra sådant, som de en gång skola finna vara det lättaste i världen? Eller när han hör dem förklara tingen och händelserna omkring sig? Beror inte leendet på en hemlig glädje, som födts af vetskapen, att de en gång skola kunna allt detta? Om en man har en son, som han vet vara obotlig idiot, och han ser denna idiot fruktlöst anstränga sig, då ler han inte, utan då går han bort och sörjer! Leendet, är det inte ett medgifvande, ett erkännande, ja, är det inte själfva åskådandet af framtida förmåga och skicklighet tvärs genom oförmåga och oskicklighet!

Men ju mer åren gå, ju äldre man blir, desto tydligare ser man både det ofullkomliga och det fullkomliga; men ingenting i denna synliga värld är längre otadligt. Såge man något otadligt, då funnes inte mera den osynliga världen, då ginge man i mörker, då gladde man sig ej, och då kunde man aldrig le.

Den klokes gråt, det är hans leende! Det är vackrare att se ett leende än ett gråtande ansikte; äfven därför bör man föredra leendet.

Och när en man ler, då vet man, att han hört sin egen röst, sett sitt eget ansikte, och åtminstone anar den osynliga världen.

Nu skall jag försöka att berätta några historier från den lilla staden Öbacka, och kan jag då förhjälpa till att en och annan ser en skymt af denna osynliga värld, då skall jag vara nöjd att inte ha blifvit en gråtare, om än

aldrig så berömd.

Men annars är jag nog nöjd ändå, ty det måste en filosof vara, och filosof är hvar man, som fattar det osynliga leendet.

DEN OFÖRÄNDERLIGE

I.

Tänk dig en liten man, hjulbent, med mörka polisonger, svarta ögon och en något kalnad hjässa samt därtill liflig som en ekorre. Det blir patron Lack, som en gång i tiden ägde och bodde i det stora huset vid Skeppar Karls gränd.

Nu var det en höstmorgon, och patron Lack höll på att klä sig. Ibland tittade han ut genom fönstret, för att se, om något hände på gården; och rätt hvad det var, hände något.

Det kom en tung gubbe i hög svart hatt långsamt gående öfver gårdsplanen. Han väjade inte ens för rabatterna midt på rundeln utan gick öfver alltsammans, så att vissna penséer och astrar sprätte om fötterna.

Vänta du, din rackars gubbe! sade Lack och ställde sig vid fönstret och hade lösgommen i hand. Ty så nyfiken var han att se, hur det nu skulle bli, att han glömde sätta den på dess plats.

När gubben kom till den lilla grinden i staketet, sträckte han ut handen för att som vanligt öppna den. Men han fick inte upp den; han ryckte gång på gång, men se, den gick inte upp. Då böjde han sig ner och undersökte den; och den var fastspikad. Gubben stod ett ögonblick stilla och kliade sig betänksamt i hufvudet, och patron Lack fick därvid ett spändt uttryck i sitt lifliga ansikte.

Hä! mumlade han. Ämnar gubben klättra öfver? Det är väl ändå omöjligt!

Gubben gjorde det inte, utan han vände. Då drog sig Lack ett par steg tillbaka, och nu satte han lösgommen på dess plats. Han såg, hur gubben stannade på gårdsplanen och hötte med käppen upp mot hans fönster; och vid den synen brast Lack ut i gapskratt. Men i detsamma fick han en nysningsattack, och den hade en sådan häftighet, att han plötsligt nös hela lösgommen i spottlådan.

Han böjde sig under svordomar och tog upp den och började skölja den ren från sand, och medan han sysslade härmed, knackade det på dörren.

Hvem är det? Stig in! ropade han, och husan steg in och neg.

God morgon, patron! sade hon.

God morgon, nå hvad vill hon? Söker lektorn mig? Jag träffas inte.

Nej, patron! sade husan. Det är Skinnar i köket, som frå ...

Jaså! Jag kommer, jag kommer! Bed honom sitta ner och vänta ett ögonblick. Hur ser svinet ut?

Jag vet inte, jag har ...

Så, bed honom vänta, gå nu, flicka, gå nu!

Lack stoppade åter in lösgommen, och medan han kastade på sig rock och väst, spottade han. Ty det var ännu sand kvar i gommen. Därefter skyndade han ut i köket, där slaktaren satt och hängde hatten mellan knäna.

God morgon, Skinnar! Det var en fan, Skinnar är att vara tidig, sade Lack för att glädja slaktaren.

Jo! svarade finnen lugnt.

Skinnar vill väl ha en kopp kaffe! Och en sup?

Jo, svarade finnen. Det säjs int nej för.

Nej, det brukar inte vara vanan, det! sade Lack och tog ut lösgommen och spottade sand. Då blef finnen häpen.

Skinnar tror väl, jag är den onde, som kan ta tänderna ur munnen?

Jo, nog var det likt! sade finnen.

Har han aldrig sett en lösgom förr?

Nej, jag har int ...

Se här då! sade Lack och gaf honom gommen.

Det sku vara taget då från ett djur, för int tör en människa släppa till! sade finnen.

Men därvid brusto alla i köket i skratt utom Järker, men dels var han döfstum, och dels drack han kaffe; och om man satte en kniptång i hans öron, medan han drack kaffe, så märkte han det ej.

Men finnen kände och fingrade på gommen och började rycka i tänderna.

Nej, hvad i sjuhundra hälsingland gör han, karl! skrek Lack och röck till sig gommen och stoppade den i munnen. Men då kom han att tänka på finnens fingrar, och därför gick han till vattenledningen och sköljde gommen.

Det är, min själ, dyrbara saker! sade han.

Jo, sade finnen, int tör patron få tocket här i landet.

Jo, det kan han lita på! svarade patron. Men hvar har han svinet, Skinnar, skynda sig med kaffet nu! Jag har inga långa stunder lediga. Nå?

Jo! sade finnen. Svinet, det har jag på gården. Int far det illa, men sku jag dricka kaffet så fort som patron vill, så tör jag bli skållad förr än svinet.

Ja, det skållar jag inte före nästa jul! sade Lack. Men Skinnar blir, min själ, inte skållad förrän i helvetet.

Det får väl patron fråga om, när som patron kommer dit! sade finnen.

Nå nå! sade Lack och bjöd slaktaren en pris snus.

Tack! sade finnen och snusade. Men tänk inte patron skålla svinet före nästa jul, då tör det se bra underligt ut.

Hvarför det? frågade Lack häftigt.

Teminstingen tör patron få salta det duktigt, då! svarade finnen.

Salta ett lefvande svin! utropade Lack.

Lefvande! sade finnen.

Ja, lefvande! ropade patron Lack. Lefver inte svinet?

Nej, nog är det då ordentligt styckadt teminstingen.

Herregud, ni finnar, ni finnar! skrek patron Lack och sträckte ut armarna. Hörde han inte, att jag köpte ett lefvande svin?

Jo, nog var det lefvande, när som patron såg’et!

Ja, men hvem i guds namn bad er slakta svinet?

Jag fatta ju int annat, jag!

Ja, ni är då, med förlof sagdt, en förbannad kalfstöfvel, min kära Skinnar, som kan göra på det viset. Hvafan ska jag med ert svinkött att göra?

Det kan patron nog få nytta af! inföll nu kokerskan. För vårt svinkött är slut. Sista biten gick åt i torsdags.

Hvad säger hon, människa? skrek Lack. Är svinköttet slut? Nu? Och det är inte två månader sen jag köpte.

Ja! sade kokerskan. Det kan inte jag hjälpa.

Nej, tacka fan för det! Tacka fan för det! Att hon inte kan hjälpa det. Hvafan kan hon hjälpa då? Att köttet går åt!

Tror patron, att jag har ätit upp det?

Åhå! Borstar hon sig! Har någon sagt, att hon gjort det!

Det låter nästan så! svarade kokerskan.

Nej, hon har nog annat att tänka på än att äta svinkött! sade Lack med ett leende.

Men då vände sig kokerskan tvärt om och var röd i ansiktet.

Står patron här och chikanerar mig, så kom ihåg, att jag går. Jag har inte kommit hit för att bli chikanerad, och om patrons förbannade svinkött tar slut, så angår det inte mig. Kom detta ihåg. Jag tycker, patron, som skall vara en så hög herre, skulle ha bättre göra än springa i köket för jämnan och göra både det ena och det andra.

Och därmed slängde hon spisringarna, så att köket genljöd däraf.

Men Lack hade blifvit hvit i ansiktet, och hans läppar darrade.

Gå! röt han. Gå! Ut ur detta hus!

Med nöje, herr patron! Med nöje, herr patron! svarade kokerskan hånfullt och gjorde stor reverens. Jag kan tala om för herr patron, att det är tamfan inget nöje att vara här! Adjö, herr patron! Hoppas, att svinköttet skall räcka längre, när herr patron får en ärligare kokerska än mig. Adjö, adjö!

Men Järker, som nu slutat att dricka kaffe, tittade med stora ögon och ruskade på hufvudet och sträckte ut tungan såsom tecken till den största förvåning och upprepade ideligen sitt döfstumma:

Nä! Nä! Nä!

Patron Lack vände sig till husan och sade:

Följ Skinnar ner och bär in köttet i köttboden. Skinnar kan sedan komma upp på kontoret och få betaldt.

Skinnar bockade sig knotigt; och patron Lack försvann som en skugga ur köket.

II.

Han skyndade till sängkammaren, och där satt fru Lack framför spegeln i kamkofta, medan spritlampan brann under locktången.

Lack slängde upp dörren; och när fru Lack såg hans bleka ansikte, suckade hon.

Var god och förklara, hur det kommer sig, att svinköttet är slut! skrek patron Lack.

Fru Lack tog tången och pröfvade den på ett stycke papper och svarade lugnt:

Man brukar säga god morgon!

Svara på min fråga, sade Lack; hur kommer det sig, att svinköttet är slut?

Det har förmodligen blifvit uppätet. Eller kanske råttorna ha tagit det! svarade fru Lack.

Lack steg fram och ställde sig bredvid hustrun och såg på henne, men hon lockade sitt hår lugnt. När han stått en stund utan att säga ett ord, vände hon hufvudet och betraktade honom.

Ja, se på mig! sade han. Den dagen kan komma, då du inte mera får se mig.

Den lille Tomas stod för sig själf i ett hörn af rummet med sin mors brodersax i handen; han hade förnöjt sig med att klippa ögonfransarna. Men när fadern störtade in, blef han förvånad och stående orörlig med saxen i hand. Och när han nu hörde dessa faderns ord, tyckte han, att han såg den lille mannen som en af de skuggor, hvilka på soliga dagar plägade falla från molnen öfver bergen och glida bort och försvinna. Och hela rummet utvidgade sig och blef underligt, stort och dödt.

Tänker du begå själfmord för svinköttets skull? frågade fru Lack.

Du är husmor, du! skrek Lack plötsligt.

Nej, jag är inte husmor! svarade hon.

Nej, det märks.

Du har aldrig tillåtit mig vara det. Du har aldrig tillåtit någon att bestämma öfver den minsta sak i detta hus. Och hellre än att smädas hvarje dag föredrar jag att ingenting göra. Svara du själf på din fråga! Eller bed dina jungfrur svara. Jag vet ingenting, och jag vill ingenting veta.

Nej, men klandra, det kan du. Låta mig bära besvär och tunga, låta mig tänka på allt, låta mig vara husfar, husmor, hushållerska, kokerska, husa, barnjungfru, dräng, lagårdska, allt. Låta mig slita från tidigt på morgonen till långt in på natten. Sköta affärer, springa på torget ...

Vet du något bättre då än att springa omkring bland bönderna på torget! Finns det någon fru i stan, som är bättre känd på torget än du?

Och dessutom ständigt klander ...

Klandrar jag? Vågar jag klandra?

Klandrar du inte nu?

Ha! Hur kan du säga något sådant! Har jag rusat in till dig utan att säga god morgon och frågat, hvart svinköttet tagit vägen? Säg?

Hvem skall jag då vända mig till? Hvem skall hjälpa mig att styra huset? Skall jag gå ensam genom hela lifvet och aldrig få en lugn timma?

Du har dina jungfrur, köket är fullt.

Är det för den skull du skall vara min hustru?

Du talar alltjämt om skilsmässa! Skilj dig då! Gör allvar en gång af allt ditt prat! Laga, att du får en hustru med mera skinn på näsan än jag.

Å! Hvad skinnet på näsan beträffar, så fattas det inte. Vid gud, om jag i mitt lif har mött en kvinna mer hård, omänsklig och egensinnig än du. Jag gör hvad i min förmåga står att göra lifvet drägligt! Men, Gud! Hvad kan man göra med en sådan hustru.

Köp nytt svinkött! svarade fru Lack kyligt.

Lack såg ett ögonblick på sin hustru, därefter störtade han på dörren, men där vände han sig och ropade med knuten hand:

Det skall bli allvar! Här skall bli en annan ordning i detta hus.

Och sedan slog han igen dörren med en skräll.

Tomas stod i grubbel och hade halsen full af gråt. Otydligt tänkte han: skall nu det stora kriget börja igen, skall mamma gråta och pappa inte mera hälsa på oss? Ska vi äta ensamma för oss själfva härinne, och skall dagen bli lång och dyster, som om kyrkklockorna klämtade från morgon till kväll, från morgon till kväll?

Då vaknade han vid moderns fråga:

Tomas, hvad gör du med min sax?

Men han var så yrvaken, att han inte kunde svara.

Kan man tänka sig, hvad du tar dig till! Har du klippt ögonfransarna? sade fru Lack.

Ja, svarade Tomas, och jag ser mycket bättre nu, mamma!

Modern gaf honom stryk, och när hon slutat, blåste en ångbåt; och då stucko småsyskonen sina hufvuden genom barnkammardörren. När Tomas såg detta, ropade han i tårarna:

Tvy för mig, det är »Älfkungen»!

Och sedan fortsatte han att gråta, ty hans gråt motsvarade ännu inte fullt det kvantum stryk, som han fått.

Hvad hade nu icke detta svinkött åstadkommit för en olycka i patron Lacks hus!

Patron själf var upprörd, så att han inte kunde äta frukost, fru Lack kände sitt hjärta tungt i bröstet, Tomas satt i ett hörn och grät, och kokerskan stod på hufvudet i sin byrålåda och tårarna flödde, ty hon tänkte på den julgåfva, som hon nu såg försvinna likt en fågel, hon trott sig ha i hand.

Midt i allt detta elände började kyrkklockan, okänslig för allt, som hände och skedde vid hennes fötter, att klämta, långsamt och högtidligt, ty det var tisdag och klockan var tio.

III.

Nu är det förmiddag, och fru Unæus sitter i salen och talar med fru Lack.

Fru Unæus är gammal, hon är så gammal, att hennes hår är grått, och midt öfver hjässan har hon en svart spetsmössa i stället för hår.

Men att näsan är röd, det har helt andra orsaker. Nu dricker hon emellertid vin och hör historien om morgonens tilldragelser.

Kära barn! säger hon sedan. Lack är inte bara ett fördärfvadt nöt som alla andra karlar, utan han är så bortskämd, sen han var barn, att ingenting kan bli honom till lags. Du såg honom aldrig som barn, men hur många gånger, tror du, jag har burit gunstig herrn på mina armar? Det kan inte räknas. Hade jag en riksdaler för hvar gång, vore jag rika människan vid det här laget.

Nu skall jag berätta dig, hur det barnet blef uppfostradt. Han hade en underlig far, och modern dog ung. Då förstår du, att det var en gammal nucka, en satkäring, oss emellan sagdt, som styrde och ställde i huset. Och på det sättet kom hemmet att bli fullt af nuckor. Gubben Lack, som i alla fall var en krutgubbe, sa inte mycket. Det enda han sa, någon enda gång, var: håll käften! när hushållerskan sladdrade för mycket. Inte brydde han sig om pojken heller, utan han uppfostrades af alla dessa nuckor. Undra då på, om han blef bortskämd. Så hade gubben sina pengar, och gossen fick så mycket han ville, och då blef följden den, att alla kamrater gjorde som han ville, ty han betalte kalaset, och frikostig, det har Lack alltid varit. Och så blef han äldre. Han spelte och sjöng och dansade, och han hade pengar; nå, då var det en sak, att flickorna fjantade omkring honom. Och på det viset blef han bortskämd ända från första början.

Nå, så kom du, lilla vän, och du var vacker, och då ger jag mig tusan på, att Lack skulle visa, hvilken kaxe han var. Ett fördärfvadt nöt, det är, hvad han är. Men han är god i grund och botten. God, god! God som gull. Det fördärfvade nötet! För det är han, det frångår jag inte. Men att du inte har för roligt, det förstår jag nog. Det kan hvar och en förstå, som känner Lack.

Jag står helt enkelt inte ut med detta lif, utbrast fru Lack. Jag har ingenting att bestämma i mitt eget hus, och till på köpet skall jag lida för hvad jungfrurna göra.

Abah! Stå ut! Står du inte ut med att äta och dricka och sofva och må godt? Prat, min gumma lilla, bara prat! Om du bara förstår Lack, kan du aldrig få bättre dagar än du har.

Nu skall du höra på mig. Jag är inte så dum, fast jag är en gammal fyllkaja. Jag har sett mycket här i lifvet, och den som har sett, han vet också något.

Nå, nu var det alltså om dig, vi skulle tala. Nu är det först och främst tydligt och klart, att man aldrig skall fästa sig vid hvarje ord, som en människa säger, för det är så mycket struntprat här i världen, och det skall gå in genom ena örat och ut genom det andra. Kom ihåg det efter mig!

Men hvad tror du, att du skall bry dig om då? För något fast måste man alltid ha. Jo, du skall ta reda på, hvad det är som Lack har i hjärtat. Jag skall säga dig: han själf vet inte, hvem han är, jag vet ju knappt, hvem jag är, så gammal jag är. Det måste vara en annan för att se det. Så är det en gång ställdt här i världen.

Nu skall jag tala för dig precis som en gammal sagbok. När en människa är död, då är det, som om en dörr öppnade sig i henne, och det kommer ut en liten varelse. Och den där lilla varelsen, som kanske bara är som en liten insekt, så att man borde ha ett förstoringsglas att se honom, det är just den uslingen, som har ställt till allting i den människans lif. Jag har, om du vill tro mig eller inte, en hel samling sådana småpyren här! sade fru Unæus och knackade sig på pannan. Ibland skrattar jag för mig själf, när någon bekant har dött. Det är precis, tycker jag, som när man hittar den där lilla porslinsgubben i julgröten. Ska det behöfves så mycket gröt kring en så liten gubbe? Förlåt, att jag pratar lite strunt, men i alla fall. Lack har också en sådan där liten figur i sig. Men nu är just knuten att finna ut, hvad det är för en figur. Kan du det, då har du inte svårt att sen få allt att gå ihop. Jo, jo, sade fru Unæus, gammal är ändå äldst!

Vet du det? frågade fru Lack.

Herregud! sade fru Unæus och slog ihop händerna. I tjugu år har jag vetat det!

Säg det då! bad fru Lack.

Nej, min lilla stumpa! sade fru Unæus. Nu skall du först få fundera på den saken i natt, och i morgon skall du få en liten lapp, och där skall det stå. Och sen kommer resten an på dig.

Och därmed gick den erfarna gamla och log förnöjdt, ty hon begrep rätt mycket i lifvet.

IV.

Tomas lekte på gården och visste ingenting. Han hade tänkt, att det var bäst att göra något, så förgick tiden, och när leken var slut, så skulle kanske allvaret inte längre vara så förfärligt.

Han hade ett hörn i trädgården, strax vid grinden, och där hade fordom stått en poppel. Men stormen hade förstört det vackra trädet, och nu var det ett märke i jorden som efter en utdragen tand. Där byggde Tomas en kyrkogård. Han var i själfva verket nästan en mördare, ty när han såg en råtta, sökte han omedelbart att döda den. Gudskelof hade gården rikligt, och det hade hjälpt honom att öfvervinna många tråkigheter i lifvet. Framför honom lågo nu uppradade fem feta råttor, och det var åt dem han byggde en egen kyrkogård.

Medan han sysslade härmed, sjönk höstsolen och det blef rödt öfver den lilla staden, som om den legat bakom ett måladt fönster. Det blef skymning och kyligt, så att Tomas’ händer valnade.

Det var, som om en jättefågel hade suttit på ett berg i närheten och ruggat, och alla de fina fjunen drefvo in öfver staden, lätta som aska och blåaktiga, och det blef allt tätare och tätare. Sen kommo gråa fjun. Och till sist kommo de svarta. Men då tändes stjärnorna; och efter hvad mamma berättade, var det nu ingenting mindre än änglarna, som trängdes för att se ner till jorden, där de en gång varit barn som Tomas och kanhända byggt råttgrafvar som han. Det kunde man ju inte veta. Men nu tänkte de på helt andra saker.

Då kom ett sällskap uppför Skeppar Karls gränd, och Tomas hörde sin fars röst. Det var prat och skratt; och Tomas blef häpen och släppte den råtta, han just skulle begrafva. Han kröp bakom en buske, och därifrån såg han i skymningen fadern och byggmästar Unæus och fru Unæus och flera andra. Då tänkte han: hvad säger nu mamma om detta, ty han visste inte, att hon blifvit underrättad, och att hela våningen strålade i ljus för att motta gästerna.

Men en instinkt sade honom, att han nu kunde gå upp i köket och stjäla.

Fru Lack tog vänligt emot husets gäster, och när hon såg patron Lacks ögon, ilade en värme genom henne; ty hon såg, att hans goda ande behärskade honom.

Det var ju oundvikligt för dem att talas vid om alla möjliga saker, och hon förstod, att han bjudit dessa människor för att få en brygga öfver till henne.

Han var som en orrtupp. Han var glad, han spelade och sjöng; han skämtade med damerna; men han gaf inte sin hustru någon blick. Hon visste ändå, att han bredde ut alla fjädrarna för henne.

Hon i sin tur hade en vacker blå sidenklänning och en brosch, som hon en gång hade fått af patron Lack. Och hon gjorde alldeles så, som han bad henne att göra.

Fru Unæus var glad, ty hon fick dricka så mycket hon ville, och den svarta spetsmössan hade halkat på sned. Då byggmästar Unæus såg detta, linkade han fram och sade:

Sofi! Ruggar du?

Hut, ditt onyttiga skrälle! svarade fru Unæus, ty hon hade för längesen upptäckt, hvad byggmästarn hade i sitt hjärta.

Men hon tog sig instinktivt åt hufvudet, och då föll spetsmössan ner. Då måste hon be fru Lack att få gå in i sängkammaren och ordna sitt hår; så uttryckte hon sig, men egentligen var det ju sin flintskalle hon skulle ordna, ty håret, det som fanns, var ordnadt förut.

När hon stod framför spegeln och pustade, vände hon sig till fru Lack:

Hvad sade jag om det fördärfvade nötet! Är det inte, så man kan slå honom i ansiktet! På morgonen hota med skilsmässa, och på kvällen bjuda folk och vara söt som socker. Gull, lilla du, gull, gull, hela hjärtat fullt. Men ett förbaskadt kvicksilfver i blodet!

Lack steg just in genom dörren.

Jaså! sade fru Unæus. Du kan inte hålla dig, ditt nöt! Du ska in och titta efter, hvad hustru din gör. Sköt du henne som en karl och var lugn och ordentlig, annars skall jag säga dig sanningen, så att du mister andan!

Och därmed gick fru Unæus och svängde med turnyren, eller hur man nu skall säga.

Men Lack sade till sin hustru:

Jag var lite häftig i morse mot kokerskan. Om du vill, kan du ju säga åt henne, att hon inte behöfver gå, om hon inte önskar. Jag säger inte, att du skall säga det, men om du händelsevis finge ett tillfälle, så kunde det ju aldrig skada.

Fru Lack betraktade honom. Hon tänkte först: han tänker på kokerskan men inte på mig. Sedan gick det upp ett ljus för henne: ack, denna outgrundliga man! Nu ber han ju mig om förlåtelse!

Och vänligt, men lugnt svarade hon:

Jag skall ordna, så att jag får ett tillfälle.

Då tog han liksom i förbifarten hennes hand och tryckte den; men det skedde med bortvändt ansikte.

Ja, ja! sade han hastigt. Det vore ju skada att mista den duktiga människan!

Och så gick han. Fru Lack såg sig i spegeln och log mot det ansikte, som där framträdde ur skuggorna. Och det kändes, som om luftdraget från alla goda andars lägereld plötsligt omsvept hela huset. —

På gården dansade Tomas för sig själf. Han hade inte på länge varit så glad; han omfamnade och kysste i tankarna både sin far och sin mor, men i verkligheten gjorde han det aldrig. Och som allt var gynnsamt denna kväll, fick äfven han sin förnöjelse. Ty, medan han dansade för sig själf på gräsmattan, kom en karl smygande, och samtidigt kom husan ut. Karlen och husan möttes på gårdsplanen och kysstes, och Tomas tänkte upphäfva ett tjut, men en förnuftig tanke slog plötsligt ner i honom.

Om jag skriker, tänkte han nämligen, så springer han, och då blir Olga ledsen; och då ser hon sur ut, när hon dukar kvällsbordet, och då bli de andra också ledsna; och det vore orätt af mig. Då är det bättre, om jag tackar Gud, så stör jag dem inte.

Och han föll på knä och tackade Gud.

V.

När alla hade gått, ordnade patron och fru Lack i salen. Han gick oroligt och flyttade stolarna och pratade för sig själf, men slutligen stod han tätt vid sin hustru. Helt hastigt kysste han henne bakifrån på kinden. Som hon var oförberedd och just hade ämnat gäspa och inte tänkte på honom, blef hon ond, och utropade, i det hon strök af kinden med sin hand:

Nej, låt bli! Du vet, att jag inte tycker om sådant där!

Det var ett ögonblicks verk. Hon kände, att hon nu hade sagt det hon inte borde, men å andra sidan kunde hon inte heller säga något för att reparera det skedda.

Lack, som hela kvällen sett hennes blida ögon, dröjde inte en sekund att brusa upp.

Tvi er, kvinnor! skrek han. Här har jag kastat ut pengar för att ställa till en fest, så att du skulle få lite roligt, och hvad ger du mig? Ovett! Ovett, det är hvad jag får genom hela lifvet! O, Lack, Lack! Hvad du har det bra ställdt! Hvad du har det superbt ställdt för dig, född som du alltid varit under planeten Markattan!

Men då sjönk deras goda ande genom rymderna som en död fågel, och den onda dök fram; på sina mörka vingar.

Såå! sade fru Lack, fast hon inte ville säga det. Tänkte du muta mig?

Lack tog ett steg tillbaka och betraktade henne; men hon, med tårar i halsen, kämpade sig till att synas oberörd.

Därpå gick han utan ett ord in till sig; och hon gick in till sig. Och när hvar och en kommit för sig själf, gräto de bittert och tyst.

Men Tomas, barnet, log i sin dröm och visste ingenting.

VI.

Fru Unæi bref kom på morgonen. Det löd: Min lilla vän!

Lack har i sitt hjärta ett litet bortskämdt barn, det vill säga sig själf som barn. Jag går i döden på, att om han blir hundra år gammal, blir han aldrig annat än detta barn. Han är tyvärr oföränderlig. Men förstår du, att en

sådan man inte kan vara lycklig? Han är ju ingen man, fast han ser ut som en man, han är bara ett barn, och så fort man behandlar honom som en man, lider han; ty han skall behandlas som ett barn.

Försök att förstå detta, lilla vän, och försök aldrig annat än att bli så lite olycklig som möjligt; något annat kan ingen af er begära, och mycket kommer an på hur du är. Inser du det redan nu; då kan allt ordna sig och blir bra, innan du blir så gammal som

din gamla, gamla vän

Sofi Unæus.

När fru Lack hade läst detta bref, satt hon länge försjunken i inre åskådan af sin man. Hon såg honom i lifvets alla skiftande förhållanden; orolig, olycklig, rastlös, full af planer och idéer, full af hetsighet och vrede och vänlighet och vemod, och, se, han blef mindre och mindre, och till slut såg hon honom komma till henne som ett barn för att få luta hufvudet i hennes knä. Och allt som var kvar af den fullvuxne mannen, det var hans stora, varma, svarta ögon.

Då uppfylldes fru Lack af en glädje, som tvang fram tårarna, och hon grät för sig själf.

Patron Lack, han for i soluppgångens dimmor ut till landet för att göra affärer. Hans ansikte var dystert, men hans hjärta vände sig som en rökhuf alltjämt mot det håll, där hustrun var, ty ditåt blåste vinden i alla fall.

Han förbannade sitt öde, som han ej kunde begripa. Ty hur väl han ville, alltjämt blef det till ondo, och där han sådde leenden, fick han skörda gråt; medan det för alla andra människor var motsatsen.

Kör fort! sade han till kusken; men köra från sig själf, det kunde han inte ändå. Och köra till sig själf, det skulle han ju aldrig komma att göra.

STIG ALDRIG UPP OM MORNARNA!

Det var ingen märkvärdig natt, men ändå skall inte berättaren glömma den. Nästan hela staden sof i vintermörkret; endast några få människor vakade än.

Bland dessa voro doktor Moman och ett par andra gamla herrar. De hade suttit alltsen middan på den vinterstilla restauranten och nu bleknade det redan i öster, ute öfver hafvet.

Doktor Moman talade, och den andra gamla herrn lyssnade förströdt till hans ord; men den tredje irrade omkring i kafésalens skymning och tassade med händerna på stolar, soffor, bord, väggar och kakelugnar, och han pratade hela tiden för sig själf; men han kunde inte finna utgången.

Och allt detta var nu ingenting märkvärdigt eller ovanligt.

Den hvitskäggige doktor Moman började efter en lång, tankfull paus på följande sätt:

Min bäste bror, natten torde redan vara långt framskriden, ty jag känner, att jag inte kan tiga med mina privata tankar och funderingar. Men den välsignade alkoholen räcker ännu, och hvarför skulle man lämna något kvar? Hur ofta kommer jag ut och vakar en hel natt på krogen! Det fordras ett visst förstånd äfven för att begripa alkoholen, och det förståndet är sannerligen inte den minsta bland Guds gåfvor. Man skall kunna samla i sitt rus allting hvad man har pröfvat i lifvet och se det med en klarare och lugnare blick än man har i vanliga fall. Sinnena skola sofva som barn, och det som är för mera men som så sällan får komma till sin

rätt här i lifvet, det skall för en gångs skull kunna ostördt betrakta allt hvad en fattig människosjäl har funnit på vägen till döden.

Har bror någon gång funderat på hvad själen är? Jag gillar formen på ditt kranium, bäste bror, men jag vill samtidigt säga dig, att du alls inte därför behöfver yfvas, ty jag har sett de största dumhufvuden bära de ädlaste kranier. Vare därmed emellertid visst inte sagdt, att du skulle vara en bland dem. Så välformadt finner jag nu verkligen inte ditt kranium vara. Men när man för ett ögonblick glömmer, hvem du är, och betraktar ditt hufvud, måste man sannerligen tänka: den mannen har grubblat! Men! Man ser inte mindre tydligt, att du i yngre år varit en framstående älskare af de kvinnliga njutningarna. Äger inte detta sin riktighet?

Säkert! mumlade den andre. Säkert! Säkert!

Jag minns från förr ett uttryck, som förmodligen den gamle Schopenhauer har fällt. Am Ende, säger han, wird ein jeder einsam, und da kommt es darauf an, wer jetzt einsam geworden ist. Eller något liknande. Om du har tänkt, har du också märkt, hvilken sanning det ligger i dessa ord. Men det fattas kanske något litet i uttrycket. Det heter ein jeder, men det borde möjligen ha hetat: ein jeder, der eine Seele hat. Ty det är inga andra, som kunna bli ensamma. Men det är, å andra sidan, inte alla, som verkligen ha själ. En själ, min bäste bror, det är något, som är långt mindre vanligt än till exempel vasaorden, ja, jag skulle förvåna mig, om tjugu vasariddare på hundra ägde en själ. Den får hvar och en med möda skaffa sig själf, och sedan blir han ensam. Det är nämligen en villfarelse, att själen skulle finnas i kroppen. Den är tvärtom ett hölje omkring kroppen, så att man med full rätt kan säga, att kroppen är i själen. Och inte nog därmed, min bror. Själen bokstafligen suger ut kroppen, till dess att den vissnar bort, det är dess uppgift.

Skål, bror! sade den andre herrn. Du förlåter, att jag afbryter dig, men du talar så lärdt, att en lekman har svårt att följa dig. Jag anser, alldeles som du, att vi inte böra lämna något kvar i flaskan, men skulle du inte hellre kunna illustrera dina teorier med en af dina historier? Skål!

Möjligen! svarade doktor Moman saktmodigt. Möjligen, bästa bror. Låt mig tänka ett litet ögonblick.

Efter en stund och sedan han druckit sade han:

Ja! En af mina vanliga historier blir det inte, det får bror förlåta mig, men den är i alla händelser inte längre, än hvad som passar till den kvarblifna alkoholen, och inte lärdare, än att vårt lagoma rus kan begripa innebörden.

Bror har utan tvifvel ofta nog hört mitt historiska: Stig aldrig upp om mornarna?

Säkert! sade den andre herrn. Säkert!

Jag behöfver inte fråga, om bror känner anledningen till uttrycket, ty jag vet på förhand, att så icke är förhållandet.

Låt oss alltså gå tillbaka i tiden och tänka oss en vintermorgon här i staden för trettiosju, säger trettiosju år sedan. Morgonen i fråga var af naturliga skäl inte annorlunda än nu för tiden. Men staden var det i så mycket högre grad. Med min dåvarande, något ungdomliga syn på förhållandena fann jag helt enkelt, att det icke var någon stad utan en underbar blandning af bondby, fiskehamn, marknadsplats och skeppsvarf. Jag vill som ett enda exempel nämna för bror, att där nu skeppsbron är belägen, där låg på den tiden en rad af sjöbodar, och midt emot var skeppsvarfvet beläget. Det hände till och med en vacker dag, då man sjösatte ett nybyggdt fartyg, att dess bogspröt trängde in genom den så kallade skullöppningen och lyfte taket på en af bodarna. Detta sagdt i förbigående, för att bror skall få en föreställning om hvad fordom passerat här.

För att emellertid återgå till min historia, så fanns på den tiden en skeppsbyggmästare här i staden, boende i det så kallade Parmentska huset, så kalladt efter en rådman Parment. Denne skeppsbyggmästare, en hjärtans enkel och flärdfri samt gudilofvadt föga begåfvad man, hade tre döttrar. Jag umgicks i huset likasom alla andra unga män, och vi drucko toddy med gubben, hjälpte gumman med patiencen och slogo för döttrarna. Jag torde knappt behöfva nämna för bror, att hvad vi satte värde på, var toddyn och flickorna, medan däremot gubben och gumman mera räknades som dekorationer i pjäsen.

Som sagdt, dagarna gingo, månaderna gingo, och vi roade oss så godt vi kunde. På den tiden åkte man ännu kälke tidigt om mornarna, och vi hade så mycket större anledning att taga vara på den tidiga timmen, som respektive fäder och mödrar helt naturligt då som bäst hängåfvo sig åt sömnen.

Godt och väl! Vi åkte kälke. Jag ber bror föreställa sig denna vördade åldring som en ung och glad man med höga stöflar på fötterna och en flicka under hvar arm. Man må i öfrigt säga hvad man vill om detta, men en frisk och sund kropp kan redan i och för sig själf förskaffa människan många njutningar.

Sålunda närma vi oss historiens klimax. En vintermorgon skulle vi som vanligt åka kälke, och vi befunno oss i slutet af mars månad. Morgonen var superb, solen hade just gått upp, och medan dimman ännu drog öfver skogarna rundt kring staden, stodo bergtopparna skära, och molnen tycktes falla som lätta flingor af eld. Ja, så vackert var det, att jag än i denna dag ...

Natt! sade den andre herrn. Natt, bäste bror!

Som bror behagar påminna om: än i denna natt tydligt och klart kan minnas hvarje detalj i den magnifika taflan.

Detta var alltså ramen. Och nu komma vi till hufvudsaken. Jag hade öfverenskommit med den äldsta af skeppsbyggmästarns döttrar att möta henne för att föra henne på min kälke, och det säger sig själf, att min kälke var den bästa, ty allt som tillhör den berättande måste ju, enligt häfdvunnen sed, vara det bästa.

Godt och väl! Där kommer jag gående genom den sofvande staden, och inte en människa syntes mer än en gammal skomakare, som var nattpolis på den tiden, och han tultade omkring i sina stora lappskor.

Då får jag se den unga flickan komma emot mig. Jag hade redan förut funnit, att hon hade ett behagligt yttre, men jag försäkrar bror, att jag ändock inte hade sett henne så anslående förut som just nu, denna morgon.

Med brors tillåtelse skall jag nu ett ögonblick öfvergå till mina meromnämnda teorier. Jag yttrade, om jag inte missminner mig, att det vore felaktigt att tro själen finnas i kroppen, ity att förhållandet är omvändt, så att kroppen i stället finns i själen.

Tillämpa vi nu denna min, visserligen långt senare formulerade, teori på detta speciella fall, så finna vi alltså, att byggmästarns i fråga dotter, äldsta dotter, där hon kom gående på gatan för att möta mig, var omhöljd af sin själ. Eller rättare, det jag förmodade vara hennes själ.

Jag måste nu återigen be bror följa mig på en utflykt något på sida om självfva historien. Vi komma från barndomen ihåg, hur sagorna gärna skildra prinsessors skönhet så, att den säges stråla omkring respektive damer med en bländande glans. Iakttagelsen är riktig, för så vidt det gäller sådana personer, som blifvit attraktivt påverkade af dessa damer. Personerna i fråga se tydligt ett sken omhölja den, låt mig säga, älskades gestalt.

Återgå vi nu till historien och dra ut slutsatsen ur våra premisser, så finna vi, med brors benägna tillåtelse, att jag såg byggmästarns dotters själ som ett sken omkring henne, där hon gick.

Detta förhållande kunde naturligtvis inte undgå att göra ett djupt intryck på mig. Alltnog, vare det sagdt: jag friade och fick ja. Något annat skulle för öfrigt ha varit otänkbart.

Där se vi mig sålunda förlofvad! Nu ber jag bror i sitt minne återkalla allt, hvad bror har hört berättas i stan om mitt så kallade olyckliga äktenskap, än vidare söka att frammana bilden af min hustru, sådan hon numera ter sig för allmänhetens ögon och slutligen tåligt lyssna till hvad jag nu har att tillägga.

Jag sade, att inte hvarje människa äger en själ, utan att endast få lyckats att under årens lopp förskaffa sig en. Men härtill måste jag lägga ännu en sats. Det finns kring hvar och en ett slags tomrum, hvilket själen, när den blifvit förskaffad, uppfyller. Detta tomrum måste man noga skilja från själen. Det är också något alldeles egendomligt med detta tomrum.

På morgonen, när sömnen viker från naturen och från allt lefvande, skall man, om man uppmärksamt och med forskande ögon betraktar bergen, se liksom en hvit rand, som smyger längs konturerna. Och detsamma är förhållandet med allt lefvande. Om bror går ut en morgon, skall bror kunna se denna hvita rand, detta hvita sken omhölja allt och alla. Natten har tvättat allting rent. Som en stor svart kattmoder har den lagt sig öfver ungarna, och medan de sofva, har hon slickat dem rena, utan att de märkt det. De ha sofvit, hon har spunnit, och i drömmen har detta spinnande förvandlat sig till ekot af deras dagliga lif.

Därför, min bästa bror, se vi alla så rena ut om mornarna, utan att vi veta hvarför. Och dessutom känna vi oss upprymda, såsom då vi bytt om linne. Med det smutsiga linnet ha vi bortlagt hvad vi lidit i det, och det nya har ännu ingen sorg pröfvat.

Men om bror går ut på kvällen, hur många ser bror då omhöljda af detta hvita sken? De äro få! De äro få, få!

Nu hade jag sett detta sken kring byggmästarns äldsta dotter, jag hade friat till detta sken, jag förlofvade mig med det, och jag gifte mig med det. Men, som bror torde inse, ägde jag icke på den tiden den erfarenhet om lifvet och människorna, som jag äger nu, efter många och långa år.

Kort och godt: detta sken försvann! Och hvad var sedan kvar? Fråga alla andra äkta makar!

Därför säger jag åt de unga männen: Se er för! Och framför allt! Stig aldrig tidigt upp om mornarna!

Hvad man ser om mornarna, det bedrar den oerfarnes ögon, ty det är blott ett löfte, som i nio fall af tio blir sviket. Låt dagen förlöpa, och när aftonen kommer och mödorna och bekymren härjat, se då efter, om människorna lysa! Men misstro morgonen! Och stig aldrig tidigt upp!

Min ärade bror! Det ljusnar i gardinspringorna! Jag tackar för brors tålamod och föreslår att vi bryta laget.

Därmed reste sig den gamle doktor Moman med möda, och de båda herrarna gingo ut i den tysta gryningen.

Den tredje herrn var för längesen försvunnen; och det lyste i ett och annat fönster ett blekt och sorgset ljus.

UPPVAKNANDET

I.

I Öbacka som i andra små kuststäder bodde många gamla sjömansfamiljer, och däribland var familjen Nordhammare.

Det fanns bara en son i huset, han hette Erik och var nu sjutton år.

Denna höst hade han kommit hem från en tre månaders segling ombord i en brigg, där han tjänat jungman; och nu gick han åter på gymnasiet.

Han var inte den ende bland gymnasisterna, som på detta sätt tillbragt sommarn ombord i fartyg; men det fanns dock en liten skillnad mellan honom och de andra. Dessa hade nämligen blifvit mycket förändrade, så att de nu vaggade i sin gång, tuggade tobak och hade stormslejfen spänd tvärs öfver mössan; samt sade ofta: goddam! Han däremot var sig lik, endast att han var mera brun och smärt och bred öfver axlarna; samt äfven något mera tyst. De andra berättade om allt hvad de sett och upplefvat i de främmande hamnarna, men Erik Nordhammare fann, rent ut sagdt, att det han sett var ganska litet.

Men när han från skolans fönster såg alla fartygen ute på redden och tänkte på hur det varit att bararmad och barhufvad gå till väders, känna stormen om ansiktet, smaka saltvattnet, spänna all kraft; att se solen sjunka i hafvet, se ett främmande land långsamt resa sig och anta bestämd form, se röken öfver stora städer, höra främmande språk, se nya seder, då glömde han att andas, så att han efteråt måste sucka. Och om aftnarna gick han helt allena längs stränderna utanför staden och gjorde ingenting, bara dref omkring. Han hade i de dagarna inte långt till att slå, och som han var stark, slog han hårdt, och fick ovänner. Och i skolan gick det sämre och sämre, men det var honom inte till någon sorg, ty det var, som om han sof.

II.

Det blef kallare och kallare, och snart skulle det bli vinter. Men dessförinnan kom marknaden, då staden genljöd af trummor och skott och gäll mässingsmusik.

Erik Nordhammare dref omkring på marknadsplatsen, som han förut drifvit omkring på stränderna, men han ville inte längre vara med om att fästa ihop bondgummor med knappnålar eller kasta snus i ögonen på bondpojkarna.

Hans lynne blef mörkare och mörkare, och ibland, när han var ensam, knöt han händerna, sträckte armarna från sig, sade, med ett hväsande: ah! och störtade sen i väg, visste inte hvart.

Nu var det en afton, och medan det trummade och tjöt och spelade från alla tält och utklädda skojare hoppade och dansade i skenet af bengaliska eldar, kom han i folkträngseln.

Det skymde grönt och kallt, så att människorna voro vidriga att se på. Han gick inte ur vägen för någon, och den som mumlade, spände han sina svarta ögon i på ett sätt, som gjorde alla andra argument onödiga.

Strömmen förde honom till en skjutbana, och där stannade han. Han maldes småningom fram till barriären, och nu fick han se något. Där stod tre flickor inne i skjutbanan; två skämtade och skrattade, och man klappade dem som det föll sig, men den tredje hade svarta ögon och höll sig på afstånd.

Erik Nordhammare stod med händerna i kavajfickorna och betraktade henne oaflåtligt, och slutligen märkte hon det. Då hon såg, att han bara betraktade henne men inte gjorde någon min, tog hon ett gevär och kom fram till honom.

Han såg stint på henne och sade till sist:

Jag vill tala med dig!

Hon såg på honom en stund och sade sen:

Gå bakom tältet!

Han gick dit, och det dröjde inte länge, förrän hon kom.

Är du svenska? sade han.

Ja, svarade hon. Hvad vill ni mig?

Jag vill, att du skall promenera med mig! sade han.

Hvarför det? frågade hon.

Därför att jag vill det! svarade han häftigt men tillade: Och därför att jag tycker om dig. Kan du?

Ja, sade hon.

Vill du?

Ja, sade hon.

Kom då! sade han, och så gingo de.

Hvart gå vi? frågade hon.

Jag vet inte, sade han. Gå bara med mig, säg ingenting, jag vill bara, att du skall gå bredvid mig.

Är ni klok eller galen? frågade hon då.

Klok! sade han. Men nära att bli galen. Men var inte rädd!

Så gingo de nu länge; hon tog upp karameller ur fickan och åt. De gingo utom stan, och den smala månskäran lyste i kvällen öfver dem.

Hvad heter du? sade han plötsligt.

Laura! svarade hon.

Jaså! sade han. Jag heter Nordhammare, min far är sjökapten. Han bor här i stan.

Är ni sjöman? sade hon.

Nej! svarade han.

Hvad är ni då?

Jag är gymnasist! sade han.

Jaså! sade hon. Hvarför går ni inte in vid en cirkus då?

Jag är gymnasist, sade han, inte gymnast.

Jaså! sade hon, ty hon begrep inte detta.

Sätt dig där! sade han och pekade på en sten — hon satte sig; och han satte sig på en annan sten.

Du har vackra ögon, Laura! sade han.

Ni har lika vackra, svarade hon. Ni är en vacker karl. Är ni stark?

Ja, svarade han.

Då reste hon sig och kom fram till honom. Hon satte sig bredvid honom, lade armarna omkring hans hals och kysste honom. Han satt med händerna i kavajfickorna och lät henne kyssa, och när hon slutat, sade han:

Mera, Laura, det är som kalla omslag på pannan.

Sedan sade han:

Kom ner i stranden, du får sitta på en låg sten, och jag skall ligga med hufvudet i ditt knä.

Men det är så kallt! sade hon.

Ta min kavaj, den är varm! sade han och krängde af sig kavajen.

Tala nu om hvarifrån du är! sade han.

Det vet jag inte, svarade hon, jag känner inte min far och mor.

Är du alldeles ensam? frågade han.

Ja, svarade hon.

Då sade han ingenting utan såg bara ut öfver hafvet, som var ett flytande månsken. Till sist sade han:

Ja, jag är också ensam.

Du har ju far och mor, sade hon.

Styfmor! sade han. Min mor är död.

Slår hon dig? frågade hon.

Då log han och sade: nej.

Men jag har ingen att tala med, sade han. De förstå inte, hvad jag säger.

Det beror väl på, hvad du säger, sade hon.

Nej, svarade han blott.

Men sen sade han:

Jag vet inte, hvad jag vill. Jag vill inte gå i skolan längre.

Går du i skolan än? Är du skolpojke, stora karln!

När han hörde henne säga så, sprang han upp.

Säger du stora karln! frågade han häftigt. Tycker du, att jag ser ut som en stor karl? Säg, säg?

Ja visst, sade hon.

Tror du, jag är vig? frågade han.

Ja visst, sade hon.

Se här! sade han, och så tog han sats och slog några frivolter och hjulade på stranden. Då började hon gapskratta.

Tokiga människa, som ger dig till att slå volt härute på strand! Kom hit och visa, att du är karl, nu! sade hon, och när han kom, hoppade hon upp på honom och band honom med armar och ben, slickade honom i ansiktet, bet honom i öronen och kysste honom och hviskade.

Där de sedan lågo i gruset, sade han:

Du är den första människa, jag har träffat i mitt lif, som jag kan tala med. Om jag finge bita dig, och äta dig, och alltid ha dig så här.

Men hon låg stilla med ansiktet belyst af månen, så att ögonen blänkte.

Säg mig en sak! sade han. Brukar du alltid följa, när man ber dig?

Det beror på, sade hon, om det är vackra gossar som du!

Han såg sorgset på henne, dolde sen sitt ansikte vid hennes bröst och sade:

Jag skulle vilja gifta mig med dig! Med dig kan jag tala.

Hon smekte honom vänligt och svarade:

Hur gammal är du?

Sjutton år, sade han.

Jag är också sjutton år, sade hon.

Hvem skall du gifta dig med? frågade han.

Jag skall inte gifta mig, svarade hon.

Hvarför det?

Vi gifter oss inte, sade hon.

Jag vet, ropade han och sprang upp. Om jag vill gifta mig med dig, så vill du!

Ja, sade hon.

Jag mönstrar, sade han. Jag mönstrar, jublade han och kastade sig öfver henne och storgrät.

Jag mönstrar, jag mönstrar!

III.

Följande dag gick Erik Nordhammare upp i klassen, men han visste knappt, att han var där. Han hörde inte, hvad som passerade omkring honom; solen sken på honom genom fönstret, och han kände ett oändligt välbehag; och han tänkte på Laura och på de främmande hamnar, där han varit, och på hemmet och på lifvet ombord och på framtiden, som var en morgondimma.

Då ropades han att bevisa något på svarta taflan, men när han kom fram, visste han inte, hvad det var frågan om.

Läraren, som satt på katedern och svängde med käppen, hånade honom och sade:

Jaham, jaham! Nordhammare är en stor man, han har sett världen, men han begriper inte Euklides! Han har en stor kropp och långa ben, men han har ett svagt och klent ingenium! Här finns många små män i klassen, som inte ha sett världen, men de ha inte så klent ingenium som Nordhammare. Jag tycker, det vore lämpligare, om han alltid skolkade skolan och tog hyra på ett fartyg, ty han har en stark kropp och kan godt stå ut med att bära kol och mjöl ...

Erik Nordhammare hörde en stund på den hatade lärarens ord, men nu gick han fram, satte knytnäfven under hans näsa och sade kallt:

Nu kan det vara nog, din djäfla skåning! Jag har tagit hyra! Adjö med dig! Och här har du tack för allt skäll!

Därmed grep han ett tag i läraren, som blifvit gråblek, skakade om honom ordentligt och gick under dödstystnad ut ur klassen.

Han förstod mycket väl, att nu kunde han inte mera återkomma till skolan, och det var detsamma som att nu skulle det börja något helt och hållet nytt.

Han visste också, att nu hade han med ens ställt sig utom; kamraterna skulle sky honom; historien skulle spridas från hus till hus; människorna skulle knipa hop munnen, när han hälsade; och rundt omkring honom skulle det bli så kallt, så hvasst och så fientligt, att det skulle vara outhärdligt — om han stannade. Men han skulle inte stanna, och han hade nu på en gång tvungit fram ombytet.

Nu, när han såg nödvändigheten framför sig, såg han också allt, hvad han skulle lämna.

Han var upprörd, han ville vara ensam och tänka igenom alltsammans; han gick upp på ett högt berg utanför staden, dit ingen människa kom.

Där satte han sig på en sten och tänkte. Han skulle alltså förlora sitt varma rum, de regelbundna måltiderna med deras goda mat, kaffet på säng hvarje söndagsmorgon, skridskoisen, skidlöpningen, promenaderna med jämnåriga flickor, balerna, välbefinnandet i de svarta högtidskläderna, vänliga ord och skratt och skämt.

Och hvad skulle han vinna? Köld, otrefnad, storm och väta, lifsfara och trälgöra, smuts och nöd, rutten mat och rutten dryck, okvädinsord och hugg och slag. I hamnarna fruktan för att bli lurad in i mördarhålor, risk att bli beröfvad allt, osäkerhet och ensamhet! Och när han en dag återkom, då var han röd och väderbiten och skäggig, hade händer så styfva och hårda som horn, tjäriga och beckiga och håriga, armarna tatuerade, kanske näsan klufven af ett knifhugg, kanske trasig och fattig — eller kanske skulle han aldrig mer få se denna stad, som nu låg så fredligt och stilla nedanför honom! Men om han återkom, hvad voro då kamraterna? Fina herrar i fina kläder, bleka i hyn och med smala hvita händer, studenter och balhjältar, bokmänniskor, som vid deras skrifbord i varma rum förtjänade ett rikligt uppehälle; herrar, som kunde äta godt och kräset på restaurangerna, dricka sitt kaffe och punsch, spela kort och gifta sig och bli ansedda och förmögna, medan han flackat som en hemlös hund rundt jordens alla länder. Och när han då kom, så skulle de inte vilja kännas vid honom, inte vilja ta honom i hand, se med afsky och fruktan på honom som på ett vildt och underligt och farligt djur.

Han sprang upp från stenen och knöt händerna öfver staden.

Ni är stackare! skrek han i blåsten. Uslingar! Ynkryggar! Kelgrisar! Morsgrisar!

Då kom han att tänka på, att hans mor var död, hans far gammal och sjuk och lam, hans systrar unga och oförsörjda, han själf fattig och ensam i världen; och alltsammans blef för tungt, han rasade hop och grät öfver sig och sitt hemska öde, öfver allt godt, han måste lämna, allt ondt som väntade honom; och han såg hela lifvet framför sig som något kallt, hårdhjärtadt, fientligt men oundvikligt.

Men när han gråtit ut, kände han sig lättare till mods; en tillförsikt steg upp i honom; han tänkte på att han kunnat offra så mycket bara för att bli fri; och då kände han sig stark.

Han stod och tittade ner på stan, med händerna i kavajfickorna. Då brast han plötsligt ut:

Jag skall bli en duktig karl!

Och sen gick han lugnt ner från berget för att uppsöka sin far och delge den gamle beslutet.

IV.

Kapten Nordhammare satt som vanligt i sin stora stol med en filt om benen och såg ut öfver redden.

Erik gick fram till honom och sade:

Far, jag har bestämt mig för att bli sjöman, på allvar.

Sedan han sagt detta, började han gå af och an i rummet. Fadern dröjde länge, innan han svarade.

Om du aldrig hade seglat, sade han till sist, skulle jag säga nej och förbjuda dig, ty då kunde du inte veta, hvad sjömannens lif innebär. Men då du nu har seglat och till på köpet varit med om ett haveri, då kan jag inte, min älskade gosse, förbjuda dig, ty jag måste ju förstå, att det är starkare makter än jag, som ha ingifvit dig detta beslut. Men isäg mig i alla fall: har du riktigt noga tänkt på hvad du gör?

Ja, sade Erik. Och jag måste göra det, om jag vill eller inte, för jag har tagit en lärare i kragen och skakat om honom. Jag blir relegerad, om jag stannar.

Ack! mumlade den gamle. Denna besynnerliga stad! Denna besynnerliga stad!

Därpå vände han sig till sonen och sade:

Kom hit, Erik!

När sonen kommit, tog fadern hans hand, smekte den och sade:

Jag gjorde som du, och det var också därför som jag blef sjöman! Vi ha ju varit sjömän hela långa raden uppför, du har ju sett i bibeln, att från det första namnet till det sista, så är det sjömän. Men min far sade till mig: hvad du blir, bli aldrig sjöman, hans far sade till honom: hvad du blir, bli aldrig sjöman, och jag har sagt till dig: hvad du blir, bli aldrig sjöman! Men vårt blod är väl inte lugnt ännu! Du får ett hårdt lif, min kära älskade Erik, men du blir en ärlig man.

Gubben teg en stund och smekte gossens hand. Sen fortsatte han:

Det är viljan, som gör mannen, Erik! Jag förlorar dig visserligen nu, kanske för alltid. Kanske, ja, säkerligen är jag död, när du kommer tillbaka, eller, hvad som vore hemskt och grufligt, du kan gå under. Du kan förlisa. Du kan falla ur riggen. Du kan spolas öfverbord. Du kan falla ner i rummet. Du kan bli knifstucken i land. Men du har vilja, och det är viljan, som gör mannen. Det är viljan, som har gjort mig. Det är min vilja, som har byggt detta hus, det är min vilja som har skapat vårt hem, ja, det är min vilja, som har skapat dig,

mitt kära älskade barn. Och minns genom hela lifvet, hvad som än må hända dig, hvar du än må hamna, till hvilken ställning i världen du än må nå, det är viljan, Erik, och bara viljan, som är det enda viktiga. När jag nu hör, hvad du har gjort, så borde jag som far straffa dig, men du gjorde det på högre grunder, det var din vilja, som vaknade upp i dig, och därför, Erik, erkänner jag, att jag tackar dig för hvad du har gjort. Ty nu ser jag, att du är min son! Sen må andra säga, hvad de vilja!

Därmed kysste gubben med sina kalla läppar sonens heta hand; och sen höll han för ögonen och teg länge.

Slutligen sade han, alltjämt med handen för ögonen:

Då är det kanske också en flicka med i spelet?

Ja! svarade Erik med låg röst.

Ja, ja! sade den gamle. Det måste alltid vara så! Är det en vacker flicka?

Ja, mumlade Erik.

Är hon af god familj? sade den gamle.

Jag vet inte, jag tror inte det, sade Erik. Det är en marknadsflicka.

Hvad!? skrek den gamle och betraktade sin son med uppspärrade ögon. Är du galen?

Förlåt mig, far! sade Erik.

Å! jämrade sig den gamle och vaggade hufvudet. Det också! Det också!

Erik lösgjorde sin hand och började åter sin promenad på golfvet; han blygdes öfver att ha gjort den gamle en sådan sorg.

Erik! sade den gamle. Du får ett hårdt öde! Ett hårdt öde!

Ja, svarade sonen, jag tror det, far.

Du får samma öde som jag. Samma hårda öde som jag. Jag blef också sjöman för en marknadsflickas skull. —

Far!? ropade nu Erik.

Ja! sade fadern. Jag ryser, när jag ser denna besynnerliga likhet mellan dig och mig, min gosse. Jag tycker mig se hela ditt lif framför mig.

Kom hit, Erik! sade den gamle och tog sonens hand:

Fastän du inte kan förstå, hvad jag nu säger dig, så hör på din gamle pappas ord och minns dem, tills du själf blir gammal. Du skall få se, Erik, att ingenting kommer att hända dig i lifvet utan att det är en kvinna med. Ingenting! Där det inte är en kvinna med, där händer dig inte heller någonting, som får betydelse för dig. Ehvad det är ondt eller godt, så måste du alltid bereda dig på att de verkliga händelserna i ditt lif komma med kvinnor. Kvinnor på nära håll eller på långt håll, men alltid kvinnor. Du vet, att jag inte är en lärd man, och jag kan inte förklara detta, jag kan bara berätta dig, hvad jag har erfarit och upplefvat.

Men fäst inte ditt hjärta vid kvinnorna! Låt dig aldrig regeras af dem! Ja, akta dig för dem, ty ingenting på jorden är så farligt, är så fullt af ondska, grymhet, svek och låghet som en kvinna. Men frukta dem ej! Fruktar du, då är du förlorad! Glöm aldrig, att hvad du än gör, så skall du alltid veta att göra dig fri.

Kommer du en gång riktigt i klorna på en kvinna, då är du förlorad. Lär dig att vara kall och hård, du skall kommendera dem, som du kommenderar din skuta!

Du har en hjälp, som du inte känner ännu! Du är för ung för det. Men när du får stå till rors några år, när du får stå på utkik, när du får hänga i perten och nockarna gå i sjön, då lär du så småningom att känna honom. Det är Gud! Du behöfver inte bli någon sirapskruka för den skull; du finner ingen riktig sjöman, som inte är mer bekant med honom än hvilken präst du vill. Men har du en gång lärt dig respekt för honom, så glömmer du honom aldrig mer, och då kan du alltid rädda dig.

Minns pappas ord, Erik, undvik aldrig en kvinna, men låt henne aldrig behärska dig! Följer du den regeln, då kan du slippa att gå under, som de flesta andra, som vi flesta andra ha gjort. —

Därmed slöt gubben och pekade på dörren, som han plägade, då han var upprörd och ville vara ensam; och underlig och förskräckt till mods smög sonen ut. —

V.

Efter kvällen gick Erik till Laura, men han gick långsamt, och han hade alldeles tappat lusten.

Han tänkte på sin far, och ideligen steg en skamhetta upp i hans ansikte.

Sålunda, tänkte han, satt denne gamle lame man och fantiserade om fruntimmer, medan han slöt ögonen och hvilade som en död i sin stol! Var han inte en stackare, som på detta sätt lärde sin son att förakta och afsky kvinnorna; och själf hade han ändå gift sig två gånger!

Men var kvinnan en så fruktansvärd makt i lifvet? Han hade aldrig märkt annat än blyghet och lekfullhet hos de flickor, med hvilka han umgicks. Blefvo de så förändrade, när de blefvo stora? Men om de förändrades, hur blefvo de då, och hvad gjorde de? Hvad hade hans far upplefvat, hvad hade tilldragit sig mellan honom och hans hustrur? Hvad tilldrog sig mellan alla män och kvinnor, som lefde i alla dessa hus? Nu, det kunde han förstå, öppnade sig en ny dörr för honom, men han kände sig otrygg som ett barn för en mörk källare; som en på förhand varnad och skrämd.

Allt, som han förut tänkt på, hade nu förlorat sitt värde; och han förstod, att det som börjat suga honom till sig, det var detta, som alla talade om: lifvet.

Allting vacklade omkring honom; ingenting fanns att knyta fast vid mer än två saker, faderns ord, som ringde i hans öron: viljan skapar mannen! Undvik aldrig en kvinna, men låt henne inte behärska dig!

Men hvad skulle han vilja? Och hvad var det att låta behärska sig af en kvinna?

Erik Nordhammare var helt olycklig, när han följde Laura från marknadsplatsen till hennes rum. Hon bodde i ett gammalt svartnadt ruckel, och det var ett litet lågt rum med underlig lukt.

Lampan lyste skumt i rummet, men när hon satt grensle öfver honom, utstrålade ett sken från hennes nakna kropp med dess utbyggda höfter, smäckra midja och cirkelrunda bröst: och det hela kröntes af hufvudet med dess svarta mun och svarta ögon och svarta hårkrona.

Det var någonting hemskt i denna syn. Det var något af häxa och forntida gudinna. Det var något gåtfullt och osäkert; och Erik Nordhammare sade:

Äro ni kvinnor onda?

Laura, som satt och sög på den konfekt hon fått, svarade:

Ja! och nickade.

Hvarför äro ni onda? frågade han.

Jag vet inte, svarade flickan.

Är du också ond? frågade han då.

Ja, visst! svarade hon.

På hvilket sätt är du ond? frågade han. Då skrattade hon: Ha ha ha! Böjde sig ner och kysste honom.

Du pratar gallimatias! sade hon.

Men då kände han, att hon var ond, fast han inte kunde göra klart för sig på hvad sätt.

Hon smekte honom och sade:

Din konfekt var inte god, jag tycker mer om polkagrisar.

När hon sagt dessa ord, blef det kallt i hela hans kropp, och han betraktade henne utan att säga något; men han steg upp och klädde sig.

Skall du redan gå? frågade hon, lessen.

Ja, svarade han kort.

Då kom hon, naken som hon var, och klängde sig intill honom, och hon tiggde och bad, att han skulle stanna.

Nej, sade han lika kort.

Då klär jag mig också, sade hon. Jag går ut och söker en annan gosse, som är snällare än du.

Det kan du göra! svarade han.

Ingenting har du gett mig heller, snåljåp! sade hon.

Då tog han upp en tia, som han hade kvar sen sommarn och lade den helt stilla på bordet; och när hon såg detta, hoppade hon än en gång i famn på honom, men han vred sig hastigt lös.

Ha! Skolpojke! hånskrattade hon och gjorde en oanständig gest, som hon tycktes van att göra. Sen störtade skällsorden ur henne; men Erik Nordhammare skyndade ut i mörkret.

När han väl var räddad, drog han ett djupt andetag och tittade mot den stjärnklara himlen; och då tyckte han, att alla stjärnorna logo åt honom.

Var det detta, som den gamle menade? Var det så, kvinnorna voro i grund och botten?

Det susade i gossens hufvud, han var rädd och vill och visste hvarken hit eller dit.

Men så mycket förstod han, att på två dar hade han blifvit så förändrad, att han inte mer kände igen sig själf, ej heller det som omgaf honom. I allting låg en hemlighet fördold; och han hade i samma ögonblick han insett detta också känt, att från och med nu var han ensam och skulle så alltid förbli.

VI.

Dagarna gingo, Erik Nordhammares fartyg låg på redden och allt var klart till affärd; och en disig morgon lättades ankaret.

Hans systrar stodo på stranden och viftade, hans far satt i fönstret och såg, hur segel sattes efter segel, och då fartyget sakta började glida, slöt han ögonen och mumlade: Adèle! Adèle!

Då fru Nordhammare hörde honom nämna Eriks mor, gick hon stillsamt ut ur rummet och lämnade den gamle ensam.

Därute började Erik sitt lif; och han var glad att komma bort, hvart som helst, men bort, bort!

DEN SOM TALADE ILLA OM KVINNOR

Den som talade illa om kvinnor, det var unge herr Lukas Åbygge norr på stan.

Men nu var det sommar. Och hvilken sommar! Det hade inte varit en sådan sommar i mannaminne. Däraf bar också staden märke, ty alla träd svällde ut, och vinden lekte dagarna i ände i deras kronor.

Nu är det något säreget med vindens lek bland löfven. Det påminner om snäckans aflägsna brus. En man, som sitter under ett sådant träd, blir plötsligt tankfull och glömmer allting omkring sig. Han ser långt i fjärran, hur människor vandra bland blommor, och han förstår, att dessa människor äga just det, som han också vill äga men inte kan finna uttryck för.

Lukas Åbygge promenerade ofta under de uppsvällda träden, hörde detta sus och såg dessa syner.

Staden låg tom omkring honom, och gatorna svalkades mot kvällen. Allting var så tyst och stilla, och de få människor, som funnos kvar, tycktes alldeles som han ha sett de syner, hvilka väcktes af löfvens sus.

Hur många kvällar satt han inte på sin gamla veranda och såg par efter par nere på kajen! De aftecknade sig mot vattnet, så att man kunnat tro dem vara skuggor, som sväfvade fram på den gyllene ytan.

En kväll stod han lutad öfver sitt staket och såg ner på gatan. Det var lika svalt och stilla som alla andra kvällar, och den enda skillnaden var, att det hade tändts en stjärna på himlen; ty det var i syrentiden, då stjärnorna börja återvända.

Då kom en flicka ut från en af de små gårdar, som lågo nedanför hans. Hon var späd, ung och alldeles ljus, så som blad äro om våren, innan de fått sommarens saft och fyllighet.

Det var två ting, som upprepats hvarje kväll denna sommar. En båt rodde alltid ut från berget på andra stranden; och denna flicka kom alltid till grinden, när natten började falla.

Lukas Åbygge tänkte: Hon har sett mig, och hon vill komma upp till mig. Hvarför skulle jag inte låta henne göra det!

Därför lyfte han denna kväll på hatten och tilltalade henne sålunda:

God afton, min lilla flicka! Hvarför kommer ni hvarje afton till grinden?

Här är vackert, när det blir afton! svarade flickan. Jag kan se bortöfver hela gatan.

Här är ännu vackrare! svarade Lukas Åbygge Ty jag kan se kajen och hela fjärden.

Hvar och en får vara nöjd med sitt, sade flickan.

Det är förståndigt sagdt! svarade Lukas Åbygge. Men om jag ber er komma hitupp och prata bort en stund med mig, vill ni då göra det?

Ja! svarade flickan. Jag kan ju aldrig tro, att det är något orätt i det.

Tvärtom! sade Lukas Åbygge.

När flickan kom, stannade hon vid grinden och sade:

Herr Åbygge måste först lofva att inte vara stygg emot mig. Annars går jag inte in.

Då log Lukas Åbygge och öppnade grinden.

Kom in, min lilla vän, sade han, och frukta ingenting! Jag är den minst farliga, ni kan råka ut för.

Och då steg flickan in genom grinden, blyg och ung.

Men nu, sade Lukas Åbygge, ska vi inte sitta ute, ty då kunde människor få se er hos mig, och det är onödigt. Vi ska i stället gå upp på mitt rum, och där ha vi dessutom bättre utsikt än här nere.

Jag vet inte, sade flickan förläget, jag vet inte, om jag vågar. Jag har hört sägas, att herr Åbygge tycker om alla flickor.

Då log Lukas Åbygge återigen och svarade:

Än sen! Människorna säga så mycket. Men är det orätt att tycka om alla flickor?

Man skall tycka om en! sade flickan, och nu stego de in i rummet.

Ni är ett vackert barn! sade Lukas Åbygge. Låt mig kyssa er på halsen. Det är inget farligt i det.

Nej, sade flickan, det är inte farligt, men sen vill herr Åbygge kyssa på mun, och sen är herr Åbygge ändå inte nöjd.

Hur kan ni veta det? frågade han.

Å! Ingenting får man veta förr än det! svarade hon.

Ni lilla visa prinsessa! sade Lukas Åbygge och kysste henne på munnen.

Ja, se! sade hon och log.

Sätt er här! sade han och förde henne till den stora divanen. Och berätta, hur ni lefver, så skall jag sitta och höra på.

Men herr Åbygge får inte vara stygg! sade hon.

Nej, sade han, inte nu.

Aldrig! sade hon och satte sig. Tänk, sade hon, om min fästman visste detta. Då sloge han ihjäl herr

Åbygge, men han är i Amerika.

Har ni också fästman, ni, som är så ung? frågade Lukas Åbygge, och han tänkte för sig själf: gå ut och sök bland lindebarnen, och de svika redan då.

Den lilla flickan satt och berättade om sin fästman, som var långt borta, och hon stirrade hela tiden ut genom fönstret. Hon berättade, hur ömma bref han skref, hur han sände hem pengar och presenter, och hon berättade, hur hon hvarje lördag dansade på föreningen, och hur hon hvarje söndagsafton promenerade med gossar, och hon berättade, hur hon ofta hade sett Lukas Åbygge och tänkt på honom och undrat, hur det såg ut häruppe, hur hon hade drömt om honom, och hur hon varit rädd, att han skulle se henne rodna, när hon gick förbi, men han var alltid så allvarlig, och man sade, att han var farlig för flickor och att han redan hade barn.

Skulle ni inte vilja ha ett barn? frågade han och tog henne i armen.

Då blef hon hvit i ansiktet och ropade:

Nej! O, nej, nej! Då gick jag i sjön!

Men säg mig, sade han. Skall ni gifta er med er fästman?

Ja! sade hon och log.

Underliga lilla varelse! sade Lukas Åbygge och smekte hennes hår, och aldrig hade han sett en kvinna så lik en blomma, som ler mot allt, tar emot allt och slutligen blir en frukt och vissnar och dör.

Flickan talade, men han hade blifvit tankfull, och han hörde knappt hennes ord.

Hon är inte för mig! tänkte han. En annan skulle ta henne, och en klok karl skrattar ut mig, om jag berättar honom, att jag utan vidare låter henne löpa. Man jag kan inte, det är något i mig, som befaller mig att låta henne löpa.

Han önskade redan, att hon skulle gå; och då ringde telefonen. Han blef strax glad, och sedan han svarat, sade han.

Ni måste gå, min lilla vän, jag har fått bud efter mig!

Och han följde henne till dörren och nickade och log vänligt, när hon gick.

Men sedan lade han sig på divanen, och han tänkte sig hennes lif.

För henne är allting så klart och ljust! tänkte han. Hvarför? Därför att hon inte själf styr sitt lif! Det är en plikt i allt, hvad hon gör! Men för mig är det bara en möjlighet, ett försök, ett experiment i allt hvad jag gör.

En aflägsen skepnad dök upp vid hans hjärtas horisont. Han tänkte planlöst, medan han väntade att se, hvad det var, som skepnaden medförde. När han började ana det, reste han sig och sade för sig själf: Jag skall gå ut och promenera en stund. Det är för tidigt att lägga sig.

Därefter såg han ut genom fönstret och tänkte:

Jag kan gärna bryta en klase syrener. Det är alltid behagligt att ha något i handen, och de lukta godt.

Med sin syrenklase i handen gick han ut, och på kajen mötte han en vän, som förföljde en ensam kvinna. Då log han och sade:

Blir du aldrig klok? Jag tror inte, att jag kan möta dig annat än i kölvattnet efter en kvinna.

Du, kvinnohatare! sade vännen.

Ja, ja! svarade Lukas Åbygge leende. Kan man bli annat? Hvad gäller allt? Att komma först och att gå först! Det är allt! Man får räkna med mannen, aldrig med kvinnan. Hon får vackert underkasta sig. Kan man annat än förakta sådana varelser?

Vännen skrattade och svarade:

Jag lagar alltid, att jag både kommer och går först!

Och därmed svängde han in på en gata efter den ensamma kvinnan.

Nu sade Lukas Åbygge för sig själf: Jag kan göra en tur uppåt stan, det är så svalt i luften.

Ty skepnaden i hans hjärta pekade åt ett visst håll.

Staden var alldeles tyst, och knappt en människa syntes på de sopade gatorna. Blott i ett fönster satt en hvitklädd kvinna orörlig och stirrade ut.

Lukas Åbygge dref omkring, och slutligen kom han till kyrkogården och sina föräldrars graf. Han stack ner syrenkvisten bland de vissna blommorna; det var för detta ändamål han plockat den.

Häruppe rörde sig ej ett löf, och himlen stod så röd bakom björkstammarna. En dimma sväfvade öfver grafvarna, de dödas kalla andedräkt.

När Lukas Åbygge återvände, sof hela staden, och hans steg hördes eka genom gatorna.

Han satte sig vid fönstret.

Här hade hans far och mor ofta suttit om sommarkvällarna och sett ut öfver fjärden. Månne de icke, där de lågo i grafven, räckte hvarandra handen och sålunda tillsammans upplöstes och försvunno?

Medan han satt och tänkte för sig själf, förvandlade sig allt, utan att han märkte det. Hans kropp domnade bort, och han befann sig i sitt eget hjärta. Där lefde den hvita skepnaden, som sett, när han kallade upp flickan, som gjort ett tecken, när han skulle skicka bort henne, som ledt honom upp till kyrkogården, och som nu dragit honom till sig; liksom fordom sjöjungfrur drogo män till sig i djupet.

Han såg sitt hus, och det var prydt med löf och blommor, men det var tomt, och det väntade någon.

Då hörde han den aflägsna klangen af kyrkklockorna, och han såg sig själf gå uppför stora gången med den hvita skepnaden vid sin sida.

Sedan kommo de ut på kyrktrappan, och det var en sommarafton, då vinden lekte lätt i trädkronorna. Hela den stora parken var tyst, endast framför brudparet i dessa gamla trädkronor hade några sena vindpustar dröjt kvar, och de hviskade inbördes.

Där sitter nu hans hustru och arbetar ute på verandan, och en stor ångare går förbi på fjärden. Hon betraktar den, och han sitter bredvid henne och betraktar den också.

Då skriker ett barn, och hon går in.

Det stormar, och vindflöjeln gnäller, brasorna slå ner i kakelugnarna, och hon vandrar med ett barn på armarna genom våningen, medan han sitter i sitt rum och arbetar.

Och när han kommer in till henne, sofver barnet. De vaka framför en brasa, och timmarna förgå på detta sätt.

Han är gammal och lyssnar ut genom sitt fönster. Träden brusa på gården. Hvad hade han drömt under dem, när han var ung? Hvad är kvar?

Där går en gammal dam på gatan. Att det kan vara hon! Men han ligger hemma i sin säng, och nu skall han dö. Det är höst ute, och han tycker sig höra ångarnas mistsignaler till hafs. Det lyser en grön lampa i rummet, och hon kommer in på de tysta mattorna. Barnen gråta, men han är själf barn, och han ligger och väntar på någonting.

Nu är han död. Barnen stå och betrakta honom, där han ligger i kistan; se, hur hvit han är! Barnen gråta och snyfta, och det snöar.

Utan att märka det lyfter Lukas Åbygge sin hand och smeker luften; hans ögon sippra.

Stackars barn! hviskar han; men då vaknar han ur sina syner och ler.

Natten är stilla, och det har redan börjat gry.

Han går ut på verandan och andas en kall och fuktig morgonluft.

Så länge hon lefver i mitt hjärta, tänker han, så länge kommer jag att lefva ensam. Hvarifrån har hon kommit? Hvad är hon? Hvem kan säga mig det!

Kanske växer hon! Kanske stiger hon ut en dag och möter mig på gatan! Hvem kan säga mig det!

Men ett kan jag säga mig själf. Med henne, af henne och för henne är det jag lefver, och jag känner, att möter jag inte henne, möter jag ingen.

Och han såg, hur det grydde alltmer; han gäspade och gick in till sig.

Min vän! Om du hör en man tala illa om kvinnor, så minns denna lilla historia!

MANNEN, SOM MÅSTE OFFRA TILL SIN FADERS SKUGGA

Månen sken in genom fönstret och lyste på en man, som låg i sin säng och sof.

Mannen sof oroligt, han kastade sig fram och tillbaka, höjde armarna och pekade; tog sig öfver pannan och jämrade sig; mumlade otydligt och tycktes vara pinad af en svår dröm.

Allt omkring honom var tyst och stilla, bara råttorna förde lite oljud; och månen sken så hvitt och blekt som på de döda.

Hvar var mannen? Hvad drömde han om, eftersom han plågades på detta sätt?

Han hade ett ungt ansikte, men kring ögonen lågo mörka ringar, och redan hade rynkor börjat att stråla ut kring dem. Han hade ett par djupa fåror i pannan, och kring munnen hade de bittra vecken börjat bildas, dessa, som alltid komma, förr eller senare.

Var det en ung man, som fått lida? Och släppte honom inte bekymren ens i drömmen?

Hvad drömde han om? Se, nu bröto tårarna fram. De runno nerför kinderna, sakta, och de glittrade i månskenet som is.

Kanske, om någon en månskensnatt sett dig, har du också gråtit som denne, och då skall du förstå, hur bittert mannen led, om jag nu berättar, hvad han såg bland drömmens skuggor.

Han såg omkring sig en dunkel natt, men framför honom var den nedersta delen af himlen ljus och af en genomskinlig, gul färg. Ett svagt sken föll från denna del af himlen öfver en väg, det var en landsväg, som gick öfver en slätt. Skenet speglades i vattensamlingar på vägen, och vägen, så långt den nådde, innan den blef mörk, tycktes belagd här och hvar med guldslantar; ty så lyste vattensamlingarna.

Rundt omkring var allting fullkomligt stilla. Det var stilla, som om man vetat, att en väktare gjort sin rond och sedan satt sig att sofva bakom en mur.

Då syntes en gubbe gå på vägen. Han gick bort mot ljusningen. Han var gammal, ty han gick långsamt och stödde sig på en käpp. Ena handen höll han på ryggen, och man kunde känna, att han funderade på någonting. Egentligen var det sorgliga saker han funderade på, men samtidigt måtte han ha haft något inom sig, som, så att säga, gjorde sorgerna oväsentliga. Ja, det var, som om han varit två människor i en och samma person. Den ene af dessa var den, som ständigt drog honom fram emot den gula randen, men den andra, ja, den andra! Hur skall jag kunna beskrifva honom?

Den andra var hela natten omkring honom.

Den andra gjorde det tungt för honom att gå. Han mötte honom, han gick bredvid honom, han ville hindra honom, han vände sig utåt mörkret och tillkallade människor, melodier, ljus, blommor, gröna ängar, fiskställen, poliser, domare, kvinnor, barn, hus, eldsvådor, fester, kyrkklockor; allt, allt fanns i den andra. Men ju mera gubben gick, desto blekare syntes allt detta. När det rörde sig mot mörkret, då lyste det så klart, men när det rörde sig mot den ljusa randen, då blef det tunt och genomskinligt som spindelväf.

Där gick nu gubben, och ingen såg eller hörde honom. Det var något så oändligt smärtsamt att se honom; det var, som om han fördrifvits af sina barn och gick bara för att gå, inte för att komma någon hvart, och som om ingen mera visste, att han fanns i skapelsen.

Den som drömde blef på en gång så olycklig, när han såg denne gubbe, och med ens förstod han, hvem det var: det var hans far, som nyss hade dött.

Han hade alltid älskat sin far. Men han hade aldrig kommit honom nära. Han hade aldrig vetat, hvad det var, som rörde sig i hans djup, men han visste, han kände med sig, att han var god.

Och just så som denne gubbe hade han varit. När han gick, anade man, att medan han grubblade på mångt och mycket, var det någon, som satt inom honom och styrde honom framåt. Men om denne hade fadern, efter allt att döma, inte haft någon vetskap. Men de som voro omkring honom kände ofta, att det fanns en ande i hans inre, som gjorde honom mild och frånvarande och fyllde honom med en undran, som han inte kunde uttrycka annat än i vänliga ord och blickar och handtryckningar och smekningar. Det var lätt att skilja dessa vänligheter från alla andra, ty de tvingade alltid hjärtat att skälfva, som om någon vaknat därinne, och ögonen att tåras.

Den som drömde, sonen, förstod allt detta, när han nu såg fadern, och han kände sig skuldbelastad, ty han hade aldrig fått återgälda, han hade förgått sig, och han hade gjort illa just denna hemliga ande.

Och han grät.

Han satt i barndomshemmet och grät; han grät så som han gråtit, när han var barn och hade vaknat midt i natten och börjat gråta utan att veta hvarför.

Hvarför gråter du? frågade en röst, och bland skuggorna såg han sin mor; och hon stickade strumpor.

Pappa går ensam ute på vägen, svarade han.

Då hörde han en annan röst, som frågade:

Hvarför är det så rödt sken på gatan?

Och det var hans syster.

Det är eldsvåda, staden brinner, staden står i låga! sade någon bland skuggorna.

Såg du pappas portmonnä? sade systern, men hon var i ett rum långt borta och såg ut genom fönstret. Det stod ett underligt rödgult sken omkring huset, och självfva huset lyste också, och det var genomskinligt. Man kunde se allt, ty allt lyste, och systern lyste själf, som om hon varit bara en låga. Och han såg rätt genom henne, att rundt omkring huset var det mörka natten.

Hade han sin gamla portmonnä? sade modern, och hon såg inte upp från sin stickning.

Ja, svarade systern, just den gamla portmonnän. Den var så tunn. Jag gaf honom tjugufem öre. Han såg så fattig ut.

Hade han inte mer i börsen? frågade modern. Jag lagade den en gång åt honom, men jag såg inte efter, om han hade pengar i den.

Nej, han hade inte mer. Men jag tyckte, han kunde vara nöjd med tjugufem öre. Vi ha förlorat så mycket på honom.

Då steg svågern ut ur väggen, och han var i reskläder.

God dag härinne! sade han och nickade åt sin hustru.

God dag! svarade hon. Hvad sade pappa, när du mötte honom? Jämrade han som vanligt?

Pappa! sade svågern. Har pappa rest?

Han går ute på vägen! sade modern och såg inte upp från sin stickning.

Å! utropade svågern. Då var det honom jag såg, då jag bytte om tåg. Jag såg in i en gammal tredjeklassvagn och där satt en liten gubbe i ett hörn och tuggade på ett franskt bröd. Jag tyckte, det var besynnerligt, ty han hade lagt löständerna bredvid sig.

Ja, sade modern, han skjuter alltid upp glasögonen i pannan, när han äter.

Hade han bara tjugufem öre i börsen? sade svågern.

Ja, sade systern, han räckte fram sin gamla börs, och då gaf jag honom tjugufem öre.

Hade han bara tjugufem öre? upprepade svågern.

Ja, sade modern, det var en tunn börs, jag lagade den åt honom.

Då måste vi telegrafera! ropade svågern. Han förstör mina affärer, om han reser med tjugufem öre. Hvar är han? Hur långt har han hunnit?

Och nu såg han den gråtande.

Spring med detta telegram på posten! sade han, och nu var sonen ute i natten. Men det brinnande huset följde med honom, och framför honom gick den gamla gubben på vägen.

Men när han trädde in genom postdörren, så var han på en stor järnvägsstation. Där stod bara en enda vagn, en gammal tredjeklassvagn. Han tittade in genom ett fönster. Fadern satt på den hårda träbänken. Han var hvit och mager, och han hade lagt mössan bredvid sig. Det ena benet hade han korsat öfver det andras knä, och han höll de gamla magra händerna trött på knät. Han hade dragit ner sina svarta muddar för att värma handlofvarna.

Han satt så, som han brukat sitta, när han efter en lång arbetsdag ändtligen unnade sig litet mat. Medan han åt, såg han långt bort, och han tillhörde icke denna världen.

Det var en öfverjordisk mildhet öfver hans ansikte; det var en frid och en ro, och han var icke olycklig, ty han hade glömt allt.

När sonen såg detta, föll han på knä på marken och betäckte ansiktet med sina händer och grät, så att han skakade, men genom tårarna såg han faderns bleka ansikte och outsägligt milda blick; han var icke olycklig mera, ty han hade glömt allt.

Men sonen kände, som om den far, han mindes, blifvit ryckt ur honom, och det var hans eget hjärta. En hand sträckte sig ur himlen och tog den man, som satt i vagnen, och sänkte honom i sonens bröst, och med ett skrik af smärta och sorg öfver ord och begrepp sjönk sonen till marken, och allt blef svart omkring honom. —

Den drömmande slog upp ögonen och jämrade sig högt. Han kände på sitt ansikte, och det var vått af tårar.

Då såg han framför sig i månskenet faderns bleka ansikte med de milda ögonen, och han kände en smärta, en kramp i bröstet. Han blundade och grät, till dess att han utmattad tyckte sig glida bort i månskenet och bli ett hvitt sken öfver jorden.

Detta var hans dröm.

Följande dag berättade han den för sin mor. Då blef hon mycket lycklig och sade:

Du har alltid hånat dem, som gråta, men nu har du själf kommit i samma fördömelse! Förakta inte tårarna:, de äro lika nödvändiga för själen som vattnet för kroppen. Förstår du nu, hvarför jag gråter ensam för mig själf, ibland? Då ser jag pappa gå genom rummet, och han påminner mig om någon elak handling, som jag gjort mot honom. Då kan jag inte hindra, att tårarna stiga mig i ögonen. Hvad skall jag göra? Han är död, och jag kan aldrig få göra om och förbättra det gångna. Men med tårarna tvättar jag bort det onda från mitt lif, och jag hoppas att, innan jag dör, skall allt vara hvitt som snö.

Då anade sonen mycket, som han inte förr tänkt på, och han förstod, hur man kan vara tacksam mot de döda. Han föll på knä och grät med hufvudet mot moderns knä; och sålunda offrade han för första gången till sin faders skugga.

DET VÄLSIGNADE ARBETET

I.

Jag undrar, om du inte kommer att läsa rubriken på ett alldeles felaktigt sätt; min aning säger mig det.

Emellertid!

Hvilan är ett starkt vin, det är inte alla, som tåla det vinet. De flesta bli galna af det som af allt annat starkt vin och börja så småningom att göra den ena dårskapen större än den andra.

Som filosof har jag tänkt äfven öfver arbetets och hvilans olika naturer och öfver deras inflytande på människorna.

Den människa, för att tala med den gamle doktor Moman, som icke med möda och besvär skaffat sig en själ, han tål inte hvilan. Han måste arbeta, arbeta, ständigt arbeta; annars kan det hända ohyggliga saker.

Man kan hvarje stor helg förvissa sig härom genom att läsa tidningarnas redogörelser för alla olyckor, som under helgen tilldragit sig. Och ändå vet hvar och en, att det, han läser i tidningen, inte utgör tusendelen af alla de missöden, som händt. Inte ens det, som verkligen har betydelse.

Hvilan är sannerligen en mycket allvarlig angelägenhet. Den fordrar stora och vackra egenskaper, och den skänkes därför inte heller i rikare mått mer än åt några få.

Det finns egentligen bara ett enda slags människor, som kunna bruka den så, som den skall brukas, i enlighet med sin natur; och det är sådana människor, hvilka i sitt innersta önska att lefva ensamma i en grotta, betraktande himlen, hafvet och bergen och stillsamt tänkande öfver hvad de sett och hört.

För alla andra är arbetet den största välsignelse, fast de själfva naturligtvis inte veta det.

Efterföljande historia skall visa, hvilken välsignelse arbetet är och hvilken fara hvilan.

Det var nämligen annandag jul. I går hade det sålunda varit helg, i dag var det helg och i morgon var det också helg, ty juldagen hade infallit på en fredag.

Staden liknade en hvit trädgård, och man kunde tro, att alla buskar voro fullsatta af kvittrande sparfvar, men det var barnen, som lekte med sina julklappar.

På julaftonen hade de fullvuxna gladt sig åt barnens lycka, men när de måste stiga upp redan klockan sex på juldagsmorgonen och trafva ut i köld och mörker för att gå i julottan, började deras lynne att surna. De hade ju också ätit alldeles för mycket, så att de voro sura äfven i halsen, och det värkte och brände — med förlof sagdt — i magen. När prästen talade om den lille Jesus; hvilken återkommer hvarje julmorgon lika ny som Serimner på de nordiska gudarnas kvällsbord; tänkte människorna, som ju hört den gamla historien så många gånger, verkligen inte på dess högtidliga innebörd, utan de tänkte: då vi nu betala skatt till kyrkan och inte besvära den mer än vi göra, skulle vi då inte för en enda gångs skull om året kunna fordra att slippa frysa! Och vidare tänkte de: om den där människan — jag vågar nämligen inte skrifva, hvad de verkligen tänkte — om den där människan ändå ville sluta någon gång, så att man kunde få gå hem och dricka en glögg.

När han ändtligen slutat och de kommo ut, lyste orörliga ljus i alla fönster, och hemma sprakade en brasa i hvar kakelugn. Nu kom frukosten, och det kändes som en räddning att få sätta sig till bords. Men sen låg

förmiddagen som en kall fjärd, öfver hvilken man måste färdas.

Den, som gick på gatan, såg en sorglig syn. i alla fönster hängde sömniga ansikten, och ansiktena tittade öfver till hvarann och nickade och gjorde tecken.

Men många hade den dagen dragit ut alla sina byrålådor och gjorde där märkvärdiga upptäckter.

Och hela dagen ringde det i kyrktornet. Kyrkan tycktes rent af sträcka på sig, och den gol som en tupp för alla sina hönor. Det var ett galande utan ände.

Så kom då ändtligen middagen, men nu var man så mätt och trött och sur, att man sade hvarann de elakaste saker, och frun i huset måste gå in till sig och gråta; men i köket svor kokerskan öfver pannorna, och vid dörren stod en fattig pojke med förfrusna händer, och tårarna trillade nerför hans ansikte.

Ja, jag skall inte berätta mer om detta. Hvar och en kan lägga från sig boken och själf tänka vidare; om han finner nöje i dylikt.

Det var emellertid en man, och han var ungkarl. Han ville aldrig umgås med gifta människor, och han bodde i ett litet rum strax intill kyrkan.

Man måste följa med sin tid! sade han. Så fort han såg något, som han inte gillade, sade han: Det duger inte! Så gjorde våra förfäder, när de bodde i jordkulor! Men man måste följa med sin tid!

Och nu var det anndag jul, och det ringde samman till aftonsången. Mannen hade ätit och druckit hela juldagen och hela anndagen, och till sist gillade han ingenting.

Nu stod han i månskenet och betraktade kyrktornet. Där lyste ringarnas lanterna, och mannen ruskade på hufvudet.

Nej, nej! mumlade han. Det duger inte! Det duger inte! Ringningen skulle naturligtvis, i vår tid, gå med elektricitet. Hur lätt vore det inte arrangeradt! En ledning till prästgården, och där kunde prästens hustru eller hushållerska sköta hela affären. Man måste följa med sin tid!

Och därpå körde han händerna i fickorna och gick till stadskällaren.

Det var mörkt i kafésalen, en enda låga brann, och vid pianot på musikestraden satt en gammal herre och spelade. Hela hans hufvud var rödt, och han rökte på en cigarrstump.

Mannen kastade sig i en soffa och ropade till den gamle herrn:

Skall det där klinket vara bra för matsmältningen?

Då slutade den gamle herrn och steg försiktigt ner på golfvet.

Ja! sade han. Jag vet inte. Jag har verkligen aldrig hört, att det skulle ha just den egenskapen. Det måste jag erkänna.

Hvilken kompositör? frågade mannen.

Jag trodde, att du själf kunde höra det, svarade den gamle herrn. Men eftersom du inte gör det, så skall jag säga dig, att det var den gamle hederlige Beethoven.

Den gamle hederlige! Po! När lefde han! För hundra år sen! Finns det ingenting nytt! Beethoven, jo, jag vet! Han hederlig! Skalor för nybörjare! Pinoredskap! Tortyrmedel! Gör ny musik! Gör ny musik! Följ med din

tid!

Skönheten blir aldrig gammal! svarade den gamle herrn.

Jo, min själ blir den gammal! skrek mannen och slog näfven i bordet. Alla skönheter bli gamla.

En witz! svarade den gamle herrn och gick bort.

När han köpte en cigarr i kassan, sade den unga kassörskan:

O! Hvad jag är less denna karl. Alltid, alltid talar han om, att man måste följa med sin tid. Skall han tala om att följa med sin tid, han som går i resårskor!

Då skrattade den gamle herrn och svarade:

Kära lilla kassan! Var inte ond på den stackars mannen. Han anser väl, att man bäst följer med sin tid, om man går i resårskor.

Men mannen satt i sitt soffhörn i det mörka kafét och mumlade för sig själf obegripliga ord.

Rätt som det var, kom en tjock gubbe in. Han vaggade som en sjöman och mumlade också för sig själf. När han upptäckt mannen, skrattade han och sade:

Sitter ingenörn här! Jag trodde, ingenörn var i aftonsången.

Po! sade mannen.

Att inte ingenörn är ute på stan, det går så många vackra flickor på gatorna och längta efter sällskap.

Po! sade mannen.

Ingenörn skulle gifta sig. Inte kan han sitta på krogen i hela sitt lif.

Gifta mig!

Just gifta sig! Ingenörn vet inte, hur lifligt det är. Jag skall berätta en historia för ingenörn. Jag har en pojke, som är sex år. En sådan skulle ingenörn ha. När jag kommer hem om natten, så brukar jag gå i skåpet och ta mig en bit att tugga på, och det kan väl hända, att jag tar mig en sup också. Men gumman glömmer af det där ibland och låser skåpet, och då kan jag ju säga ett ord eller två för mig själf. Men i natt, nu ska ingenörn få höra, så kom jag hem och såg, att pojken var vaken, men han blunda och låss som han sof. Och jag sa ingenting. Så släckte jag ljuset och låss också som jag sof, för jag kände på mig, att pojken hade fuffens för sig. Då stiger pojken opp och går till skåpet, men se, skåpet var stängdt. Och då säger pojken alldeles som jag brukar: Så sant tror jag inte kärringhelvete ha tagit ur nyckeln!

Därpå skrattade gubben och gick sin väg, men mannen sade högt:

Det är ju bra, att det finns individer, som vill hålla landet med folk, det måste finnas sådana också.

Gubben vände sig från den stora taklampan, som han hissat ner, och svarade:

Det måste nog finnas, det, så länge inte ingenörn hittar på en maskin, som gör det bättre än dom, som finns.

Nu kom källarmästarn, och han nickade åt mannen.

Hvarför eldar du i kaminer? sade mannen. Du måste införa värmeledning. Du följer inte med din tid!

Det är som pengarna! sade källarmästarn. De följa inte heller med sin tid, men de gå ändå!

Pah! ropade mannen; men källarmästarn log och gick ut.

I stället kommo nu musikanterna. De kommo i en lång rad, en liten mager gubbe först, ett långt benrangel därnäst, sedan en puckelrygg och sedan en vanlig karl och slutligen en tjock karl, som gjorde en bock för hvarje steg; och alla hade de en majspipa i munnen.

De ordnade sina instrument och gäspade, och till sist spelade de en marsch.

En ensam herre kom in, han hade ett stort lockigt hufvud, och han gäspade, så att han måste hålla handen för sin mun.

Jag har varit ensam hela dan! sade han till mannen. Jag måste tala med en människa, annars blir jag tokig.

Tokig! utropade mannen. Tokig?

Jag blir vansinnig, sade den lockige, om jag inte har människor omkring mig. Jag förstår inte, att det finns folk, som vill lefva ensamma. Det vore döden för mig!

Po! sade mannen. Döden! En man skall behärska allt och i första hand sig själf.

Skulle du kunna vara ensam! frågade den lockige.

Kunna! Pah! skrattade mannen.

Jag förstår det inte, sade den lockige. Det är kanske skamligt att erkänna, men jag skulle inte kunna. Jag blef galen. Jag vet, att jag blef galen.

Och när den lockige hade sagt detta, sjönk hans hufvud mot bröstet, och han sof, ty han led af sömnsjuka.

Så förflöt nu tiden, och det började komma människor. Det var alla slags människor, och man kunde se, att det var sådana, som ingenstans hade att gå och som likt den lockige fruktade sitt rums ensamhet.

Jag vill icke säga, att kvällen var glad. Man talade lågmäldt vid alla bord; och kring mannen samlades efter hand ett allvarligt och gäspande lag.

En ung man med lång hals satt på en stol bredvid mannen och läste.

Han läser! sade mannen. Hur gammal är du?

Hvarför frågar du det? frågade den unge.

Han läser! Han har ändå långa mustascher och rynkor i pannan. Alltså är han en mogen karl. Läser du? Sitter du här och läser? Hvarför läser människan? Kan någon säga, hvarför människan läser!

Därför att det roar mig! svarade den unge.

Vet hut! sade mannen. Är du ett barn? Eller är du gubbe? Vi! Fullväxna män! Vi ska inte läsa. Om oss skall man skrifva. Det är vi, som göra, hvad som händer och sker i världen. Barn skola förvåna sig öfver hvad vi göra. Och gubbar skola beundra oss och afundas oss. Och man ...

Hela sällskapet inföll utan att ändra en min:

Skall följa med sin tid!

Utmärkt! sade mannen. Men parollen är min! Alltså, unge man: man måste följa med sin tid! Lägg bort boken, och var glad, att du är fullvuxen. Det är du, som skall låta andra beundra dig, men du skall inte beundra andra!

Mannen ogillade honom till den grad, att han måste betala och gå; och så gick han. —

II.

Det var ett klart månsken ute, och mannen tänkte för sig själf, när han stod på gatan: det är söndag i morgon, och jag skall promenera en liten stund och låta röken blåsa bort. Och så gick han bort genom staden.

Hur månskenet förändrar allting! tänkte han. Det vore ingen svårighet, om jag ville inbilla mig, att alla dessa hus i självfva verket äro uthuggna ur ett stort isberg. Ja, att staden är huggen ur ett enda grönt block. Och himlen! Jag kan inbilla mig, att det är en enorm iskoja, och månen, det är en kuriös glugg genom hvilken man kan krypa ut ur kojan.

Mannen skrattade för sig själf; men han upprepade sedan:

Ja, herregud! Hvarför inte det så väl som allting annat!

När han kom längst ut på kajen, stannade han och lyssnade. Fjärden glänste i månskenet, som om flammor plötsligt skjutit upp ur vattnet, och isstyckena trängdes som en fårahjord i kätten, ty hafvet låg på. Och det klingade som kedjor; man kunde tro, att osynliga väsen gingo och tjudrade flaken; och flammorna härrörde från lyktorna.

Ja, just den tanken betog mannen. Det var, som om lanternor svängde öfver isen.

Men han tänkte sig inte, att dessa lanternor tillhörde osynliga väsen, som tjudrade isflaken; utan han kom att tänka på gamla spökhistorier från barndomen och föreställde sig, att alla de som drunknat gingo därute på fjärden. Då for en rysning genom honom, och han vände sig om för att gå hem.

Men en ny tanke steg upp i hans hjärna.

Hvad? tänkte han. Är jag rädd? Jag!

Han såg sig omkring. Allt var hvitt utom fjärden, som var svart. Allt var stilla; och hafvet dånade.

Jag går ut till hafvet! tänkte han, och strax gick han. Jag är inte rädd.

Han måste gå genom den del af staden, där fiskrarna bodde. Det var en lång, smal, krokig gata med små fattiga hus på båda sidor.

Men han kunde inte förstå, hvad han hade i sig, denna natt. Inte nog med att det ständigt drog kalla kårar öfver ryggen, hans ögon nekade också att lyda honom. Han såg ju så tydligt som helst, att kojorna förvandlade sig till gamla gummor, riktiga gamla, fula käringar; och dessa käringar på ömse sidor sträckte sina magra händer efter honom och hånlogo åt honom. Och inte nog ändå! Utan de som voro bakom honom, de skrattade ju, så att han hörde det.

Det blir bättre, tänkte han, när jag kommer ut från den här gamla obehagliga gatan. Men det blef inte bättre. Allt han fäste sin blick vid fick lif. Allt, ehuru stilla, rörde sig, och självfva månskenet tycktes lefva. Han såg mycket väl, att föremålen inte förändrade sig, men det var, som om deras själ — så att säga — kringhvärfde dem och uppfyllde tystnaden och stillheten med lif.

Han såg bort mot bergen. Ah! Sannerligen! Det var för besynnerligt! Han visste, han såg, han kunde gå ed på, att det inte fanns ett väsen på dessa gamla berg, stelnade sedan tusenden af år. Och likafullt! Han såg, såg, såg, hur det rörde sig skaror af hvita människor på topparna. På isen likadant. Hvart han såg likadant. I luften. Mot månen. På himlen.

Han såg dem inte ändå med sina kroppsliga ögon, ty han såg ju så tydligt, hur allt var som vanligt. Nej, det var, som om det funnes en annan bild inne i hans öga; och den lade sig öfver den yttre bilden, och sålunda uppkom detta underliga dubbellif.

Nu var han redan långt ute på stranden, och han såg fyrens ljus i horisonten. Det var så starkt månsken, att han tydligt urskilde fyrtornet och fyrmästarens hus, och han såg isblocken på grundet utanför.

Han frös af rädsla, men han ville icke ge sig. Han gick ända ner i stranden för att höra, hur ljuden bubblade upp mellan isflaken. Det lät tydligt och klart som jämmer af människor; han kunde urskilja olika röster, gråt, rop, suckar och plötsliga skrin. Han kunde höra gnissel, som om man skrufvat till pinoredskap, han kunde höra slammer, som om man slagit skyfflar mot järnstänger, dån, som om man hastigt slängt grytlock på spishällar, sjudande bubbel, som om man kokat något, skratt och prat och svordomar; — och han såg helvetet för sin inre syn.

Härute stod också skogen ända ner till stranden, och det grät inne i skogen, som om nyfödda barn hade legat utkastade i drifvorna. Plötsligt rasade snön från en gren, och då trodde han, att en förskrämd moder flydde, sedan hon kastat sitt barn ifrån sig.

Och månen hade förändrats.

Nu såg han, hvad denna blanka rundel egentligen var. En spindel var den, som kröp på himlen. Den spann sitt fina, dammiga nät kring skogen, öfver stranden, och hvad var den frossa han kände, om inte en köld, som nätet omsvepte honom med. Han kunde se detta oändligt fina nät öfver sin rock, på sina galoscher, på sin handske.

Han kände, hur hvarje hvass stråle, som fingrade efter honom, sög ur hans hjärna, och han kände redan en tomhet och en kyla vid tinningarna.

Men han sprang inte. Han sprang inte, ty det föreföll honom, ja, det var en besynnerlig tanke, som kom gud vet hvarifrån.

Han fick för sig, att alla dessa osynliga väsen, som han såg, hade blifvit uppätna af månen. Inte direkt uppätna, de hade nog fått lefva, som alla andra människor, men deras själ — så att säga — hade månen fångat, och nu irrade deras själar — ah, nu förstod han denna fasansfulla tystnad! Alla dessa själar hängde i månens nät. De tillhörde lefvande människor! Men hur hade de kommit dit! Han kände, att det var därför att de sprungit! Sprang han nu, då var han förlorad, då samlade månen alla sina strålar omkring honom och sög själen ur honom, och så skulle han bli som de andra.

Han gick sålunda, men han kände sig lätt som ett löf. Han sveptes bort öfver vägen, och han hade blifvit så liten, men allt annat hade blifvit så stort.

Se, där kom staden fram igen!

Men på taken, i de hvita träden, på gatorna, öfverallt, dessa hvita väsen. Och rymden full af spindelnätets glittrande damm.

Mannen kände inte igen den stad, där han left sitt lif. Han tyckte, att själfva husen fått lif. De öppnade en

väg för honom men slöto sig åter bakom honom, och en sakta jämmer hördes.

Bedöfvad gick han vägen fram och tänkte bara på att komma hem. Han glömde allt för den fasa, han kände, och när han ändtligen kom in i sitt rum, darrade han och tyckte, att utanför fönstret hotade alla de hvita skarorna; och tvärs öfver sängen gick månskenet likt en hvit pil, som borrat sig in i väggen.

III.

Mannen har vaknat, plötsligt, och när han slår upp ögonen, är rummet ljust.

Månen! säger han högt och ryser. Men han bemannar sig och tänder ljuset.

Men hvad är detta för ett ljus? Lågan är grå, skenet är grått, lakan, täcke, kuddar, allt är grått.

Då känner han, att hufvudet är tungt som sten, armarna äro tunga, bröstet är hårdt och tungt. En tanke lyser som en aflägsen liten låga inom honom.

Jag skall dö! tänker han. Om fem minuter är jag död!

Han känner den lilla lågan, som tanken tändt. Det är en liten blå låga, och den när sig af hans kropp. Det är hans lif, som förbrinner i denna lilla bleka låga, liksom fotogenet förbrinner i lamplågan.

Men det gör ondt. Han hör hjärtat bulta i öronen; detta trogna hjärta, det kämpar emot, det vill rädda sin husbonde. Som en hund skäller det på lågan. Det är, som om en man satt och vaktade lågan, och det är på den mannen, som hjärtat skäller.

Men mannen, om hvilken jag berättar, han kväfs. Han häfver bröstet och han tycker, att det blir stort som ett hvalf, men han kan ändå inte andas.

Då springa tårarna ur hans ögon, och ett stönande tränger sig ur halsen.

Jag dör! stönar han.

Då ser han en syn; en sådan syn, som man säger, att döende pläga se. Han ser sin mor komma ur mörkret. Hon kommer i nattlinnet och det mörka håret faller ner på axeln. Hon har ännu sömnen i ögonen, och hennes blick är frågande.

Mannen vrider sina händer emot henne och stönar:

Mamma! Hjälp mig! Hvad skall det bli med mig? Jag dör!

Och förtviflad som han är borrar han ansiktet i händerna och gråter, och så sitter han länge. Han känner sin mors hand öfver sitt hår, och halft medvetslös mumlar han:

Gud, Gud, hjälp mig! Jag dör! O, Gud, hjälp mig! Mamma! Bed! Annars dör jag!

Plötsligt, på en gång, ser han upp. Ljuset brinner på bordet. Han tar ett djupt andedrag, och ett stort lugn uppfyller honom.

Han ser sig omkring och känner sig matt och lite svindlig.

Hvad är det? säger han högt. Han tar handen för ögat.

Det finns något i rummet! säger han. Och så stiger han ur sängen. Han känner på väggarna, han känner på

möblerna för att förvissa sig om att allt är verkligt.

Sedan letar han fram en flaska konjak, fyller ett dricksglas och tömmer det.

Och i det han sjunker tillbaka mot kudden, mumlar han:

Det är bra, att det — är — söndag — i — morgon.

Och somnar från ljuset och allt.

IV.

Kyrkklockorna väckte mannen; och han gäspade och kände hufvudet tungt. Så mindes han, hvad som hade händt under natten, och han skämdes. Han skämdes, så att han hettade öfver hela kroppen.

Men hvad var att göra? Det som var en gång gjordt, det var gjordt!

Han var sålunda på dåligt humör, då han klädde sig, och han kände fruktan för alla sina bekanta, ty det föreföll honom, som om en liten fågel hade flugit ur hans bröst och skyndat att berätta för dem alla, hvad han hade gjort.

När han kom ut, var luften kall, och månen stod alltjämt kvar på himlen, men den var så tunn som silkespapper. Och strax bredvid den lyste en stjärna, midt på dagen.

Mannen ville inte träffa sina vänner, ty han tänkte, att de skulle le åt honom. Han gick ut från staden alldeles ensam, och till sist var han åter vid hafvet, men denna gång på ett annat ställe. Det var en trång vik, som sköt in mellan två höga, svarta berg, och bland stenblocken på stranden voro några fiskarkojor uppbyggda.

Han betraktade hafvet. Vågorna gingo ute på horisonten; den liknade, helt besynnerligt, en här af små varelser, som tågade förbi i en aldrig sinande följd.

Bränningarna dånade som kanonskott, skogen härmade de sårades jämmer; och nu kom en båt roende från hafvet. Den var helt och hållet isförhydd, och fiskrarna voro allvarliga, när de stego i land. Man skulle kunna tro, att de ute på hafvet bevittnat ett hemskt skådespel.

Det här är otrefligt! mumlade mannen för sig själf. Jag förstår inte, hvad det skall betyda, och om det fortgår, vet jag inte, hur det skall sluta.

Det är besynnerligt, tänkte han, att jag känner mig upplösas. Jag kan väl ändå inte ruttna, förrän jag är död. Och jag är ju ännu inte död. Fastän, tänkte han och rodnade öfver hela kroppen, fastän i natt var det visst nära. Jag har aldrig känt något dylikt.

Men allting klibbar! Det där berget, hafvet, marken, husen; allt klibbar. Om jag bara ser mig omkring, är det, som om någonting drogs ut ur mig. Jag fastnar på allting. Det är för besynnerligt! Aldrig har det varit på detta sätt förut.

Jag förstår inte, att hela skapelsen har fattat ett så stort intresse för mig. Det är ju, som om allting på en gång fått syn på mig, och träden böja sig ju fram och titta på mig. Jag går som en liten pygmé bland gamla jättar; och det är så otrefligt, att jag kan inte säga! tänkte mannen, vek upp kragen, drog ner mössan, stoppade händerna djupt i fickorna och gick åter till staden.

Det var redan mörkt, när han kom, och snöflingor hade börjat hvirfla. I den gråkalla aftonen ringde kyrkklockorna alltjämt. När mannen hörde dem, ökade han stegen och skyndade till restauranten, som låg

nere i mörkret vid hamnen.

Jag skall noga betrakta mitt ansikte, tänkte han. Kanske jag har blifvit förändrad. Och så såg han sig i spegeln, men han var sig alldeles lik.

Godt! tänkte han och gnuggade händerna. Jag skall ta en stor sup, få se, hvad det kan göra.

Den stora supen gjorde honom nerstämd.

Hvad det är tråkigt att lefva! tänkte han och gäspade. Hur skall detta gå? Skall det fortsätta på samma sätt, vet jag inte, hur det går.

Rädd och trött steg han in i kafésalen, och där sutto vid ett bord några gamla sjökaptener och berättade historier. De vinkade honom till sig, och han satte sig hos dem och lyssnade.

Jag kan också berätta en spökhistoria! sade han till slut, och så började han: Det var en gång en af mina vänner ... Och så berättade han allt, hvad han upplefvat under natten. Han gjorde sig löjlig öfver vännen, d. v. s. sig själf, och då tyckte han, att han fick ny styrka, och slutligen sade han: Nå! Mannen i fråga trodde på dessa spöken! Löjligt nog! Spöken, po! Man måste följa med sin tid!

Den äldsta sjökaptenen, som var en stor, tjock, rödbrusig gubbe, slog härvid sin knytnäfve i bordet.

Kruka! sade han. Förbannade kruka! Förstår du, hvad jag säger? Du är en förbannad kruka! Det säger jag dig i ansiktet, och det menar jag.

Då blef mannen på en gång så röd, att alla märkte det.

Sitter du här, sade gubben, och skrattar ut en människa, som sett det öfvernaturliga! Sitter du här och vill inbilla oss till på köpet, att det var en annan än du själf? Om jag inte visste, att du var ute i natt, din förhärdade ynkrygg, så skulle jag vara karl i alla fall att begripa, att det var du. Men händelsevis såg jag dig i natt, när du gick förbi mitt fönster. Nu är du så ung, så dum, så fräck, att du tror du gör ett storverk, därför att du kan håna! Men jag vet, skall jag säga dig, att när du blir ensam, så är du så rädd, att du springer för din egen skugga. Jag känner er, mina gunstiga herrar! Mun mör men karln skör! Skall du, unga glopen, ge råd åt oss, som voro män, långt förrän du föddes! När du låg i blöjor, hade vi inte bara sett jordklotet och alla dess folk, men vi hade också fått lära oss att respektera det, som förmera är än vi stackare! Det var vårt sätt att följa med tiden! Tiden, vet du, hvad tiden är? Så här! sade gubben och strök af den ena handen med den andra. Hvad hånar du? Du hånar Honom däruppe! Du skäms, ynkrygg, för att han blåste på dig i natt! Du vågar inte erkänna, att du höll på att bli vanvettig utaf skrämsel! Du vågar inte visa, hur lite du betyder. Jag är sjuttio år gammal, och här ser du ingen vid bordet, som är under sextio, men vi, som ha sett mer på ett år än du får se i hela ditt lif, vi sitta här och berätta spökhistorier, som ni, broskherrar, säger. Men vet du, hvad som finns i de historierna? Det är ödmjukhet, min gunstig herre. Ödmjukhet! Den skall du lära dig! Lär dig att frukta det, som är förmera än du! Men sätt nosen lagomt i vädret, den dag kan komma, då du i stället får sätta rumpan mellan bena! Och nu kan du gå till dina herrar likar! Vi reda oss med våra spöken, och vi ha ingen användning för din visdom. Se så! Marsch!

Detta hade mannen ingalunda väntat sig, och han var så förvånad, att han inte kunde svara. Han reste sig bara för att genast gå.

Du är en hygglig karl! sade då den gamle kaptenen vänligt. Du är en hygglig karl, men du skall inte vara oppkäftig!

Mannens kropp brände och ryste omväxlande. Han kände feber i blodet, och hufvudet tycktes vilja lyfta sig

och flyga bort med honom; så stort och lätt kändes det.

Det yrde ute, och när mannen kom utanför porten, såg han skuggor, som dansade inne i snön. De upphöjde hånskratt, de störtade sig öfver honom, nöpo honom i bena, stucko honom i ansiktet, petade med naglarna i hans ögon, ryckte honom i håret och blåste i hans öron:

Du som följer med tiden, kan du följa med oss? Följ, om du kan! Följ, om du kan!

Då blef mannen ursinnig af skam och smärta, och han skrek:

Om jag kan! Pah! Jag skall visa er, att jag kan!

Hvarpå han började springa efter skuggorna och slog efter dem, men de dansade framför honom och skrattade, så att det svarade med gälla skrin i stadens vindflöjlar; och i kyrktornet slog stora tornklockan ett doft, hotfullt slag.

Mannen dignade af trötthet, när han uppnådde sin port, och hans ben skakade, när han trädde in i rummet, händerna skakade, när han tände på ljuset.

Då han gick omkring i nattskjortan, trampade han plötsligt på en nubb, och det kändes, som om hela hans arma kropp blifvit genomborrad. Mannen föll på sängen och började storgråta, och han kraflade sig under täcket, släckte ljuset, kröp ihop som ett litet barn, och som ett litet barn grät och jämrade han sig i sömn.

V.

Tycker du, att det var en ynklig karl? Skrattar du åt honom? Jag ber dig då att minnas, hvad den gamle kaptenen sade åt mannen. Du skall inte håna! Det är inget storverk. Och den gamle kaptenen är mycket visare än både du och jag, ty han har sett alla jordens folk; och din timma är kanske inte ännu slagen.

Men jag säger ingenting, om du ler vänligt och eftertänksamt!

Men vår man, hur gick det nu med honom på måndagsmorgonen? Jo. Han vaknade och kände sig uthvilad och glad, och när han tittat sig omkring en stund, utbrast han:

Hvilket ovanligt trefligt rum!

Därefter hoppade han ur sängen och drog upp gardinen, och han häpnade som ett barn, när ridån går upp.

Var inte detta hans lifs, hans arbetes, hans drömmars stad! Så vacker, så hvit, så stilla den låg med den nyfallna snön på tak och träd under en molnlös himmel och omgärdad af glänsande bergskedjor! Och solen sken, och fåglarna hoppade i träden, och röken steg ur alla skorstenar, och människorna sprungo om hvarandra på gatan. De skrattade och tryckte hvarandras händer, som om de kommit från en lång resa och gladde sig åt att vara hemma igen.

Mannen, som såg detta, började sjunga och dansa på golfvet, och då steg han på en nubb. Han tog upp den.

Min kära vän! sade han. Vill du pröfva, hur mycket jag tål! I dag tål jag allt, men kan du säga, hvad jag har varit utsatt för! Nej, hvarken du eller jag.

Och så kastade mannen den lilla nubben in i brasglöden och hvisslade och sjöng, medan han klädde sig.

Men hans värdinna stod i nyckelhålet och kikade in till honom. Hvad är det med honom? tänkte hon. När han får hvila, så ser han ut, som om han hade onda andar efter sig, men när han skall i selen igen, lefver han,

som han inte vore klok.

Detta kunde hon inte begripa.

Mannen stod framför spegeln och fingrade sig i pannan.

Du, lilla rynka, sade han till den spädaste rynkan, du skall vara ett minne af denna jul!

Och så gick han ut.

Värdinnan tittade efter honom, där han försvann borta på gatan; han gick med raska steg och var spänstig och rak i ryggen som en gammal general.

FEM SMÅ HISTORIER OM TOMAS LACK

I.

Det rätta barnasinnet.

Tomas Lack, som nyss begraft en råtta, blef glad, när kyrkklockorna började klämta; och han sprang ut på gatan, där gubben Gradin låg på knä och rensade trottoaren från ogräs.

Gradin! sade han. Tror Gradin, att min råtta kommer till Gud?

Nej, det tror jag inte! sade Gradin. Och det ska jag säga honom, Tomas, att om hans råtta kom till himlen, då, djäflar i min anda och själ, är det jag, som inte tänker på det stället. Jag har, nu höll jag på att svära igen, haft så mycket ondt af råttor, att ska dessa kräk finnas där också, då får jag ingen ro.

Men kanske Gradin inte kommer till himlen! sade Tomas. Gradin, som är så gammal, har kanske syndat så mycket, att Gradin inte kommer in.

Ja, det kan vara en sak! svarade Gradin och gräfde mellan stenarna. Men ...

Ja, men jag tror, att min råtta kommer till himlen. Ändå! sade Tomas.

Då slog Gradin knifskaftet i gatstenarna, så att det small, och svarade:

Ja, låt’en komma! Men jag står vid hvad jag har sagt. Ser jag en enda råtta, ja, vore han så liten som den minsta mus, när jag kommer, så vänder jag om. Så pass mycket karl för sin hatt får man vara, att man inte tillåter, att sådan ohyra får finnas på ett sådant ställe. Skulle han tycka, att det vore passande det, Tomas, att det var råttor i stora salen hos patrons, när det är främmande där. Eller tror han, att patron skulle tillåta sådant?

Ja, men det är stor skillnad, Gradin, på pappa och Gud! svarade Tomas.

Å ja! Men i det fallet, så kan han vara säker på att de äro lika.

Tror Gradin det? frågade Tomas.

Ja, det kan han vara lugn för. Han kan väl tänka sig det, att hvad tror han borgmästarn eller konsul

Smitthenner eller patron skulle tänka, om de finge se sådant. Tänk, om borgmästarn kommer in, i frack och med orden på bröstet, och så får han se en råtta på golfvet. Tror han då, Tomas, att borgmästarn, som är så högfärdig, skulle tycka, att det var ett passande ställe att komma till för en borgmästare. Och hvad skulle han tänka, som har gått i kyrkan hvarje söndag bara för att få komma till himlen.

Är det vackert i kyrkan, Gradin? frågade Tomas, och såg fundersam ut.

Han kan gå dit, så får han se! svarade Gradin och spottade argt.

Men jag har inga pengar, sade Tomas.

Då hörde han en röst, som yttrade:

Gå då upp till din far och be honom om en slant att gå i kyrkan!

Tomas tog af sig mössan och bockade, ty det var en herre.

Men kanske det kostar mycket, sade han, och då törs jag inte.

Nej, min gosse lilla, sade herrn, du kan vara lugn, du kommer in för en liten, liten slant, och det vet nog din far. Skynda dig bara!

Tomas gick lite tveksamt, och herrn sade till Gradin:

Du tiger, min gubbe lilla!

Och när nu Gradin fick en tjugufemöring, lyfte han på mössan och lofvade att tiga; men han hade haft svårt förut. Och när herrn gått, fortsatte han sitt arbete; men plötsligt spottade han, klådde sig i hufvudet och mumlade:

Råttor där också! Skulle det inte vara nog, att man har dem här, nu heller. Förbanne mig, att det finns den minsta hut i rikt folks ungar!

Tomas hade emellertid kommit illa ut. Han hade gått upp till fadern och bockat sig artigt för honom, och fadern sköt ner glasögonen och gaf honom en sträng blick, ty han var som vanligt inte riktigt god på Tomas' mor.

Hvad vill du? sade han; och då blef Tomas rädd, ty han hade hoppats, att fadern skulle säga: Hvad vill du, din lymmel?

Snälla pappa! svarade han lågt.

Högre! sade fadern.

Snälla pappa ...

Gå och ställ dig borta vid väggen! sade fadern. Nå, hvad vill du?

Snälla pappa ...

Om du är uppstudsig, din förhärdade kappsäck, så ska väl jag ge dig den uppfostran, som din mor inte tycks bry sig om. Nå! Hur var det?

Snälla pappa, kan jag få en slant att gå i kyrkan?

Hva??? skrek patron Lack.

Men då teg Tomas, ty han började ana, att här kom något förfärligt, som han inte förutsett.

Jo, du! sade fadern. Du! Du! Du är! Du är! Du är en, en, en passagerare, du. Du är en passagerare, du! Hva?

Ja, sade Tomas, ty han trodde, att fadern menade så.

Och uppstudsig till på köpet. Kom! in till din mor!

När patron Lack stod med gossen i sängkammaren, sade han till sin hustru:

Du uppfostrar dina barn, så att det är en fröjd!

Hvad har han nu gjort? frågade fru Lack.

Han kommer till mig och ber om pengar att gå i kyrkan. Har du inte hunnit lära honom ens så mycket, att där inte tas entrée?

Nej, svarade fru Lack leende, vi ha inte så mycket beröring med kyrkan, att det har behöfts.

Tack för piken! Jag vet, att jag är en hedning, men jag vill inte, att mina barn skola vara det.

Jag kan inte hjälpa det! sade fru Lack. Äpplet faller ju inte långt från trädet.

Hvem har lärt dig, att det kostar pengar att gå i kyrkan? sade fadern till Tomas för att inte behöfva svara på sin hustrus ord.

Jag frågade Gradin, om det var vackert i kyrkan, och då sa herrn, att jag skulle be pappa om en slant att gå dit.

Hvilken herre?

Jag vet inte, han kom på gatan.

Såå! sade fadern snopet, och därpå gick han utan att tillägga något vidare. Men modern klappade Tomas och skrattade godt; och Tomas var ond och sade sin mening:

Ni är så dumma, både pappa och mamma, ni bråkar alltid för ingenting.

Gå ut och lek! sade modern.

Kostar det inte att gå i kyrkan? frågade Tomas.

Nej, kära barn, det kostar ingenting, man är tvärtom glad, om någon går dit.

Då tänkte Tomas: Är man glad, om någon går dit! Då kanske man kan få något godt där! Och han försvann snabbt ur rummet, och inom mindre än en minut syntes han springa nerför gatan.

Vid kyrkan stod en tom likvagn, och när Tomas såg kusken, blef han glad, ty han hade ofta åkt på hans gödsellass, när de passerade Skeppar Karls gränd; och det var en snäll kusk, som kunde många historier. Då nu Tomas kände honom, gick han fram och sade:

God dag!

God dag, Tomas! sade kusken.

Får man gå in i kyrkan? frågade Tomas.

Joo! sade kusken. Nog får man det.

Ska man inte säga någonting, när man går in? frågade Tomas.

Neheeej! sade kusken skrattande. Man skall tvärtom vara alldeles tyst.

Jaså! sade Tomas. Man ska inte göra någonting?

Joo! sade kusken. Man ska ta af sig mössan.

Jaså, tack! sade Tomas och tog genast af sig mössan, och därpå gick han in i kyrkan.

Det första Tomas tänkte, var, att det måtte finnas råttor i kyrkan, ty där var lika kallt som i patron Lacks källare. Men det andra var, att det var ett underligt hus. Människorna sågo små ut, och prästen som talade långt framme, där solskenet lyste omkring korset, hördes doft och aflägset, och hans röst studsade som en gummiboll från vägg till vägg och for slutligen ut genom porten. Det luktade nyskuradt, och mamsell Henriksdotters granris var utströdt på golfvet. Detta, att det luktade nyskuradt, gjorde Tomas högtidlig och förväntansfull, ty hvar gång det skurades hemma, var fadern på ett förskräckligt humör, och man visste aldrig, hvad som kunde hända.

Sakta och högtidligt och undrande smög sig Tomas fram till koret, och där såg han Kaj-Kaj sitta i en bänk och gråta. Då blef han glad och kände sig tryggare. Han gick in i bänken till Kaj-Kaj och tog henne i armen.

Gulla dej, Tomas! hviskade Kaj-Kaj. Kommer du till Gud i din ungdom? Hvad jag kan bli glad, när jag si dej här i Guds hus.

Tomas begrep, att Kaj-Kaj var belåten, ty när hon fick något hemma, så grät hon alltid och talade om Gud.

Hvad är det i lådan, Kaj-Kaj? sade han lågt och pekade på katafalken.

Det är en skomakare, Tomas! svarade Kaj-Kaj lika lågt.

Men Tomas tittade på henne och trodde, att hon skämtade. Han kunde nämligen inte förstå, hvad skomakaren kunde ha för nöje eller mening med att ligga i lådan.

Är det en skomakare! sade han. Hvad gör han där?

Han är död, vet jag! sade Kaj-Kaj.

Jaså! sade Tomas. Men hvarför gör folket så där?

Dom begrafver honom, gulla dej, Tomas! sade Kaj-Kaj och blef orolig.

Har dom hyrt honom då?

Nej, han är ju död, säger jag.

Ja men! Jag begrafver inte råttorna så, utan jag gräfver ner dem i trädgården. Hvarför gör man så här!

Man antvardar hans själ till Gud.

Jaså! sade Tomas. Vill Gud det då?

Ja visst, han har befallt, att man skall göra det.

Jaså! sade Tomas. Hör skomakaren också, hvad pastorn säger?

Nej, han är ju död, säger jag ju.

Ja men! Hvarför läser pastorn då? Predikar han?

Ja, han predikar! sade Kaj-Kaj otåligt.

Ska man låta så, när man predikar, Kaj-Kaj?

Ja! svarade gumman.

Om jag låter så, kan jag predika då?

Nej, inte du, Tomas. Du är för liten.

Ja, men inte är det svårt att låta så!

Men det kommer an på, hvad du säger. Hör på nu, hvad pastorn säger.

Efter en stund frågade Tomas:

Hvad är Kristus, Kaj-Kaj?

Tyst, gosse! sade Kaj-Kaj.

Ja men! Hvad är den heliga ande då, säg, Kaj-Kaj!

Gulla dej, Tomas, sade Kaj-Kaj, man får inte prata i kyrkan.

Jaså! sade Tomas. Men efter en stund sade han:

Tycker du inte, att det är roligt, Kaj-Kaj? Det tycker jag. Jag har aldrig haft så roligt.

Då såg gumman strängt på honom och ruskade på hufvudet och teg.

När nu orgeln började spela, blef Tomas förvånad. Han såg inget piano, och ljuden tycktes ibland komma under golfvet och ibland från små fåglar, som kvittrade och pepo utanför fönstren. Och nu togo de svartklädda karlarna kistan emellan sig och buro ut den.

Hvart går dom nu? sade Tomas.

Till kyrkogården! svarade Kaj-Kaj.

Och Tomas såg likvagnen långsamt åka på det knastrande gruset bort mellan träden, och ännu i kronornas sus hörde han orgeln spela; men allt omkring honom var så tyst och underligt, och klockorna talade, som om de velat berätta någonting. Och Kaj-Kaj linkade med en hop andra gummor, alla hade de gröna schalar och alla gräto de, och alla pratade de på samma gång.

Tomas sprang hem för att få förklaringar af Gradin, och hjärtat bankade i honom af nyfikenhet.

Han stannade andfådd framför gubben och utropade:

Nu, Gradin, har jag varit i kyrkan!

Därefter väntade han för att höra, hvad Gradin skulle svara.

Jaså, han har det, sade gubben.

Och där var det en skomakare! sade Tomas.

Jaså! sade Gradin.

Hvad Gradin är dum! ropade Tomas. Det var ingen vanlig skomakare, må han tro!

Jaså! sade gubben.

Nej, för han var död, ska jag säga!

Ja, det finns många döda skomakare, ska jag säga honom, Tomas. Och det var inte något nytt, må han tro.

Ja men, Kaj-Kaj var där!

Hon, ja! sade gubben. Hon är där för jämnan.

Gradin! sade Tomas. Jag skulle vilja vara pastor, och så skulle jag begrafva Gradin.

Nej, hör nu, djäflar i min anda och själ, han talar, så att jag nästan må spy!

Ja men, det är roligt!

Jo, jag tycker, det är roligt! Tror han, det är så roligt att dö?

Ja, är det någon konst då?

Gubben såg på honom en stund, innan han svarade.

Det, sade han därefter med eftertryck. Det är det djäfligaste, som finns.

Hur så?

Jo, han skulle bara ha tittat på skomakarn, skulle han fått se.

Å, han! Det var bara fint. Det var fullt med blommor. Fina, fina blommor.

Jo, det behöfdes nog! Vet han, hur skomakarn såg ut?

Han såg väl ut som alla andra skomakare!

Nej, stopp! Han såg ut som ett ruttet äpple, om han har sett det. För ser han, Tomas, när en människa dör, då ruttnar hon, förstår han. Och hon luktar så förbannadt illa, att han aldrig kan komma i närheten ens. Ja! Jag vet inte; jag kan inte beskrifva. Han må veta, att han blir full med mask.

Det har jag haft flera gånger, men det går bort med lavemang! sade Tomas.

Jo jo! Jag tänker det! Fan vet, hvad lavemang är, men försök att få bort den masken, får han se! Nej, den ska vara där, förstår han. För ser han, den här kroppen, den ska förstöras, och masken, det är han, som sköter om det, och masken, det är Vår Herres egen mask, som ska äta upp oss, så gud nåde den, som försöker att göra den masken något ondt, det är farliga saker, det!

Ja, men hvad är Kristus då, Gradin?

Nej, hör nu Tomas, känner han inte Kristus?

Nej! sade Tomas.

Det är ju Guds son, vet jag!

Har Gud också barn?

Nej, det har han inte, men det är väl detsamma.

Är Den helige Ande också Guds son?

Nej, inte precis! Men han är släkt, det vill säga, han är, han är, utaf samma slag, förstår han. Ser han, Tomas, det är så, att Gud, han är treenig, och det vill säga, att han är Gud först och främst, och så är han Kristus, och så är han Den helige Ande. Men Den helige Ande, han är på samma gång far till Kristus, och Kristus han är på sätt och vis en vanlig människa, för han var son till en snickare i Betlehem. Eller egentligen inte till snickarn utan till hans fästmö, som hette jungfru Maria.

Jaså, sade Tomas, är det långt till Betlehem?

Å! Flera tusen mil.

Ja men! Hvad har Kristus då med en skomakare här i stan att göra?

Ja men, då jag säger, att han är Gud!

Jaså! sade Tomas. Ja men, äro alla snickare i Betlehem Gud?

Alla snickare i Betlehem! Tror han, det var en vanlig snickare? Det var för flera tusen år sen, kan han väl förstå.

Har Gud left så länge då?

Han dör ju aldrig!

Hvem har talt om allt det där för Gradin? frågade Tomas misstroget.

Det får han lära sig i skolan.

Vet dom det där?

Ja, gosse lilla, både det och mycket mer. Det kommer nog en dag, må han tro, då han blir mycket mer bekant med Gud än jag, för han är ju rik mans barn! sade gubben.

Jaså! sade Tomas. Men nu är jag hungrig. Jag vill ha mat.

Gradin, som med tankarna ströfvade på helt andra af lifvets områden, släppte sin knif och stirrade efter gossen, som med händerna på ryggen helt lugnt spankulerade i väg och sparkade sten och grus med skosnytorna.

En vrede grep den gamle. Han spottade och mumlade:

Man är, så att håren kan stå på ända! Råttor dit man tänkt sig, och så var det inte nog heller, utan en ska dö på köpet för att vara en dylik snorkilling till lags!

Men efter en stunds fundering:

Nog för att, sade han lågt, nog för att jag önskade, att pojken vore min!

II.

Gubben, som korkade buteljer.

Nu var det höst, och stjärnorna glödde underligt; det var kväll, och hundarna jämrade och skällde nere i staden.

Äfven de nakna popplarna på gården jämrade, och telefonsträngarna jämrade, och ute på hafvet tutade lastångarna.

Det var så länge sen det varit augusti månsken. Månen var försvunnen, och i stället glödde bara stjärnorna genom kvällens kalla dimmor.

I dag hade det blåst hela dagen. Dammet hade hvirflat, och löfven hade dansat öfver husen, och flaggstängerna hade gungat fram och tillbaka, fram och tillbaka, och flagglinorna hade slagit mot stängerna. Smisk-smisk! Smisk-smisk, lät det.

Men Tomas hade sprungit i kapp med sitt vindhjul, hela aftonen. Marken var torr och hård, och hans steg ljummade som på nyfrusen is, och hopp sade hjulet, nu hoppade det öfver ett fruset hjulspår, och så surrade det i väg, bort, bort! Bort med vinden, som tjöt och skrek.

Och nu var det kväll. Solen, som brunnit så blåröd och kall, hade sjunkit bakom bergen, husen hade sakta upplösts i mörker, och fönstren släppte ut ett svagt ljus.

Då ökade dånet af bränningarna, och hela jorden gungade, och stjärnorna gungade, och det blef högtidligt och besynnerligt.

Tomas stod i grinden, och några ensamma människor gingo förbi. De lutade sig framåt mot vinden, och Tomas undrade: Hvart skola de gå! Hem! sade han för sig själf.

Hem! sade han lågt. De gå hem!

Där gick en gammal gumma, det var bestämdt mamsell Henriksdotter, ty hon hade en säck på ryggen.

Hvar bodde mamsell Henriksdotter?

Och där gingo två små flickor med hvar sin tunga hämtare i handen. Hvar bodde de?

Nu gå de hem! sade Tomas lågt. Och då tänkte han på far och mor. Far satt vid sitt skrifbord, och den gröna lampskärmen lyste matt och gjorde rummet skumt. Spegelns förgyllningar glänste som gnistor i skymningen, och röken från cigarrkoppen på skrifbordet steg rätt upp.

Så satt han i går, och så satt han förra veckan, och så satt han i fjol, och så hade han alltid suttit.

Och mor satt i ett hörn i salen och sydde på sitt handarbete. Och det var tyst i hela huset. Bara klockan i salen, som gick så långsamt: ticktack, och slamret i köket, när jungfrurna diskade.

Och småsyskonen sofvo i sina järnsängar, med röda kinder; och gapade, och ibland blinkade ögonlocken

till.

Så var det i fjol, och så var det i år, och så skulle det bli nästa år, och alla år.

Klockan skulle gå, långsamt: tick-tack! Ticktack!

Men vid fars skrifbord, där satt Tomas, och cigarren rök på askkoppen, och pennan raspade på papperet och pratade med sig själf, alldeles som glöden i kakelugnen.

Och ute jämrade popplarna och telefonsträngarna, och laståengarna tutade långt till hafs, och bränningarna brusade i mörkret.

Men klockan sade bara: tick-tack, tick-tack!

Alltid, alltid! Många, många, många år!

Det upprepade Tomas högt för sig själf: många, många, många år!

Då kom Adrian på gatan med en hämtare i handen, och han stannade, när han fick syn på Tomas.

Hv-hv-hva gö-gör du där, To-Tomas? sade han.

Jag tänker! sade Tomas.

Hv-hva tänker du på? frågade Adrian.

Jag tänker på ingenting! svarade Tomas.

Tä-tänker d-d-du då? sade Adrian.

Jag har tänkt! sade Tomas.

Ja-ja-så! sade Adrian. Ska-ska d-d-du följa med till br-br, ska du fö-följa med till br-bryggeriet, o-och köpa jäst?

Jag får inte gå ut. Det är för sent! sade Tomas.

D-du får e-en vi-vindsnurra, o-om du fö-följer med! sade Adrian.

Du har ingen! sade Tomas.

Jo, jag har en he-hemma! sade Adrian.

Då satte sig Tomas i rörelse och följde med Adrian. Ty han var inte svårare att förleda.

De båda gossarna gingo uppför gränden, och den var mörk med brusande träd på sidorna.

D-d-det blåser duktigt i kvä-kväll! sade Adrian.

Ja, svarade Tomas, jag är rädd, om det blir eldsvåda.

Då bri-brinner stan o-opp! sade Adrian. S-se där bri-brinner det! utropade han och pekade på en låga, som flammade upp i mörkret.

Tomas stannade och blef kall öfver hela kroppen, men då såg han, att det var smedjan.

Nej, sade han, det var bara smedjan!

D-det visste jag förut! sade Adrian.

Hvarför skrämde du mig då? frågade Tomas.

Dä-dä-därför att det var roligt! svarade Adrian.

Här är stjärnorna mycket större än hemma på vår gård! sade Tomas, efter en tystnad. Och de röra sig, som om de lefde.

Ve-vet du inte, a-att det är änglar? sade Adrian.

Inte alla! sade Tomas. Bara några stycken. Där är min ängel! sade han och pekade på Polstjärnan.

D-du är du-dum! sade Adrian. Det är lanlantärnor, som Gu-Gud har satt ut åt sjö-sjömännen.

Jaså! sade Tomas. Det säger du, därför att din pappa är sjöman!

Och du sä-säger, att de ä-äro änglar, fö-för att fr-fru Harju sp-springer hos er o-och omvänder. Me-men min pa-pappa har gå-gått i navi-vigationsskolan, me-men d-det har inte ho-hon!

Tomas var rädd, när de passerade förbi smedjan. Därinne pustade det och hamrade och klang, medan eld och gnistor yrde ur skorstenen och högt mot himlen; och däruppe lyste de stora och främmande stjärnorna, långt större än de, som tindrade hemma öfver gården.

Det var också en gata, som Tomas inte mycket kände till. Inga vänliga fönster skimrade på vägen, utan mörkret sänkte sig från himlen ända ner till hans fötter. Stora, osynliga träd brusade på ett helt annat sätt än hemma, och en ensam båglampas sken fladdrade och flämtade och upplyste otydligt bryggeriets hus.

Inne på bryggerigården stodo höga tunnor och fat bland utkörarvagnar, och karlar i träskor och med en svängande lykta i handen gingo sjungande ut och in i bodar rundtom gården. Men på gatan dansade två fullbusar, medan damm och torra löf hvirflade omkring dem.

Har du se-sett gubben, som korkar bu-buteljer? frågade Adrian.

Nej, sade Tomas.

De-det är en otäck gubbe! sade Adrian. Däärinne håller han ti-till! sade han och pekade ut en dörr, som stod på glänt. Sk-ska vi titta på honom?

Ja, sade Tomas och rös efter ryggen.

Gossarna gingo fram till dörren, och Adrian stack in hufvudet.

Ha-han är inte där! sade han. Titta bara!

Tomas steg in, och då sköt Adrian igen dörren efter honom och sprang.

Men Tomas såg något, som gjorde, att han inte kunde röra en fot. Det var ett stort, mörkt magasin, och ur mörkret, svagt belysta af en rökig lampa på en disk, skymtade stora tunnbottnar som en mängd uppblåsta jätteansikten.

Längst bort såg nu Tomas ett ljusskén, som tycktes stiga ur jorden, och öfver faten reste sig en skugga; ett ansikte, som nådde från golf till tak, med en lång, nerhängande näsa och en hängande smal haka.

Skenet ökade, och skuggan steg från taket ner mot golfvet och bugade sig för skenet. Då visade sig en varelse. Det var en mager gubbskepnad med blekt, rynkigt ansikte och dyster som döden. Skepnaden bar en rykande lykta i handen och kom sakta upp, och den tycktes aldrig ta slut utan nå upp i taket, redan innan halfva kroppen var öfver golfvet.

Tomas ryggade mot dörren, och dörren flög upp. Då vaknade han och sprang, sprang, hvad han förmådde, ut från bryggeriet.

På gatan låg den ena busen orörlig, och den andra stod och hötte med näfvarna.

Han började förfölja Tomas under höga rop, och Tomas sprang, sprang, ty han kände skepnadens hand sträckas ut genom magasinsdörren och efter honom för att gripa honom och dra honom ner i jorden.

Hemma på gården stod barnjungfrun och ropade:

Tomas! To-mas!

Med ens kom han springande in genom grinden; han löpte rakt fram till henne och grep om henne, kröp in till henne och skakade i hela kroppen.

Hvad är det med Tomas? frågade hon och blef själf förskräckt.

Jag är så rädd, att han kommer och tar mig! sade Tomas.

Hvem? frågade flickan.

Gubben, som korkar buteljer!

Hvem är det? frågade flickan.

Jag vet inte, sade Tomas.

Då tog barnflickan honom med sig upp, och när han kom upp, fick han genast lägga sig, ty han hade feber och frossa.

Medan flickan klädde af honom, frågade han:

Hvad göra de under oss?

Hos Smitthenners? sade flickan.

Nej, sade Tomas, under oss, under jorden?

Där bo de döda! svarade flickan.

Där bor gubben, som korkar buteljer! sade Tomas, och han såg den hemska skepnaden hela tiden framför sig.

Lampan måste brinna, och barnjungfrun måste sitta vid sängen, ty Tomas var sjuk. Han glödde öfver hela kroppen, och han kastade sig oroligt af och an och talade om gubben, som nalkades, långt borta.

Efter kvällsvarden kom modern in, och när hon såg, att Tomas yrade, gick hon efter patron Lack.

Han satte sig vid sängen med klockan i hand och kände på Tomas' puls.

Han har feber! sade han. Gossen har varit våt om fötterna som vanligt. Naturligtvis! Lägg kalla omslag på

honom, och om febern ökar, får vi skicka efter doktorn.

Modern tog Tomas i sin säng, och ljuset brann timma efter timma på nattduksbordet, medan stormen skakade det tysta huset och alla andra sofvo.

Tomas såg med glänsande ögon på sin mor och pekade och sade:

Ser mamma, hur de slåss?

Ja, ja, Tomas! sade hon. Jag ser, men det är inte farligt. De komma inte hit.

Gubben har hämtat upp dem från jorden! sade han. Allesammans, för där bo alla de döda! Se, de rida på hästar och ha stora spjut! Han bor också där nere! Och han sprang efter mig på gatan. Jag var så rädd. Han står utanför fönstret. Jag hör honom! Tyst! Han står utanför fönstret. Han har lyktan med sig. Men han törs inte komma in.

Hvad det är underligt, mamma! Bo inte de döda under jorden?

Jo, Tomas, de bo under jorden. Långt ner i jorden! sade modern.

Men jag ser dem. Allesammans. Här! sade han och tog sig åt hufvudet. De äro härinne, men de äro så små. De äro inte så stora som knappnålshufvun. I hela kroppen äro de. Här i bröstet, och i benen, och i armarna, och i fingrarna och öfverallt. De gå ut genom ögonen. Och då bli de stora, och gubben går framför dem allesammans, med sin lykta. Men de äro inte lika oss, mamma. Ha de varit döda länge?

Mycket, mycket länge, Tomas! svarade modern.

Voro människorna inte som vi äro, förr i världen?

Nej, de voro mycket olika oss! sade modern.

Hade de kläder, som om de hade varit fiskar? Och stora buskar på hufvut? Och gingo de bara i trikåer, och i kalsongerna? Och hade de pilbössor? Och sutto de vid långa bord? Säg, mamma!

Ja, Tomas, just så voro de! sade modern.

De äro här! sade Tomas och tog sig åt hufvudet. Men det är underligt, mamma! Jag kan se in i mig själf, och där är det så mörkt, men stjärnorna tindra! Har man stjärnorna inom sig, mamma?

Ja, ibland har man stjärnorna inom sig, Tomas! sade modern.

Och långt borta går gubben! sade Tomas. Nu gå de allesammans! Hör du, att de gå, mamma?

Ja, jag hör! sade modern.

Nu är jag så liten; mamma, jag är rädd! Det är ett stort berg, som kommer! Hör du inte, hur det dundrar? Oh! skrek Tomas till och reste sig i sängen.

Lugna dig, Tomas! sade modern. Jag är ju här. Berget kommer inte hit.

Det är gubben, som skjuter på! sade Tomas. Mamma, det kommer närmare! Bed honom, att han inte kommer!

Hvar äro de döda, Tomas? frågade modern.

De äro borta! sade Tomas och kände sig på hufvudet och på armarna. Jag känner dem inte längre.

Då är gubben också borta! sade modern. Jag är säker på, att han är borta.

Ja! sade Tomas, sen han lyssnat. Han är borta. Nu har han krupit ner i jorden igen till de döda!

Därefter gäspade han.

Jag är så trött, mamma! sade han.

Sof, Tomas! sade hon. Jag skall vaka öfver dig. Håll i min hand! sade hon och gaf honom handen.

I samma ögonblick sof han; men hon låg länge och betraktade honom.

Det föreföll henne så främmande och besynnerligt i rummet, som om verkligen andar hade farit därigenom, och äfven hon tyckte nu, att skepnaden gick ute i natten.

Men hvad hade barnet varit utsatt för? Hur kunde han se de döda? Hvarifrån kommo dessa syner?

Hela hans kropp tycktes ha upplöst sig i tusende små varelser, och han hade sett dem alla, känt dem och sett dem.

Fru Lack låg länge och betraktade det sofvande barnet, och medan ljuset brann orörligt och stormen skakade huset och tiden förgick, sväfvade hennes själ långt bort efter alla de döda, som Tomas sett i rummet, och i spetsen för hvilka gick en gammal mager gubbe med en lykta i handen.

Slutligen släckte hon ljuset och somnade; och natten omslöt detta hus som alla andra, den jämrande höstnatten, som var full af underliga syner och af gamla, gamla minnen.

III.

Storken.

Nu skall jag berätta en annan historia om Tomas Lack. Jag skulle kunna berätta ännu många fler, men jag är rädd att du blir trött på min lille vän. Läs emellertid denna och de återstående historierna om honom med tålamod; man vet inte, om du ej en vacker dag får se honom som en stor, klok karl, och då kan du ha nöje af att dra dig till minnes, hur han var som gosse.

Denna gång var det så, att Tomas en dag kom upp till sin mor och sade:

Jag förstår inte, mamma, sade han, att tant Smitthenner har blifvit så hemskt tjock på sista tiden.

Tomas’ mor såg på honom och svarade:

Har hon det, Tomas!

Så förfärligt! sade Tomas. Hon kan knappast gå. När hon kom från torget nyss och skulle gå uppför bron, så pustade hon och stånkade, och när hon fick se mig, så sa hon: det behöfver du aldrig vara med om, kära Tomas. Hvad menade hon med det?

Tant Smitthenner är inte riktigt frisk! sade modern.

Jag tror nästan, att jag vet, hvad det är, sade Tomas. Hon äter bestämdt för mycket potatis.

Tror du det? sade fru Lack.

Ja, i går fick Smitthenners hem ett stort lass potatis, och då gick farbror Smitthenner förbi, och så spottade han och sa: Nu skall det väl i Jesu Kristi namn finnas potatis i huset, så att det räcker!

Sa han det! sade fru Lack.

Ja, och Petrus sa i går i köket till Olga, när hon skalade potatis till frukosten: du äter så mycket potatis, att du blir tjock som en tunna!

Ja, hvad ska vi göra åt tant Smitthenner, Tomas? frågade fru Lack.

Hon får banta! sade Tomas.

Det kan du ha rätt i! sade fru Lack. Jag skall säga det åt henne.

Det är bra! sade Tomas. För om hon fortsätter så här, så spricker hon snart.

Det kan hända! svarade fru Lack och strök Tomas öfver håret; och så gick hon ut.

Tomas fortfor att vara orolig för fru Smitthenner, och när fru Lack en morgon berättade honom, att hon var sjuk, så utropade Tomas:

Har hon spruckit?

Nej, inte ... sade fru Lack. Inte spruckit, Tomas, men hon är mycket sjuk.

Hon spricker! sade Tomas.

Tror du det? sade fru Lack.

Är doktorn där? frågade Tomas.

Ja, han har varit där! svarade fru Lack.

Det är bra! sade Tomas.

Nu var han nöjd, ty han såg sin profetia uppfyllas, och han gladde sig redan i hög grad åt begrafningen. Han sade till modern:

Pappa skall väl bära?

Hvad menar du? frågade modern.

När tant Smitthenner är död, skall väl pappa hjälpa till att bära henne? Hon, som har varit så mycket hos oss.

Fy, Tomas! ropade modern. Gå ut!

Tomas dansade ut genom dörren till köket, och där skulle han just berätta nyheten, då köksan sade:

Tyst! Tyst, Tomas! Storken kommer till Smitthenners i dag.

Då föll Tomas ihop, som om man hällt vatten på honom, och kröp intill köksan och sade:

Storken?

Ja, storken! sade hon.

Kommer han till Smitthenners i dag?

Ja! sade köksan.

Hur vet man det? frågade Tomas.

Hur vet man det! sade köksan och skrattade. Hur vet man, när det kommer främmande?

Man bjuder dem! sade Tomas.

Då brusto alla i köket i gapskratt.

Storken kom tidigt i morse! sade köksan. Han knackade på och sa, att han skulle komma tillbaka i afton.

Går storken också på visit? frågade Tomas.

Tror jag det! sade köksan.

Jaså! sade Tomas. Hvem talade han med?

Med Elin! svarade köksan.

Jaså, sade Tomas, då skall jag fråga Elin, hur han såg ut, för att jag har aldrig sett någon stork.

Han har en lång röd näbb —

Det vet jag! sade Tomas. Och långa röda ben! Men hur talar han, då han har näbb?

Tomas får inte gå ner till Smitthenners, svarade köksan, frun är sjuk.

Jag vet! sade Tomas. Hon spricker!

Hva?! sade köksan.

Hon spricker! sade Tomas. Hon har ätit för mycket potatis, och hon har inte bantat, som jag sa.

Ut med sig och lek på gården! sade köksan, och så drefs Tomas ut äfven från köket.

Dagen förgick, timme efter timme, och Tomas lämnade inte trakten kring grinden, ty han skulle vakta ut storken och bocka sig för honom och fråga honom om ett och annat; ty det var ju han, som kommit äfven med Tomas, såvida det nu var samma stork. Kanske var det olika storkar liksom olika brefbärare, men den brefbärare, som plägade gå hos patron Lacks, hade gått där före Tomas' tid. Sannolikt var förhållandet detsamma med storken.

Tomas gick med motvilja upp till middagsbordet, och när middagen var slut, sade han:

Nu har kanske storken passat på och smugit in, medan jag satt vid bordet!

Ja, sade fru Lack, storken kom just, medan vi sutto till bords.

Jag kunde ju tro det! sade Tomas och stampade i golfvet. Är han där nu?

Nu är han där! sade fru Lack.

Då åkte Tomas med hast nerför trapporna och ut i den mörka aftonen. Det lyste i Smitthenners barnkammare, men Tomas kunde inte från backen se, hvad som tilldrog sig därinne. Han klättrade upp i den stora poppeln vid grinden, kröp ut på en gren, och när han kommit allra längst ut och gungades upp och ner, då kunde han se in i Smitthenners barnkammare.

Men det var ingenting att se, ty den var tom. Taklampan lyste utan att röra sig; bara lågan steg och sjönk då och då; och en gång såg Tomas jungfru Sundström gå genom rummet.

Det gaf honom några oklara känslor; jungfru Sundström, barnmorskan! Det förändrade i någon mån det hela. Det var, som om pastor Lundström varit hos Smitthenners; och helt fundersam klättrade Tomas ner ur trädet.

Men det hade händt äfven något annat, medan han låg och vaggade på grenen.

Fru Unæus, fru Åbygge och fru Nordhammare hade kommit genom grinden, och när de passerade poppeln, sade fru Nordhammare:

Sist hade hon det mycket svårt, stackare!

Dessa ord ljummade i Tomas' öron. Han kände på sig, att de åsyftade fru Smitthenner. Men, sade han för sig själf, man kan inte gärna spricka mer än en enda gång. Har man en gång spruckit, då är man också sprucken, och är man en gång sprucken, så är man död! Man kan kanske vara nära att spricka! Och med den tanken lugnade han sig.

När han kommit ner på backen igen, tittade han in genom Järkers fönster, och såg, att Järker höll på att plocka fågel. Då tänkte han: Järker har suttit här, medan vi åto middag, han såg kanske, när storken gick förbi.

Tomas gick sålunda in och ryckte honom i ärmen, och medan han försökte att med tecken klargöra, hvad han menade, hviskade han samtidigt sina tankar.

Järker! ryckte han i ärmen.

Ä! Ä! svarade Järker på sitt döfstumsätt.

Tomas pekade uppåt taket, tecknade sen på sig själf en stor korpulens, i det han putade ut med magen och dessutom med handen hvälfde en båge framför sig; lade sedan hufvudet baklänges och hviskade: sjuk! sjuk!

Um! Um! grymtade Järker och nickade.

Därefter pekade Tomas med två fingrar på ögonen, sen pekade han på fönstret. Och sedan sträckte han vänstra armen framför näsan, höll med den högra en plockad fågel mot bröstet, sträckte sig på tåspetsarna och gick sålunda förbi Järker.

Du — har — sett — storken? Grenom — fönstret? Så — här? hviskade han.

Ä? Ä? frågade Järker och räckte ut tungan, ruskade på hufvudet och strök af den ena handen med den andra, hvilket allt tillsammans betydde, att han ingenting begrep.

Då slängde Tomas fågeln ifrån sig, satte båda tummarna i öronen och viftade med händerna på detta sätt åt Järker, och det betydde så mycket som: åsna!

Ä! Ä! tjöt Järker och sprang efter Tomas, som räddade sig genom dörren; och sen stod han i dörren och hötte efter Tomas och grälade med de mest klagande, vredgade och obeskrifliga ljud.

Men Tomas var missnöjd. Storken fanns inne hos Smitthenners; och ändå skulle han inte få se den. Han dref bortåt uthusen, och då såg han Petrus hugga ved i vedboden. Han gick dit, och satte sig på en kubbe.

Hur gammal är Petrus? frågade han.

Jag går på det trettiförsta! svarade Petrus.

Då Petrus är så gammal, har väl Petrus sett många storkar? frågade Tomas.

Det har jag nog inte, svarade Petrus, för det kommer inte an på åldern, efter det inga finns här på trakten.

Jo, det finns! sade Tomas.

Finns det! Hvar då? frågade Petrus.

I afton finns det en inne hos Smitthenners! sade Tomas.

Hä! sade Petrus och log. Ja, tocka storkar finns det lite hvarstans!

Hur ser han ut? frågade Tomas.

Ja, jag vet inte! sade Petrus. Det är nog bäst, han går in och frågar jungfru Sundström, så kanske han får si!

Tomas funderade på rådet, och till slut bestämde han sig för att lyda det. Han gick till Smitthenners kök, steg in, tog af sig mössan och bockade. Jungfru Sundström stod just vid spiseln; hon vände sig om och sade:

Hvad vill han?

Är det möjligt att få se på storken? frågade Tomas.

Kör ut ungen! sade jungfru Sundström; och Tomas leddes återigen ut.

Han satte sig i trappan, ty nu önskade han verkligen tänka efter. Skämdes man för en fågel? Skämdes fågeln själf? Hvad det var besynnerligt med denna underliga stork, som fanns därinne, som alla talade om, som alla kände så väl till, men som ingen kunde berätta om utförligt!

Tomas tänkte, att han skulle ta och försöka ännu ett tag med modern. Då hörde han jämmer och skrin från nedre våningen.

Nu sprack tant Smitthenner! tänkte han, och hjärtat flög i halsgropen. Nu dog hon!

Han tassade uppför trappstegen, berörd af dödens vinge, och steg in i köket, med allvarligt ansikte. Men då glömde han döden. Ty på golfvet invid barnkammardörren lågo köksan, husan och lagårdskan på magen med örat tätt till tiljorna. Och köksan vinkade bort Tomas med handen. Men Tomas var upprörd och trängde sig in i barnkammarn. Där låg barnjungfrun med örat mot golfvet. Högst häpen tittade Tomas in i sängkammarn; och där lågo fru Lack, fru Unæus, fru Åbygge och fru Nordhammare på golfvet. Jämmer hördes fortfarande från nedre våningen.

Se, att hon sprack ändå, mamma, som jag sa! sade Tomas.

Då lyftes fyra förbluffade ansikten emot honom; och fru Lack sade:

Tomas går genast in till pappa och stannar där!

Han lommade i väg och smög stilla in på kontoret.

Fadern stod och rörde om sin brasa, när Tomas steg in, och som han var på ljust humör, smekte han gossen öfver hjässan och sade:

Är du inne nu, din lilla borstbindare!

Ja, sade Tomas, och nu har tant Smitthenner spruckit!

Patron Lack såg på sin son, böjde sig ner och kysste honom på pannan och sade sedan, med en ovanlig, låg och mild stämma:

Stanna här inne, Tomas, tills jag kommer tillbaka!

Och därefter gick han. Han var inte länge borta, och när han återkom, ringde han upp stadskällaren och frågade efter konsul Smitthenner. Och plötsligt sade han:

Klart, Smitthenner! Allt väl! En flicka!

Men då fick Tomas en plötslig tanke: nu smiter storken! tänkte han och gled ut.

Då han kom i salen, var det tändt i hörnet, och punschbrickan var framme, och frukt och russin och nötter.

Hvar är storken? frågade Tomas, med andan i halsen.

Han har flugit! svarade fru Unæus.

Jag vill se honom! Jag vill se honom! ropade Tomas och började gråta.

Då steg fru Unæus upp och sade:

Följ mig ut på verandan, Tomas, ska vi se, om vi kan se honom.

Ute var det stjärnklart, och himlen glittrade. Fru Unæus skyggade med handen.

Han har redan hunnit långt! sade hon. Men jag tror, att det är honom, jag ser långt, långt därborta. Ser du den där stora stjärnan, Tomas?

Ja, sade Tomas, men jag ser ingen stork!

Ser du inte en liten hvit prick alldeles tätt intill? frågade fru Unæus.

Det är ju bara hvita prickar, alltsammans! sade Tomas.

Ja men det är en alldeles särskild prick! sade fru Unæus.

Jag ser inte någon särskild prick! sade Tomas.

Ja, då kan jag inte hjälpa det, Tomas! sade fru Unæus.

Men hvart far storken? frågade Tomas.

Vet du inte det? utropade fru Unæus och slog samman händerna. Vet du inte, hvart du far om natten, när du sofver?

Nej! sade Tomas.

Har du inte hört talas om John Blunds land? frågade fru Unæus.

Jo! sade Tomas.

Dit är det storken far! sade fru Unæus. Därifrån kommer vi, mitt barn, sade hon mildt och klappade Tomas kind, och dit är det vi återvänder. Därifrån kom storken i morse med ett litet barn till tant Smitthenner, och dit återvänder han nu med en död i sin famn, ty för hvar och en, som storken för hit ner till jorden, hämtar han i stället en död med sig. Och där flyger han nu, långt, långt borta!

Och så gick hon in.

Men Tomas stod med hakan mot balkongräcket, och försökte att långt, långt borta upptäcka en skymt af John Blunds land, därifrån han kommit och dit han skulle återvända, och dit storken nu var på hemväg. —

IV.

Tomas Lacks första hustru.

Det var en lördag i den blåsiga och eldröda månaden mars. Tomas Lack var på en liten expedition nedåt staden, och han hade tio öre i sin högra vante.

Det hade nämligen tilldragit sig något.

Nu är ju Tomas redan stor! hade barnjungfrun sagt kvällen förut. Snart måste Tomas gifta sig.

Måste alla människor gifta sig då? frågade han.

Naturligtvis! svarade barnjungfrun.

Jaså! sade Tomas. Hvarför är inte Olga gift då?

Ingen vill ha mig! sade barnjungfrun.

Ja, men Olga är ganska snäll, fast Olga inte är vacker! sade Tomas. Olga ser så smutsig ut!

Då skrattade barnjungfrun och sade:

Skall inte Tomas gifta sig med Marianne?

Tomas funderade en stund, och till slut svarade han:

Jo, jag tror det.

Är det bestämdt? frågade barnjungfrun.

Ja, det är bestämdt! svarade Tomas.

Men om hon inte vill? sade barnjungfrun.

Jag vill! sade Tomas.

Räcker det? frågade barnjungfrun.

Det räcker! sade Tomas, och så var giftermålet afgjordt.

Nu skulle Tomas köpa för tio öre chokladpastiljer att erbjuda Marianne. När modern gaf honom slanten, sade hon:

Men du skall lofva mig, Tomas, att inte göra Marianne olycklig när ni äro gifta.

Var lugn, mamma! svarade Tomas. Jag blir mycket klokare än både pappa och mamma!

Och därmed gick han, följd af fru Lacks eftertänksamma blick.

Han vandrade nedför gränderna, men det gick inte fort, ty det var halt. Öfverallt halkade människor och föllo, och gatorna speglade himlen och dess moln.

Nere vid krogen var det lifligt. En gammal buse stod vid dörren och sjöng, medan en annan buse sittande åkte nedför backen till kajen, och han skrek och viftade med mössan. Invid väggen lågo två busar och slogos, medan en hvithårig polis stod lutad öfver dem och bad dem att sluta; men då de inte ville det, gick han sin väg.

Gatorna vimlade af folk, ty det var ju torgdag, och Tomas kände yrsel, när han måste trängas mellan fulla bönder, fiskare och lappar. Och när han kom in i butiken, måste han vänta länge, innan han upptäcktes af herrarna innanför disken. Det var gummor så tjocka som fotogenfat, och det var gubbar så höga som lyktstolpar, det var lappar som dansade, och det var drängar med förskinn, som slamrade om deras ben. Alla skreko och viftade med händerna, och i dörren var det en ständig trängsel. Tomas var så liten, att ingen såg honom; ibland stod han instucken i gummornas kjolar, ibland klämdes han mellan gubbarnas stöflar, men han hade tålamod och hoppades, att han till sist skulle uppnå disken, hvilket hände. Sedan var det lättare att komma därifrån; och med sin strut i fickan återvände Tomas uppför gränderna till hemmets lugnare trakter.

Han hämtade sin sparkstötting och åkte ned till Mariannes gård. Där inne stod Marianne i en drifva och byggde en liten snöfästning.

Tomas hade ämnat underrätta henne om sitt beslut, men han fann nu, att det var alldeles omöjligt. Det var någonting så bakvändt i att komma och säga henne: Nu ska vi gifta oss, Marianne!

Ingen hade höjt en röst inom honom mot beslutet, utan allt hade varit lugnt och stilla. Men nu, när han såg Marianne, höjdes hundra röster inom honom och ropade: Nej, nej, vi vilja inte! Och det förvånade Tomas på det allra högsta.

Han började spankulera fram och tillbaka på gården, med händerna i fickorna och utan att observera Marianne. Hon brydde sig inte heller om honom.

Det här föreföll Tomas litet märkvärdigt. Hvad var det för röster, som ropade så högt inom honom och sade nej? Han hade bestämt sig för att erbjuda Marianne giftermål, och nu blef han öfvermannad af någonting så oväntadt.

Nu kunde Marianne inte heller längre hålla sig tyst, utan hon vände sig till Tomas och sade:

Hvarför går du fram och tillbaka, Tomas?

Då närmade han sig henne och sade:

Vill du ha en chokladpastilj?

Ja, tack! svarade hon och kom ned från drifvan.

Men nu började Tomas tycka, att det var ändå mycket besynnerligare. Ty när Marianne såg på honom, så kittlade det i hela hans kropp; och plötsligt flög han ihop, som om han fått kramp, och skrattade. Då vidgades Mariannes ögon, och hon betraktade honom förbluffad.

Hvarför skrattar du, Tomas? frågade hon.

Men se! Det gick inte att säga hvarför! Det gick inte att säga något af det han tänkte. Han sade:

Jag skrattar, därför att det kittlar!

Det sade han; men han hörde själf, att det lät så här:

Vill du åka sparkstötting med mig, Marianne?

Och det hade han inte alls tänkt säga!

Nu förstod Tomas, att det satt någon instängd inuti honom. Denne var starkare än han själf, han förde honom precis dit han ville, och han hade hundra röster.

Ja, svarade Marianne.

Och så följde hon Tomas ut på gatan.

Hm! tänkte Tomas och såg på henne från sidan; men han sade ingenting. Det var ett oerhördt kacklande i hans inre. Ser du inte, sade en röst, att hon är blek som snön! Ser du inte, sade en annan, att hon har en kvissla på hakan! Ser du inte, sade en tredje, att hon är högfärdig och vill vara förnäm! Och medan Tomas stretade med sparkstöttingen uppför backen, skreko rösterna inom honom och sökte tvinga honom att lämna Marianne och gå sin väg.

Men Tomas gick inte. Han kände bara stor respekt för Marianne. Han tyckte, att det var något högtidligt med henne, ungefär som med stora julbordet, när han såg det färdigdukadt, strax innan alla gästerna kommo. Och han anade långt borta en stor drabbning mellan två krigshärar, hvilka kämpade för Mariannes skull. Rösterna, som han förnam, härrörde från dessa kämpande härar.

När nu Marianne hade satt sig på sparkstöttingen, tog Tomas chokladstruten ur fickan och gaf den till henne.

Du får behålla den! sade han, och när han sagt detta, sneglade han uppåt husen, men ingen betraktade hvad han gjorde. Då kände han sig lugn.

Nu åkte de några gånger, men när de inte längre funno det roligt, föreslog Tomas, att de skulle gå ned på de stora gatorna, och han var öfvertygad om att Marianne skulle säga nej, men hon var strax villig att följa med.

Då tänkte Tomas för sig själf: om jag kommer helskinnad ifrån detta, skall jag aldrig mera göra om det. Ty han visste mycket väl, att hvarken han eller Marianne hade lof att gå så långt från hemmet.

Men Marianne gick helt lugnt och sög på sina pastiljer, så att hon blef brun om munnen. Tomas ville inga ha; han hade mist aptiten.

Nu sade rösterna inte längre någonting. Det var tyst och stilla i Tomas’ inre; det var, som om en fara hotade, som om något förfärligt skulle hända; och denna tystnad susade i Tomas’ öron och gjorde honom rädd. Nu

hade han till på köpet en annan känsla. Det var, att han inte alls ville, inte alls ville gå ned i staden, men Marianne drog honom med sig, och det var något bakom honom som sköt på.

Man kan inte se någonting på henne! tänkte Tomas och betraktade henne i smyg, och han kände fruktan för henne. Han skulle just säga: Ska vi vända? då han till sin förvåning hörde följande ord komma ur sin egen mun:

Det är roligt att gå så här, Marianne!

Ja! svarade hon helt lugnt och traskade på.

Men Tomas tänkte: Hvart går hon? Ty nu kunde han inte längre bestämma, utan måste bara följa med. Då sade, helt plötsligt, en hög och obekymrad röst i hans inre: Det gör alldeles detsamma hvart du går! Du får i alla fall stryk när du kommer hem! Ja visst, tänkte Tomas, det är alldeles riktigt! Och det lugnade honom i hög grad.

Han hade knappt tänkt den tanken, förrän allt förändrades. Han såg på Marianne, och då log hon och började springa, och han började dansa och hoppa och sjunga.

Då stannade Marianne och sade:

Hvarför sjunger du, Tomas?

Hon såg med sina blå ögon på honom, och då kittlade det så starkt, att han kröp ihop och skrattade igen. Men sedan gick han allvarligt nedför gatan och sade ingenting.

Nu kände han sig med ens gammal och förståndig, och han tyckte, att han var på väg att uträtta någonting mycket viktigt.

Då kom en lappkaravan svängande om ett hörn. Det var ett tiotal ackjor och renar, som susade förbi. Lapparna voro fulla och skreko och sjöngo, och ackjorna kullrade rundt och slängde från vägg till vägg.

Marianne blef rädd och tog fatt i Tomas’ arm.

Det är trollgubbar! hviskade hon.

Nej, det är bara lappar! sade Tomas.

Men han kunde inte röra sig. Just där Marianne höll hans arm kände han, att pulsen slog, och dit rusade allt lif han hade i kroppen. Denna fläck brände som eld, men för öfrigt frös han. Och när han såg på Marianne, fick han en lust att rycka till sig armen och springa sin väg, ty han var rädd för henne. Men han var ännu mer rädd för hvad hennes föräldrar skulle säga och hvad hans far och mor skulle säga. Du fega stackare! skulle de säga. Du lilla usling, skulle de säga. Du lurar ut henne på äfventyr, och sedan öfverger du henne! Och Tomas stannade, men fötterna voro tunga under honom, och ur hjärtat droppade blodet ned på mellangärdet, och hvarje droppe brände som eld.

Om jag ändå aldrig hade vetat, hvem hon var! tänkte Tomas för sig själf och följde likt en kopplad hund efter Marianne, som gnolade och mumsade och frågade och neg och klappades af alla mötande fruar, medan Tomas fick bocka och blygas.

Nu kom fru Nordhammare om ett hörn. Hon tog barnen med sig in på konditoriet, och där fingo de hvar sin kopp choklad. Där sutto damer vid alla bord, och de slogo samman händerna och smekte Marianne och stoppade på henne karameller, och hon rodnade och neg, och alla sade högt: Hvilket förtjusande barn! Men

Tomas! Han satt med luggen i pannan och brände tungan på den heta chokladen, och han tänkte: Nej, nej, jag skall aldrig gifta mig mera! Aldrig, aldrig! Ty så svåra plågor hade han aldrig känt.

Hur skulle nu detta äfventyr sluta? Marianne ville inte mera gå hem. Och andra gossar hade kommit till, att så Tomas och Marianne befunno sig i en stor flock rödlufvor.

Det var ena jäklar! tänkte Tomas för sig själf; och i detsamma fick han en snöboll i ansiktet.

Det blef en batalj! Inom ett par minuter låg Tomas i en drifva, och han fick knytnäfsslag och sparkar, och han gnuggades i ansiktet med snö; och efter ett segertjut ilade rödlufvorna bort.

Och där stod Tomas! Midt i stora okända världen! Och ett litet stycke ifrån honom stod Marianne och sög på karameller.

Hvad är det där för karlar, Tomas? frågade hon och pekade på simpfiskarna nere på isen.

Det bryr jag mig inte om! sade Tomas. Nu går jag hem!

Hvad du är feg! utropade Marianne.

Då tänkte Tomas slå henne, men han vågade inte, ty hon var ju en flicka.

Nu lågo gatorna som blanka kanaler, och Tomas och Marianne vandrade hem i den röda skymningen; hon alltjämt lika lugn och sugande på de godsaker, som hon fått till skänks ute i världen, han illa skamfilad och fruktande det straff, som väntade hemma.

Och som hennes hatfulla fiende lämnade han henne vid grinden.

Men underligt nog! Ingen frågade hemma, hvar han varit. Och när han ätit middag och såg ut, såg han gatans is lysa och glimma.

Då tänkte han återigen på Marianne. Ingen röst sade något i hans inre, och han hade glömt hur rösterna läto. Och det är underligast af allt!

Vi ska åka skridskor på gatan tillsammans! tänkte han och spände på sig skridskorna och åkte ut.

Det var som att åka på ett rödt sken, och luften var så lätt, att Tomas tyckte sig flyga fram. Det kom en allt starkare längtan öfver honom att få träffa Marianne; ty så vackert var det i afton ute på gatan. Och här var det kända trakter och här var det lugnt och fredligt och faror hotade ej.

Tomas tänkte på detta, medan han åkte nedför gatan; och se, i grinden stod Marianne!

Men just som Tomas gjorde en fin sväng framför henne, slant han och satte sig i gatan. Pladask! Där satt han!

Då slog Marianne till ett gapskratt. Hon skrattade, så att det ekade i luften, och Tomas kände sig så liten som en snöflinga.

Hans hufvud värkte af stöten, och kroppen brände, och kinderna svedo af skam; och sakta spände han skridskorna från fötterna där han satt, tog dem i handen, och förföljd af Mariannes ändlösa hånskratt lomade han hem; och jag lofvar att det inte var någon hjälte, som steg in genom patron Lacks dörrar den aftonen.

Hvad tänkte han nu om denna lilla flicka som han kvällen förut så ledigt bestämt till sin hustru?

Han tänkte, att det var besynnerligare med henne än med någonting annat, han kände till. Ty han var lika

öfvertygad om att alla olyckorna voro hennes fel, som att hon inte gjort annat än det han önskat. Och hvad skulle han förebrå henne? Det fanns ingenting att förebrå henne. Men hon var inte längre samma flicka som i går och i förrgår; och om han i morgon såg henne på gatan, så skulle han vända. Ty hon var farlig.

Nej, Marianne var inte den han trott! Men hvem var hon?

Han undrade och han undrade, där han satt i faderns soffa med en stor tafvelbok på knäet. Och hur han undrade föllo ögonen igen; och där sofver han nu!

Den lycklige! Han anar inte, där han sofver, att samma outgrundliga fråga skall ta rikligt igen för den dilla stunds sömn, som han nu får, och låta honom dyrt betala med långa nätters vaka.

Men det blir först, när han blir gammal och klok och verkligen kan fundera.

V.

Gud.

Det kommer väl alltid en gång i hvarje barns lif den tidpunkt, då ingenting upptar tankarna så mycket som frågan: hvem är Gud?

Nu hade den tidpunkten infallit för Tomas Lack.

Det var om våren, och en dag sade han till sin mor:

Mamma, säg mig, hvar finns Gud?

Fru Lack svarade:

Det är svårt att säga, Tomas, ty han finns öfverallt!

Jaså! sade Tomas. Kan han vara på alla ställen på samma gång?

Ja! svarade fru Lack.

Hur kommer det sig då, att han aldrig har varit här? frågade Tomas.

Han är här! sade fru Lack.

Är han här? Nu? Härinne i sängkammaren?

Ja! sade fru Lack.

Hvar? frågade Tomas.

Här, rundt omkring oss!

Men man kan inte märka honom! sade Tomas.

Nej, det kan man inte, svarade fru Lack, ty han är en ande, och andarna kan man inte se!

Jaså! sade Tomas. Hör han, att vi talar om honom nu?

Det gör han! sade fru Lack.

Säger han aldrig någonting? frågade Tomas.

Nej, svarade fru Lack, han säger aldrig någonting.

Hvarför det? frågade Tomas.

Han behöfver ingenting säga, svarade fru Lack, ty han är Gud.

Jaså! sade Tomas. Men han bor i himlen?

Ja, han bor i himlen!

Då kommer han väl hem om aftnarna, liksom pappa, sen han har arbetat hela dagen. Och då tänder man i himlen, liksom vi tänder här hemma, när pappa kommer. Och det är stjärnorna. Är det så? frågade Tomas.

Ja, så är det! sade fru Lack.

Det är bra! sade Tomas, gick ut, klättrade upp på taket, lade sig på rygg och stirrade i himlen. Men häraf, af suset i luften, af vårens dofter och af den ljumma plåten under sig blef han slutligen så trött, att han somnade. Och där sofver han.

Denna vår var en bekymmersam tid för patron Lack. Hans beräkningar hade slagit fel, och nu fruktade han att bli ruinerad. Som han i hela sitt lif aldrig tänkt på något annat än sitt dagliga arbete och som han hade hustru och barn att försörja, kom han snart nog i förtviflan. Han magrade och blef blek, hans hår började gråna, och han hade blifvit tyst och stilla. När han gick genom våningen, lämnade han en kanal af dysterhet efter sig, som endast långsamt ville slutas till; och det förr så glada huset var nu mörkt och stumt, vecka efter vecka, månad efter månad.

Äfven Tomas hade märkt detta, och ibland om kvällarna, när han låg i sin säng, såg han plötsligt sin fars trötta ansikte framför sig, och då började han gråta; han visste inte själf hvarför.

Det var nu han kom att tänka på Gud. Han tänkte: om Gud kan hjälpa mig, som är liten, kan han nog också hjälpa pappa, som är stor och begriper, hur han skall använda Guds hjälp.

Och innan han somnade på taket, hade han tänkt härpå.

När han åter vaknade, sjönk solen och himlen var röd i väster, och skuggorna kommo allaren sjunkande.

Han knäppte sina händer och sade lågt:

Kära Gud! När alla ha lagt sig i kväll, skall jag vara vaken. Kom då och sätt dig vid min säng, så att jag får hviska något till dig, som jag vill be dig om. Det är inte alls för mig, utan det är för pappa. Amen!

Därefter klättrade han nerför stegen, och han kände sig som strax före en bjudning eller en utflykt, af hvilken man väntar sig mycket. Han kände sig också stolt.

Timmarna gingo, och det blef kväll. Alla lade sig, Tomas äfven. Alla sofvo utom två i huset, en i hvardera flygeln, patron Lack i sin och Tomas i sin; men de visste inte om hvarandras förehafvanden.

Nu, tänkte Tomas, nu kommer Gud!

Och så väntade han, men ingen kom. Det var ändå alldeles tyst i huset, syskonen snusade i sina sängar, modern andades lugnt och jämnt inne i sängkammaren, timmermännen hamrade i väggarna, och allt visade,

att det var stilla och sofvande natt.

Hvarför kommer han inte? hviskade Tomas.

Han väntade, och han väntade, men ingen kom. Han visste inte, hur långt det kunde vara lidet på natten, ty han hade ingenting mer än sina tankar att mäta tiden med; och när han mätte med dem, då kunde det redan ha varit morgon och afton och natt igen.

Kanske måste han släcka i alla fönster, innan han far från himlen! tänkte Tomas. Jag skall se, om stjärnorna lysa.

Han steg upp ur sängen och smög på sina nakna fötter till fönstret, vek undan gardinen och såg ut i natten.

Hvilka stjärnor! Tomas hade aldrig sett så många stjärnor på en gång. Det fanns inte en fläck på himlen, där inte en stjärna strålade, och det var som en enda silfvervägg. Han blef stannande vid fönstret för att betrakta denna prakt, och då kände han sig, som om han varit en fattig gosse från Rotudden och stått utanför ett rikt upplyst hus, där alla stadens barn dansade. Han mindes, att fru Unæus en gång sagt: där borta ligger John Blunds land, därifrån kommer du, Tomas, och dit far du om natten, när du sofver.

Tomas såg ut öfver staden. Allt var mörkt; och nu sofvo alla människor. Alla hade de farit till John Blunds land. Därför flammade det som facklor och marschaller däruppe; men han stod ensam kvar på jorden, utanför festen, och han var inte med.

Nu tänkte Tomas gråta, men då mindes han, hvarför han inte var med och hvarför han stod utanför.

Hans kropp upphörde att darra vid den tanken, och han kände sig varm och glad. Han var den ende, som fanns kvar på jorden; ensam, som när alla i huset voro utgångna; och hit skulle Gud komma, för att Tomas skulle få be honom hjälpa fadern.

Han kommer om en stund! tänkte Tomas. Om jag väntar en liten stund, är han här!

Nu kände han sig lycklig och nöjd i sin varma säng, och han tänkte på, hur det kunde vara just nu i John Blunds land.

Mamma var där, pappa var där, småsyskonen voro där, Kaj-Kaj var där, alla voro där; Tomas ensam var inte där. Ingen tänkte heller på honom. Ingen frågade efter honom. Han var alldeles bortglömd; och just däri låg det bästa af allt; ty ingen visste, hvad det var han gjorde, ingen anade, hvilken stor handling, han nu skulle utföra.

Det började höras en aflägsen musik. Det var långt, långt borta, kanske ända borta vid grindarna till John Blunds land.

Nu kommer han! tänkte Tomas och blundade för att bara lyssna till musiken. Han slätade till lakanet på täcket och vek till rätta snibbarna på skjortlinningen, lade sig rak lång på rygg och knäppte händerna på bröstet.

Musiken var inte glad; den ökade sakta, det lät, som om det skulle vara telefonsträngarna, men det var så aflägset, och det surrade inte, som telefonsträngarna brukade.

Men jo, det var telefonsträngarna. Det var inte första gången, Tomas hörde dem; det var bara första gången, han förstod, hvarför de spelade så sorgset och vackert.

Det satt en ängel på taket, och den ängeln spelade på alla strängarna som på en harpa; och hvem var denna

ängel om inte Tomas' egen skyddsängel. Han spelade för att med denna vackra och sorgsna musik mottaga Gud, som långsamt kom gående från himlen ner till Tomas, hvars bön han nu skulle höra.

Han kommer närmare! hviskade Tomas, ty nu ökade skyddsängeln sin musik, och det brummade, som när orgeln spelar i kyrkan till en stor begrafning.

Tomas darrade i hela kroppen och knep hårdt igen ögonen, ty han började frukta, att Gud var en sträng man i svarta kläder som en präst; så hemskt lät orgeln ofvan hans hufvud.

Han kommer närmare! hviskade Tomas, och nu var han uppfylld af rädsla, ty öfver honom trummade musiken som ur väldiga pukor, en och samma ton surrade mot taket, och hela huset sjöng med, som om träet och väggarna och golfven och allt som fanns i huset fått en stämma.

Han kommer ändå närmare! tänkte Tomas och drog täcket öfver hufvudet, och nu bultade hans hjärta och började ljumma som allt annat. Och nu skrek det i kakelugnen, spjället hamrade, luckorna skallrade, fönstren pepo, det knackade på rutorna, och Tomas hörde hela världen larma omkring sig. Huset gungade som ett fartyg, och nu hörde Tomas ett dån på taket.

Nu steg han ner! tänkte Tomas och blef stel och förlorade för ett ögonblick sansen. Nu förstod han också, hur Gud såg ut. Han var en jätte med lång näsa och tofvigt hår och två förfärliga betar i munnen. Han hade ett gammalt förskinn, och i bältet hade han en lång hvass knif utan slida.

Och nu såg Tomas, att det började lysa under täcket; det var ett svagt och fladdrande ljus.

Nu är han här! tänkte Tomas, och han tänkte: Om jag inte drar täcket från hufvudet, blir han ond, då jag har bedt honom komma.

Sålunda drog han försiktigt täcket från hufvudet, öppnade ögonen och såg sig omkring. Men han såg inte Gud.

Det var ljust i sängkammaren. Ett ljus brann på nattduksbordet, och modern satt i sängen. Tomas hörde, att någon talade; ja, det var någon, som grät och klagade. Men kunde det vara Gud?

Nej, det var inte Gud, ty nu såg Tomas sin far. Han stod på knä vid moderns säng, med hufvudet i sina händer, och modern smekte hans hufvud, men sade ingenting.

Fadern talade hela tiden lågt, men Tomas kunde inte höra, hvad han sade.

Det dånade och slamrade i hela huset, och Tomas mindes ändå inte Gud. Han var med ens försvunnen, han var, som om han inte hade funnits.

Tomas höll andan och kunde inte ta ögonen från det han såg; det var, som om ett helt lif, hvarom han till nu ingenting vetat, med ens öppnat sina dörrar för honom. Och fadern och modern syntes så små, så aflägsna och så besynnerliga. Voro dessa två människor verkligen hans far och mor?

Fadern talade, lågt och långsamt, modern smekte ständigt hans hufvud, men sade ingenting.

Hvad är det? tänkte Tomas och kände, hur hjärtat darrade. Plötsligt stego tårarna till hans ögon, och nu måste han åter krypa under täcket, för att gråta.

Nu kommo bönerna ur hans hjärta. De voro utan ord, de stego endast rakt upp, utan att han frågade efter, hvart de togo vägen; de stego ur hans hjärta som röken från en eld, och han kände hela sin lilla kropp lyftas upp i kval och i begär att beveka någonting stort och hemlighetsfullt, som hade huset i sin makt.

Hur länge hans hjärta på detta sätt utan ord och utan hans hjälp bönföll inför den gåta, hvars närvaro han kände, det visste han ej; men när han slutligen återigen såg upp, var fadern borta och i sin säng satt modern med ansiktet doldt i händerna och snyftade och grät.

Då började tårarna åter att strömma nerför Tomas' kinder. Utan att riktigt veta, hvad han gjorde, steg han upp och smög in till modern och föll på knä vid hennes säng.

Modern fick se honom och lyfte honom upp i sängen.

Tomas! Tomas! snyftade hon och blandade sina tårar med hans. Tycker du mycket om din pappa?

Ja, mamma! svarade han. Jag har bedt till Gud, att han skulle komma i natt till min säng, jag ville be honom hjälpa pappa, därför att pappa är olycklig.

Pappa är mycket olycklig! sade modern. Mycket, mycket olycklig, Tomas!

Jag tror, att Gud har varit här i natt, mamma! sade Tomas. Jag känner det! Det känns så besynnerligt!

Då slöt modern honom i sina armar och sade:

Ja, Tomas, Gud har varit här i natt!

Men gossen sof redan, och hon satt med honom i sin famn.

Och nog var det väl en gud, som denna natt gått genom huset, under dån och rymdernas musik. Som en eld hade han uppenbarat sig i patron Lacks hjärta, förbränt all hans stolthet, allt hans högmod, all hans vrede och gjort honom ödmjuk nog att falla på knä vid sin hustrus säng och under strömmande tårar begära hennes skydd och hjälp.

Och nu sjöngo telefonsträngarna åter aflägset, och guden gick långsamt vidare på sin färd öfver jordens länder.

GALOSCHMAKAREN

På en bergknalle ungefär midt i staden stodo några gamla, röda gårdar. Jag tror, att ingen del af staden var så okänd som just denna. Ingen af de gator, där butikerna voro belägna, strök där förbi, inga kontor lågo där, inga förmögna människor bodde där, ingen behöfde gå där; gårdarna stodo där, ensliga, gamla, glömda på sin bergknalle, nästan midt i staden.

Det var i en af dessa gårdar, den minsta och den högst belägna, som galoschmakaren bodde.

Och nu var galoschmakarens grönsiska död!

Nu, då våren var här och solen sken in, skulle den ha kvittrat och pratat med galoschmakaren, med Knut, med Andersson och med galoschmakarens alla öfriga gesäller, lär- och springpojkar, samt med galoschmakarens hustru, söner, döttrar och hela släkt.

Men det var tyst i de två tysta små rummen, endast klockan hamrade tungt och precis; och galoschmakaren talade med alla, som han hade omkring sig, om den döda grönsiskan, som hade hetat Joakim, efter den dag, då den kom i gården.

En morgon, när galoschmakaren steg in i verkstaden, tog han hammaren och sade till den:

God morgon, Andersson! Jag talade med hustrun i natt om Joakim. Nu är Joakim död! sade hon. Ja, gunås så visst! svarade jag. Nu är lille Joakim död! Om han ändå ägde ett evigt lif! sade jag. Men hustrun sade: du får skaffa dig en ny Joakim! Det är så tyst i huset, att jag inte vågar andas, och Masen låter illa, han arbetar och arbetar, jag hör hur han sväljer gråten, ty alldeles säkert sörjer han Joakim mest af oss alla. De voro ju på sätt och vis kolleger! Hur skall jag nu göra, Andersson? Hvad säger du, Knut? Hvad säga ni andra? Skall jag gå ut och söka en ny Joakim?

Han såg sig omkring.

Hustrun vill det! sade han. Och barnen vilja det! Och Masen vill det, och fröknarna i fönstret vilja det. Hur vill ni?

Som han frågade, öppnades dörren på glänt, och det knackade. Stig in! sade galoschmakaren, och då steg Kaj-Kaj in, men galoschmakaren kände henne inte. Hon hade en korg i handen, och hon var insvept i en brokig schal.

Guds frid! sade hon.

Jag önskar mamsell detsamma! svarade galoschmakaren.

Det är ju galoschmakaren? frågade hon, och så vädrade hon med upplyft ansikte. Tvy! sade hon. Det känns nog, att det är han.

Galoschmakaren betraktade henne stillsamt och tyckte, att hon var inte bara en ovanligt mager men också en ovanligt ogenerad kvinna.

Luktar det illa här? frågade han.

Gulla honom! svarade hon. Så förgjordtadt!

Jag vädrar dock hvarje kväll, sade galoschmakaren.

Inte för luften, sade Kaj-Kaj, men han har väl galoschämnen, tänker jag. Det luktar surt som bara den, en kan rakt villa nysa och bära sig åt. Jo, han vill ju ha en grönsiska, har jag hört. Har hanses dött? Han har gett kräket otjänligt att äta. Eller så är det luften! Ja, luften! Sitt jag här en timme, så nys jag själf, och på ett år, gulla, då var jag död och begrafven, och då kom jag till min Gud och Frälsare! Ack ja! Ja, ja! En blir gammal. En blir gammal och tung i kroppen. Tung i kroppen och hård i lederna, och ryggmatisten får en i bena, och smått om förtjänsten, och kallt som syndastraffet på gamhäkte! Ja ja! Vår Herre i himmelen, han vet det! Han vet också, hvarför han lägger bördan på oss! Hå, hå! Ska han ha grönsiskan? Jag ha’n här i korgen. Jag hörde tå mamsell Henriksdotter, hon var på gamhäkte i går; galoschmakarn, sa hon, Signmarken, i backen, norrpå, ha mistat grönsiskan sin, sa hon. Och han vill ha en ny, sa hon, och då tänkte jag: Gud låter mig höra sitt ord hvar söndag och den himmelska musiken, och i vinter har han kallat många till sig, så att jag fått prisa hans heliga namn på mer än femtie begrafningar, och Han är god. Nu, tänkte jag, nu får jag höra den himmelska musiken hvar söndag i kyrkan, och inte tör det kunna bli mindre än te minstingen en begrafning i veckan, och då kan jag sälja grönsiskan min, som sjunger Hans lof. Och för räksten, tänkte jag, har jag sparfvarna på gården, och lärkan i molnen och trasten på andra sidan vattnet. Så tänkte jag, jag går till Signmarken i backen med grönsiskan, får han väl köpa’n, om han vill! Här har jag’en! Det är ett schangtilt kräk!

Sagdt; och Kaj-Kaj öppnade locket på korgen, och därinne under ett gammalt fisknät satt den förskrämda

grönsiskan hopkrupen.

Galoschmakaren hade stått och tittat på KajKaj, medan hon förklarade sitt förhållande till fågeln, honom och den himmelska musiken; men nu glömde han henne och böjde sig öfver fågeln, som lade hufvudet på sned och plirade mot honom. Men plötsligt reste han sig och skyndade in i det andra rummet.

Hvart for karln åt? ropade Kaj-Kaj och linkade efter honom.

Det var ett farligt afgudarum han har härinne för sig själf! sade hon. Å, jäspanes! Är han sån där katolik, dom säg, det finns norr på stan i hvithuset midt emot storskola norr om bönhuset? Tocka, som tillbe jungfru Maria och styr ut sig och för ett väsen och allt som är. Och dom säg, att dom gör korstecken och stå på stolar, så den Helige Ande ska komma och ta dom upp göning taket. Hä?

Men galoschmakaren hade slagit i sin almanacka för att finna dagens namn, som var Urban. Nu kom han tillbaka till korgen och tilltalade grönsiskan.

Pip, Urban! sade han. Pip! Pip! Pip, Urban!

Hvad säg han! sade Kaj-Kaj. Bär han skammun och är ändå flintskallig? Ska han kalla fågeln som hattmarkarn norr på gatan! Vet han inte lefvande skam?

Då tittade galoschmakaren upp och sade:

Men det är en sak, jag måste fråga mamsell om.

Fråga, han! svarade Kaj-Kaj. Här finns ingenting orättfärdigt eller sådant, som inte tål dagsens klara ljus.

Jag önskar bara fråga, sade galoschmakaren, om fågeln är fångad ute eller född i bur. Är han fångad ute, ty det är väl en hane, kan jag inte ta honom.

Begripligt, att det är en hane! sade Kaj-Kaj tryggt. Jag befattar mig inte med syndens väsen, men en hane är det, det vet jag. Och att han inte är fångad ute, det borgar jag för. Jag såg modern där hon låg på ägget. Och han var ett schangtilt ägg, på sin tidl

Hvilket pris begär mamsell för honom? frågade galoschmakaren.

Jag skäms rakt att tala om pris, då det är ett lefvande väsen! svarade Kaj-Kaj. Om han hade varit slaktad och en hade sålt’en för köttets och matnyttans skull, fast det väl knappt finns kött på lillstackarn, ändock fint folk som patron Lacks ät kramsfågel, dom säg. Men sälja’n lefvande påminn’ern ju om den natt, då Vår Frälsare förrådd vardt, och hvad kan man sätta för pris på ett tocket ynkligt litet kräk! Det som ska betalas, det tör väl då ska vara, hvad han har ätit, mens jag har haft’en, och för att jag mista’n, och för att jag ingen nytta får mera af burn, och för det jag fått bjuda mamsell Henriksdotter på en kopp kaffe, för det hon berätta om Signmarken och sa hvar han bodde, och så för korgen och fisknätsrimpan, jag fick låna, och för rengöringen, etter han tör ha gjort oföre i korgen, och så för att jag burit hit’en. Så han får inte klaga, om jag sätt priset till en och femtie.

Joakim kostade visserligen bara sjuttiofem öre, sade galoschmakarn, men han var en gammal grönsiska, och jag hoppas, att denne är ung.

Bort i vettet rakt! utropade Kaj-Kaj. Int ett år, ens. Hadde’n anner siskan i två år för sjuttiefem, kan han te minstingen ha den här i fem för en och femtie, och då tjäna’n, ge mej si! Sjuttiefem öre på två år, det blir ...

Trettiosju och ett halft öre om året.

Ja, då tjäna'n galant trettiosju och ett halft öre, minst. Han tyck kanske, att trettiesju och ett halft öre inte är mycket, men det är mycket nog, kan jag säga'n. När en är gammal.

Jag tar honom! sade galoschmakaren och gick efter pengar.

Under tiden började Kaj-Kaj att mönstra rummet. Rundt väggarna, rätt lågt, löpte en bred hylla, och på hyllan stodo en mängd figurer, som voro utskurna i trä. Det var i öfrigt ett ljust och prydligt rum med blommor i fönstren, hvitt öfverdrag på sängen, dalkarlsur, byrå och spegel och ett rundt bord midt på golfvet, och där låg en tjock bok. Kaj-Kaj tittade naturligtvis på hvad där stod, och där stod: Journal rörande min själ, Jakob Signmark, Galoschmakare. Öbacka.

Då sade Kaj-Kaj för sig själf:

Det var just, hvad jag kunde begripa. Han är en gudsförnekare. Stackars lill-kräket mitt! sade hon och betraktade den lilla förskrämda grönsiskan. Men hon tänkte på en och femtio och lät inte köpet återgå.

Hör han, sade hon, när galoschmakaren gaf henne pengarna, jag kan begripa, att det är afgudabeläten, som han har här på hyllorna.

För ingen del! svarade galoschmakaren. Det är bara min familj och min släkt. Där är min hustru, dessa äro mina barn, och de öfriga äro släktingar på båda sidor.

Alla döda! Stackars han! Han har fått slita ut mer än en svartkostym i sin dar, fast han syns då gammal.

För all del! sade galoschmakaren och släppte Urban in i sin bur. Ingen är död. De lefva alla. Ser inte mamsell det?

Hm! sade Kaj-Kaj.

Ser inte mamsell det? upprepade galoschmakaren och log i sitt yfviga, hvita skägg. Hustrun och jag talade just i natt om Joakim.

Hm! sade Kaj-Kaj och såg misstänksamt på honom, och han fortsatte:

Hon vet ofta mycket bättre än jag.

Hm! sade Kaj-Kaj, men hon måste ändtligen säga något och sade:

Jussom porträtt, kan jag begripa.

För ingen del! sade galoschmakaren.

Han tog ner sin hustru.

Hon har ju ett klokt ansikte! sade han.

Jag tyck, hon är ful som syndastraffet! svarade Kaj-Kaj.

Behagar mamsell en kopp kaffe? frågade galoschmakaren.

Jag tackar ödmjukast! sade Kaj-Kaj och neg.

Medan galoschmakaren ordnade med sitt spritkök, sade han:

Som mamsell inte torde vara okunnig om, lefva vi tvenne lif, af hvilka det ena är planteradt i det andra, som

blomman är planterad i jorden.

Hm! sade Kaj-Kaj.

Mamsell har en själ? sade han.

Tänk han omvända'n till att falla ner och tillbedja fulingarna där på hyllan, då var det aldrig lönande att tala med mig! svarade Kaj-Kaj.

För ingen del! sade galoschmakaren.

Jag tror på en treenig Gud, himlens och jordens skapare! sade Kaj-Kaj. Och om han kan föda sin jordiska lekamen med att göra galoscher, så ingan föder han sin himmelska med att klatra till tocka anstötliga afgudabeläten. För han kan vara så viss på, att på domens dag kommer djäfvulen fram till Lammet med en säck på ryggen, och då frågar Lammet: Hvad har du i säcken, Satan? Jag har Signmarken, säg den lea karln, och alla hans afgudabilder. Kast säcken i den eld, som brinner med eld och svafvel, och låt mig slippa se eländet! säger Lammet. Jag vet nog, må han tro. Tocka svedenborgare och gudsförnekare som han vet man nog, hur det går med.

Men om domen aldrig skulle bli! sade galoschmakaren.

Aldrig skulle bli! utropade Kaj-Kaj. Hå!

Det är något, som ingen med visshet kan veta.

Hå! Vår frälsare ska väl ha nå för besväret, att han hängde där på korset. Och gudsförnekara ska väl ha nå för besväret sitt att bespotta det dom inte begriper

Gläder sig mamsell åt en sådan dag?

Skulle väl det! Då få en ju ändtligen betaldt för allt en ha knoga och gått från gamhäkte till kyrkan i regn och snö och oföre i så många år.

Hvarför lagar inte mamsell, att ni får betaldt nu? Mamsell vet ju ingenting om hvad som kan hända sen. Jag har fått rikligt betaldt i många år.

Har han! Tå hvem då?

Af mig själf!

Hå! En sån idiot! Jag menar, hanses själ!

Egentligen längtar väl mamsell att få dö?

En har aldrig behöft längta efter döden, han komma nog, sanna mig, ändå, just när han komma.

Mamsell! Om jag frågade mamsell så här: hvilket vill mamsell hellre, lefva i hundra år och vara frisk och nöjd och glad och inte veta något om hvad som blir efter döden. Eller lefva i femtio år och vara sjuk och missnöjd och hatfull och tro, att det skall bli bättre efter döden. Hvilket skulle mamsell föredra?

Vik bort, antikrist! sade Kaj-Kaj med en sockerbit i munnen. Hade jag inte kaffet odrucket, så gick jag radrätt från detta hus.

Då skrattade galoschmakaren och vände sig till byrån:

Madam Andersson, sade han, ty egendomligt nog voro hammarn och byrån äkta makar. Madam Andersson! Har ni någonsin hört, hur lätt man kan behålla guds barn i syndens boningar?

Men Kaj-Kaj gapade med ögonen och sade förskräckt:

Hvem tala'n med?

Med madam Andersson! sade galoschmakaren. Hennes man är anställd ute i verkstan.

Är han där? frågade Kaj-Kaj.

Han har varit där hela tiden! sade galoschmakaren.

Jäspanes! sade Kaj-Kaj och linkade till dörren. Inte ser jag nån människa!

Mamsell är blind! sade galoschmakaren.

Blind? ropade Kaj-Kaj. Det var en evig lögn, så kaffe han har bjudit på! Tackar ödmjukast!

Jag kan inte frångå, att mamsell är blind! vidhöll galoschmakaren.

Hvar? frågade Kaj-Kaj argt.

Mamsell vet icke, att allt lefver, mamsell vet icke, att allt har en själ, mamsell kan icke se allts ansikte. Då är mamsell ovetande och blind som de flesta andra människor!

Står allt sådant skrifvet i den där boken om hanses själ?

Jo, detta och mycket mer. Jag ser, jag lefver i en värld, full af lif och glädje och sång och musik, full af lycka och fröjder, full af de renaste och ädlaste sorger, full af den mest skinande ömhet, och hvart jag ser, ser jag strålande ögon och leende kinder, och allt lefver i ett solljus, som aldrig slocknar.

Kaj-Kaj, som aldrig märkt, att hon själf brukade tala, blef förfärad af galoschmakarens med leende min framsagda ord, och hon tog sin korg och öppnade dörren ut. Han är fali besynnerlig! sade hon till galoschmakaren. Adjö!

Och så gick hon.

När hon kommit nerför backen, började hon skratta för sig själf, och hon mumlade: Jag måste gå till lill-Bettan och berätta om tok-gubben, och då får jag alltid en tår kaffe! Och hon gick; och log; så glad och förnöjd kände hon sig.

Galoschmakaren log också, där han satt i sin verkstad; och nu slog klockan tolf. Det gurglade och brummade och dånade och surrade i den långa klockan, och galoschmakaren viftade med handen.

Är du glad, Masen? sade han. Spelar du för Urban?

Och när Masen tystnat, gick galoschmakaren fram till Urban och sade:

Det var Masen, lilla Urban! Han är gammal, men han tycker redan om dig, det var det, han sade. Och alla mina gesäller och lärpojkar ute i verkstan sjunger, därför att du har flyttat hit. Vill du också sjunga litet, om jag öppnar fönstret? Titta ut, lilla Urban, se, så många skepp, som ligger på fjärden. Blir du inte glad att se så många vackra skepp, Urban? Titta på dem en stund, och sjung sen!

När galoschmakaren åter börjat sitt arbete, vände han sig till vattendegeln, som sken likt en mogen frukt,

och sade:

Nå, hvad tyckte du om fruntimret, Glasman? Det var en gammal häxa, det, du! En riktig häxa, som jag talt om ibland. Men man skall inte förakta henne för det. Det är helt säkert en godhjärtad gammal häxa! Men inte begriper hon mycket, af allt det, som vi ha funderat ut!

Du, Knut! Skulle du vilja bo hos henne?

Nej, jag kan tänka mig det. Det är nog inte så roligt! Blef du så rädd bara för tanken, kära barn, att du föll i golfvet!

Kanske ingen af er, rent af, vill flytta från mig? Hör man på! Ni vill stanna, allihop? Och hela lifvet? Och bli begrafna med mig? Ja, tänk det! Tack, tack, kära vänner! Vi trifs ju så godt tillsammans, och vi göra, så godt vi kunna, mer får ingen begära.

Å, hör på Urban! Nu sjunger han! Det var mig en storartad grönsiska! Å, hör! Är du afundsjuk på din hustru, Andersson, som får vara därinne? Ingen afundsjuka! Här i huset får ingen afundas, Andersson! Jaså, var det bara jag, som sade det, och du är inte afundsjuk! Det var roligt!

Nu ska ni få se, att det skall bli trefligt igen. Joakim var duktig, men jag tror, Urban är ett strå hvassare ändå!

Då ska vi prisa och tacka i kväll.

Sålunda förflöto timmarna i den lilla verkstan, och solen kom långsamt gående på himlen, ju mer det blef afton, desto rödare blef den; som hvar och en måste bli af att gå en hel dag.

Medan det sålunda sakta börjar att bli afton och luften mildras från blåst och oro, låt oss liksom Kaj-Kaj fråga, hvad galoschmakaren menade med sina träbeläten.

Sin hustru talade han om, sina barn och hela sin släkt. Och de voro ej döda, utan de lefde.

Hvad menade han nu med allt detta?

Och hvad menade han med sina gesäller, sina lär- och springpojkar? Med madam Andersson, med Masen?

Det skulle inte förvåna mig, om du kastat boken ifrån dig och utropade: Detta är lögn! Sådant existerar inte i våra dagar! Detta har han lärt sig i Andersens sagor att hitta på! Men då du följt mig ända hit, så följ mig också vidare, och låt oss gemensamt tänka efter, om det verkligen är så omöjligt och så onaturligt.

Hvem var galoschmakaren? Han var en gammal man, men inte bara det, utan han var äfven en ensam man. En alldeles ensam man. Hans far och mor voro ju för längesen döda, och han hade inga syskon, och han hade aldrig vetat af några släktingar.

När han efter en sträfsam ungdom ändtligen mognade till man och fick ett mindre bekymmersamt lif, då började han att se sig omkring, och hvad upptäckte han då? Jo, att när det blef kväll, gingo alla ifrån honom. De gingo förbi honom in i husen rundt omkring, och där väntade dem andra människor, hvilka hade samma blod som de. Men det fanns ingen, som hade samma blod som han.

Då kändes det kallt omkring honom. Han betraktade sitt lilla rum, men det tycktes inte heller ha något gemensamt med honom. Tände han, om vinterkvällarna, sin brasa i den öppna spisen, då dansade svarta andar på väggar och tak.

Han satt många kvällar och såg denna dystra dans. Nu uppstå besynnerliga tankar i ensamheten, och hur han

betraktade denna dans, en kväll sade han för sig själf: hvem vet, kanske är det skuggan af mina förfäder, som dansar på väggen. Och han tänkte på dem.

Jag kan undra, tänkte han, hur de sågo ut? Då började han att minnas sin far och mor. Han tog ett papper och försökte rita bilden af dem, men det gick inte alls. Då tänkte han: skulle jag inte kunna göra en bild af min egen far, som jag minns så väl; och så valde han sig ett stycke trä och började skära ut sin fars hufvud. Sedan det var färdigt, och han tyckte, att det var ganska likt, började han skära ut fadern i hel figur, och sedan skar han ut sin mor.

Men medan han satt och skar ut sin mors hufvud, började han förvåna sig öfver att det fanns så mycket i hennes ansikte, som liknade faderns.

Då tänkte han: Jag skall skära ut mitt eget hufvud efter den bild, som jag har inom mig af mig själf, få se, om jag inte får igen både far och mor. Och så gjorde han det. Men på detta sätt leddes han att skära ut bröder och systrar, ty han kunde se i sitt inre, hur de skulle se ut. Och han skar sin farfar och sin farfars far och sin mormor, och nu hade han ett helt fält af erfarenheter, så att en vacker dag tänkte han: jag kan nästan se, hur min hustru skulle se ut, och så skar han henne. Och sedan måste de ju ha barn, och så skar han dem.

På detta sätt gingo åren.

Galoschmakaren bodde alltjämt i samma lilla stuga, och nu tyckte han, att den alldeles hade förändrat sig. Och när han såg människorna om kvällen gå sin väg, så erfor han därvid ingen smärta, utan han gick också sin väg, hem till de sina.

Men hvad kunde nu dessa döda träbilder ge honom för glädje?

Det var på så sätt, att han genom dem lärde sig att känna de osynliga väsen, som han afbildat. Han byggde upp en hel osynlig stad, där osynliga människor bodde, och det var med dem han umgicks. Men hur lätt glömmer man intel Hade han inte haft dessa bilder, då skulle han kanske ha glömt de osynliga, men nu, det första han såg, när han vaknade, det var dessa.

Och jag frågar dig: din far, din mor, dina vänner, hvad äro de för dig i själfva verket om inte sådana bilder, som en annan snidat åt dig? Denne man var ensam, då snidade han själf, och nu hade han till sist samma hemortsrätt i den osynliga världen som du och jag; och han lefde där.

När han sålunda skapat sig en stor släkt, kunde han inte upphöra med sitt skapande, utan han skaffade sig gesäller och springpojkar, och det var alla hans verktyg; på det viset lefde den ensamma galoschmakaren midt i en egen rikt befolkad värld såsom härskare i en liten stad midt i en öken.

Men hur många tankar hade han icke tänkt, medan han satt och snidade och snidade! Många kommo och foro, andra kommo åter tillbaka, och galoschmakaren tänkte: jag är som ett fågelbo, här flyga fåglarna ut och in. Han var road af allt detta, och liksom en annan får lust att samla ägg, fick han lust att samla sina tankar. Och så köpte han den tjocka boken och kallade den: Journal rörande min själ.

På detta sätt hade galoschmakaren, ehuru mer ensam än de flesta människor äro, så småningom fått mycket att älska och tänka på. Öfver honom lyste därför också hans osynliga lif, ty ju mer man finner att älska på jorden, desto rikare syns det osynliga, och omvändt, ju mer man älskar det osynliga, desto rikare finner man lifvet.

Detta, sade galoschmakaren och visade på sitt galoschlager, det är min kropp. Men detta, sade han och visade sina träbilder och sina verktyg, det är min själ. Det förra hjälper mig att lefva i tiden, det senare hjälper mig att lefva i evigheten.

Och så log han i sitt stora skägg.

Hur naturligt är icke allt detta! Det enda märkvärdiga med galoschmakaren var, att han förmått skilja ut det eviga i sitt lif från det timliga, det göra ju icke alla; men alla äro inte heller nog ensamma att ha tid att fundera ut dylikt.

Tror du mig nu? Tror du, att galoschmakaren kan lefva i våra dagar, midt ibland oss? Om du icke tror det, så skall jag hviska i ditt öra:

Jag vet det!

Ja, där sitter han vid sitt bord i aftonsolen och hamrar och skär. Den gamle, vise mannen med det hvita skägget och den höghvälfda, skinande hjässan.

Det skymmer! sade han, när Masen slog sju. Jag har fått en sådan lust att gå ut, Glasman. Jag tror, att vi gör slut för i dag.

Då han sagt detta, reste han sig och ordnade ordentligt alla sina verktyg efter ålder och anseende. Sedan tvättade han sig, iklädde sig sin stora regnkappa och gick ut.

Ute var det vår. Barnen, af hvilka man alltid lär mest, de visade, hvad våren innebar, ty de rullade sig på marken och i det spirande gräset, och de tuggade på blad och stjälkar.

Det var en enda stor, omedveten glädje öfver att återse jorden, och hela skapelsen fick ett nytt lif genom beröringen med den liksom en gång jätten Antheus i sagan.

Äfven galoschmakaren gladde sig, när han hörde bäckarna sorla i fjärran och kände jordens ångor, starka som stallukt, komma sväfvande i luften.

Men honom gladde stjärnorna mer än något annat. Han gick upp till en höjd ofvan staden, och därifrån betraktade han dem. Det var inte längre så många som om vintern; de ha frusit bort, sade galoschmakaren för sig själf. Men de, som voro kvar, hade svällt ut, likasom hade solen påverkat dem. De stodo där som stora, hvita rosor i ett fönster.

Hvilken renhet! mumlade galoschmakaren hänryckt. Hvilken glans! Hvilken oförgänglig skönhet! Hvilken fröjd och hvila att se dem! Hvilken svalka! Hvilken outsäglig frid!

Och sedan han länge betraktat dem, svepte han kappan omkring sig och återvände hem.

Det var redan mörkt, när han trädde in i sina små rum, och han tände en stor brasa i spiseln.

Sedan satte han sig och sade högt:

Min hustru och mina barn! Min släkt och alla mina vänner! Låt oss berätta, hvad vi i dag ha upplefvat!

På morgonen kom en gammal gumma och gaf oss vår nye sångare, som vi efter dagens namn ha döpt till Urban. Vi tyckte, att det var en häxa, som gaf oss vår lilla vän! En gammal ful och elak häxa. Men det var ingen häxa, utan bara en gammal fattig gumma från gamla häktet, som inte förstod vårt lif och våra vanor. Därför tyckte vi, att det var en häxa. Men hon gaf oss inte bara Urban, utan hon gaf oss också något annat; och det skall jag nu berätta.

Jag frågade henne med dessa ord: Vet mamsell, att vi lefva tvenne lif, af hvilka det ena är planteradt i det andra, som blomman är planterad i jorden. Jag hade knappt frågat så, förrän jag såg i en inre syn hela den vida jorden som en enda stor blomsteräng. Där stodo blommor i knopp, blommor i sin fulla fägring och

blommor i sin mognad. Men dessa frukter såg jag bevuxna med vingar, likasom många frukter ha, och från ängen såg jag en svärm af sådana bevingade frukter lyfta sig mot himlen, likt ett moln af fjärilar, och flyga mot solen.

Hvilken ljuflig bild af människans lif såg jag inte då! Och hvem skall jag tacka för denna bild? Jo, den fula gamla gumman!

Sedan har jag tänkt på hvad jag såg, suttit hela dagen och tänkt, medan Urban sjungit och solen vandrat på himlen. Och nyss, när det blef afton, gick jag ut, och då såg jag stjärnorna, och min själ badade i deras oförlikneliga glans som fåglar bada i vattenpussarna, när det har regnat.

Hvilken lycklig dag ha vi inte upplefvat, mina vänner! Hur godt och lugnt skola vi inte sofva, och hur stärkta skola vi inte i morgon återigen träffas!

Tack, du högtlofvade Gud, för denna dag och för allt hvad vi fått se af din skönhet och glans. När mina ord hinna till dig, låt din blick glida ner till min lilla stuga och mottag som ett tackoffer min lugna sömn!

Min hustru och mina barn! Min släkt och alla mina vänner! Låt oss nu skiljas för i dag! Haf tack för denna dag, och frid och ro hägne er natt! Amen!

Sedan galoschmakaren uttalat denna bön och tacksägelse, makade han ihop bränderna i spiseln och gick sedan till sängs; medan vårens stjärnor vänligt lyste öfver hans och alla människors mörka hus.

ÅSKVÄDRETS INFLYTANDE PÅ ETT ÄKTENSKAP

Det var en sådan underbar sommardag, som man sedan brukar minnas genom åren. En himmel, som glödde och tindrade; ofantliga moln, som af lätta vindar räfsats fram öfver bergen; en värme, som pyrde i jorden; ett skimmer på vattnet, som om man öppnat locket till den kista, där vinterns alla stjärnor lågo förvarade.

Men som det är molnen, hvilka sväfva öfver denna historia, så låt oss först och främst minnas dem.

Redan på morgonen, när mjölkkärrorna började skallra genom staden, stodo de såtade på bergen, skära och gräddfärgade. De hade något afvaktande i sin hållning.

Solen steg på andra sidan himlen och glödde rödt som en öppnad ugnslucka. Rök och dimmor sväfvade ur det heta gapet, och när en vindkåre kom glidande och skulle i en hast smyga förbi, så ändrade den genast riktning. Som röken från ett halmstrå, man stoppar i en eld, sköt den upp, trasades och blef borta i höjden.

Nu hade vindarna, som vanligt, kvällen förut dragit sig ut till hafs och legat där och sofvit under natten. De hade hela dagen arbetat med att lyfta upp molnen på bergen, ett arbete, ingalunda bland de lättaste, så mycket mindre som solen hela tiden öst sin hetta öfver dem. När den ändtligen försvann, var arbetet i alla fall utfördt, och vindarna dansade ut till hafs, rifvande upp ett porl och plaskande efter sig, hvaråt alla i Öbacka gladdes; detta kunde de förstå, ty när de foro i väg, stodo alla människor på kajen och stränderna med hatten i hand.

Men när de nu skulle återvända, kom solen emellan. De hade varit uttröttade, de hade försofvit sig, och nu stodo de där vackert.

Ställningen var alltså följande. I väster på de höga bergen hvilade molnen. I öster ute på hafvet lågo vindarna. Och midt emellan dem gapade solen och flåsade ner på dem, så att de måste dölja sig i vattnet för att inte kväfvas.

Långt, långt borta öfver den taggiga kusten sågo de molnen, skära, höga och orörliga. Hur skulle de komma dit?

De sända ett par unga, starka, härdade vindar för att pröfva. Men de sågo med förtviflan, hur de vacklade och flammade till och försvunno. Då susade det öfver hela hafvet som en suck.

Men de skulle till molnen, om de så skulle vandra genom öknar för att komma fram.

Med sin kung i spetsen begåfvo de sig söderut, och på hafvet lågo en mängd fartyg. De hvilade ut bakom hvarje sådant fartyg och flåsade af sig den värsta hettan. Och under färden drogo de sig sakta åt väster.

Solen följde dem hela tiden, men hur mycket snabbare voro de inte än denna gamla röda mastodont!

Till sist hade de nått stranden, och nu var inte vägen lång. I skydd af berg och skogar ilade de norrut, och då solen såg dem skymta i dalkjusor, raviner och öfver öppna myrmarker, bleknade den och uppgaf hoppet.

Sålunda veta vi, att vindarna nu äro stadda på ilmarsch söderifrån.

Men hur var det ställdt i den lilla staden? Ingen visste, hvar vindarna höllo till, och den ena människan frågade den andra: Har du sett vinden i dag? Nej, svarade den andra, jag vet inte, hvar den är. Af allt att döma kommer den inte i dag. Kanske framemot kvällen.

Den, som var mest orolig af alla, var byggmästar Unæus.

När han drog upp gardinen och såg himlen skimra som glas och såg molnen på bergen rundtorn staden, flög hjärtat i halsgropen.

Hans hustru gick ute på gården i en blommig kamkofta och pysslade med gurkorna i drifbänken.

Sofi! sade byggmästar Unæus ut genom fönstret. Kan du se till någon vind?

Nej, gud vare ändtligen lofvad! sade hon.

Hm! sade byggmästarn. Jag vet inte, att man behöfver lofva honom för precis allting, och om han bestod oss lite vind en så het dag, så vore det inte för mycket, så många tacksägelser, som man kostar på honom.

Dra in ditt beläte till ansikte! svarade fru Unæus. Klä dig och borsta dig i hufvudet, annars kan man ju inte se på dig!

Nog märker jag, att smekmånaden är slut! sade byggmästaren.

Ha-ha! skrattade fru Unæus. Smekmånad för oss två, gamla gorillor! Vi få tacka gud hvar och en på sitt håll, att vi kunde finna en passande vis-à-vis. Annars hade vi smekt lagom.

Ho! sade byggmästarn och drog på sig byxorna. Rätt, att du erkänner, att du ser ut som en gorilla. Om du såg dig nu, så skulle du undra, hvad det var för en fågelskrämma, du hade ställt upp för att vakta drifbänken.

Hvad du är söt, lilla gubbe! sade fru Unæus och skrattade och kastade en slängkyss.

Kasta hit hela mun, så skall jag pussa på den! sade byggmästarn och tog på sig västen.

Är det ditt allvar? frågade fru Unæus och lade hufvudet på sned.

Jag skämtar aldrig! svarade byggmästarn.

Då kom fru Unæus fram till fönstret, och byggmästarn böjde sig fram och kysste hennes uppräckta mun.

Tack, Sofi! sade han. Men fy fan, hvad du är ful!

Tack du, svarade hon; blir barnet, sade hon och lade handen på magen, lika skönt som du och jag tillsammans, då vill jag inte vara i dess kläder.

Ja men det är du ju nu! svarade byggmästarn leende. För öfrigt blir det tvillingar, en pojke och en flicka, så att hvar och en af oss kan skämmas för sig själf. Men jag tycker inte om molnen. Det kommer att bli åska i dag.

Fru Unæus såg sig om.

Det är möjligt! sade hon och återvände till drifbänken.

Gud vet, hvad som finns i de där molnen! mumlade byggmästarn för sig själf. Det kan vara åska och hagel och lite af hvarje.

När han gick till sitt kontor, såg han med fruktan, hur höga, hotande och orörliga de stodo. De tycktes färdiga att falla ner och krossa hela staden, och han väntade bara, att en ljungeld plötsligt skulle skjuta fram och ett brak skaka marken under honom. Och då!

Och inte en vind! Hvar voro alla vindar? Skulle det inte finnas en enda liten, stackars, usel vind i denna stad, som väl annars aldrig var utan?

Något kommer att hända! sade byggmästarn för sig själf. Alldeles säkert kommer något att hända.

Och alla andra människor sade också:

Något kommer att hända! Alldeles säkert kommer något att hända!

Sålunda var ställningen i staden den, att man kände sig belägrad och förgäfves väntade att se undsättningstrupperna bryta fram.

När nu solen ostördt fick handskas med molnen, så är det lätt att förstå, hur det gick. De svällde upp och började rinna öfver; de ändrade färg, form och läge, de kröpo långsamt upp mot solen, som begärligt drog dem till sig, och långt borta, som i bergens innandöme började det murra och skramla och rassla. Som om man börjat ordna med någonting.

Fru Unæus var nere i stan, ty det var torgdag, och staden var full af fiskare och bönder.

Det måtte bli ett förfärligt oväder! sade alla människor och stodo med ansiktena mot himlen.

Det är betänkligt, sade en gammal man, att vindarna ska gå bakom bergen och skyffla fram mer och mer. Jag tror, hvarenda en som finns här i nejden hjälper till. De äro ju som bortblåsta! Se! Vattnet ligger ju blickstillt på fjärden och ångar af hetta.

Men fru Unæus gladde sig för sina gurkors räkning och skyndade hem, så att hon i tid skulle hinna täcka dem mot hagelbyarna.

Nu var solen borta, och himlen var som en gammal drinkares uppsvällda ansikte med blåa kinder och röd

näsa och röda och gula och gredelina blommor; och detta ansikte reste sig öfver en kropp, som svettades och rös omväxlande.

Det var alldeles stilla. Fåglarna hade försvunnit, och kattorna sutto i alla dörrar och blinkade.

Då small det till med ens. Och det blef kolsvart, som i en tunna. Och ljungeldarna fräste, som om alla stadens kattor rukit ihop och spottat eld i mörkret.

Och det dånade, som om molnen varit af sten och ramlat ihop, och marken darrade, och fönstren skallrade, och hundar med svansen mellan bena gnodde som streck efter gatorna och yttrade inte ett ljud, fastän deras skall nyss hade hörts från tull till tull.

Just i detta ögonblick hunno vindarna fram. De stodo med ett sista språng på södra bergen, och då sågo de denna förödelsens styggelse. Allt stod i flammor, likt glödande pilar döko blixtarna ner i fjärdarnas vatten, som sprutade upp likt ur hvalar, och staden påminde i mörkret om en samling människor, som väckts af elden och rusat ut i bara nattskjortan, ty så bleka voro husen.

Här brinner! tänkte vindarna. Vatten!

Och så öppnade de dörrarna till ett stort vatten- och hagelmoln, och nu öste regnet öfver staden. Och vindarna kommo som rasande hundar och gåfvo sig i batalj med de blixtrande och spottande kattorna; och det blef ett lif, som ingen mänsklig penna kan beskrifva.

Alltnog: fru Uæus stod halfnaken och genomvåt vid sin dyrbara drifbänk. Hon hade täckt den väl, och hon njöt som träden och gräset af det ljumma regnet och de svala vindarna. Och åt lifvet uppe i molnen gladde hon sig.

Rundt omkring var allting som utdödt, inte en människa syntes.

Då såg hon en figur komma löpande. Det var en ynklig syn! En man, som sprang med händerna för ansiktet.

Hvad är det för stackare? sade fru Unæus; och då var det hennes egen man.

Han sprang förbi henne, rätt in, och hon stirrade efter honom, där hon stod, en häxa lik, med stripigt, rykande hår, blöt och kringhvärfd af blixtar.

Tjatt! sa det, och så gick hon in.

Hvad var det med karln? sade hon för sig själf. Det där var besynnerligt.

Hon gick direkt in i sängkammaren, och där fick hon se byggmästaren slita af sig kläderna; och han var blåblek i ansiktet.

Hvad gör du? sade fru Unæus. Men byggmästarn svarade ej.

Hvad gör du, frågar jag? upprepade fru Unæus. Men byggmästarn svarade fortfarande ej.

Det var då en besynnerlig människa! utropade fru Unæus. Hvarför svarar du inte? Har du blifvit döfstum, eller är du tokig?

Men byggmästarn hoppade upp i sängen, och då i samma ögonblick åskan föll som ett hammarslag och gnistorna yrde kring huset, dök han under täcket helt och hållet och försvann.

Adjö med den hjälten! sade fru Unæus och ställde sig vid fönstret och såg ut bland blixtarna.

Jaså! sade hon för sig själf. Var det en sådan karl han var! Är det en sådan herre, man har gift sig med! Det var sköna papper!

Där vid fönstret blef hon stannande en god stund, urståndsatt att röra sig; och sedan gick hon ut till gurkorna.

Det vimlade en mängd stridiga tankar inom henne. Plötsligt reste hon sig från drifbänken och sade ut i luften:

Det här var en treflig historia! Gud vare tack och lof, att jag kan svära lite grand. En sådan förbannad stackare! Rädd för åskan som ett barn! Barn! Och han skall bli far!

Därefter lade hon fingret på pannan och sade:

Sofi! Tänk nu efter! Hvad skall du göra? Du kan inte skiljas, det vore för öfrigt dumt. Har du ändtligen fått en karl i sängen, så behåll honom med Guds hjälp, så länge du kan. Du hör inte till de skönaste här på jorden, och en karl har man i alla fall mycket godt af. Men hur skall du göra nu? Hvad tror du, han gör, sen åskan gått öfver? Ja, det är det, det är just det, du skall se! Och sen kommer resten!

Fru Unæus afvaktade sålunda det ögonblick, då åskan upphörde och solen åter bröt fram. Då gick hon in i sängkammaren.

Där satt byggmästarn i sängen; han såg på henne och sade:

Det var ett betydligt åskväder, Sofi!

Ja, det var mycket betydligt! svarade hon.

Ja, det var ett Herrans väder! sade han och strök mustascherna.

Har du för vana att alltid bete dig på det här viset, när åskan går? frågade fru Unæus.

Ja, svarade byggmästarn, det är ett arf efter min far. Det var för resten det enda, jag fick.

Bättre kunde du ha fått! sade fru Unæus.

Sämre med! svarade byggmästarn.

Knappt! sade fru Unæus. Du är ju en stackare!

Ja, på sätt och vis! sade byggmästarn. Det lönar sig ju inte att förneka, efter du nu har sett symptomerna. Men det är ingenting ondt i't!

Å nej! sade fru Unæus. Men inte kan jag just se någon fördel heller.

Du inser i alla fall, att jag inte menar något ondt med det!

Inser! sade fru Unæus. Hvad skall jag inse, när jag ser dig krypa under täcket, om inte att du är feg? Att du inte kröp under sängen!

Det gjorde jag förr i världen! sade byggmästarn. Men nu är jag för fet!

Du kan skämta nu, efteråt! sade fru Unæus.

Äfven före! svarade byggmästarn.

Hvad tror du, jag kan få för aktning för en sådan karl som du? frågade fru Unæus.

Du behöfver inte alls hysa någon aktning för mig, om du inte vill. Det är alldeles nog, att du är min hustru! svarade byggmästarn.

Stig upp! sade fru Unæus. Och sitt inte där och stryk dig om mun!

Jag tänker! sade byggmästarn och kastade af sig täcket.

Jag tänker, att jag är mera karl än du! sade fru Unæus.

På sätt och vis! sade byggmästarn. Gudskelof, bara på sätt och vis. Det är, hvad jag just tänkte! Just det satt jag och tänkte på, kära Sofi! Jag har för resten tänkt det mycket länge. Det var nästan bara därför jag friade. I ett hus, tänkte jag, måste det finnas åtminstone en med lite mod i barmen; och så friade jag till dig, Sofi. Inte för din skönhets skull!

Stig upp! sade fru Unæus. Och prata inte lort!

Nej, kära du! sade byggmästarn och började klä sig. Jag tänkte också, att, om ryssen kommer, så kan Sofi gå ut som marketenterska, och på det viset blir jag fri.

Skall jag säga dig en sak! sade fru Unæus.

Jag tycker alltid om att resonera med dig! Det vet du! sade byggmästarn.

Vet du, sade fru Unæus, allt hvad du nu gafflar om, det gör du bara för att stryka öfver med hartassen!

Det har jag verkligen inte tänkt på, men det kan du ha rätt i! sade byggmästarn.

Nu vill jag säga dig en sak! sade fru Unæus. Från och med i dag är det jag, som befaller här i huset.

Ja, men kära du! sade byggmästarn och sträckte ut armarna, där han stod i sina kalsonger. Det är ju därför du har kommit i huset, vet jag!

Vet jag!?

Ja, visste du inte det! inte duger jag till att befalla, inte! Inte vill jag gräla på pigorna och skura silfret och damma och städa och skrapa med möblerna och allt annat, som man måste göra, om man skall befalla i ett hus. Inte har jag tid med det! Jag måste ju arbeta, kära du, så att du får någonting att befalla öfver.

Då tittade fru Unæus ut genom fönstret.

Det är verkligen vackert väder ute nu! sade byggmästarn. Jag tror bestämdt, att gurkorna komma att skjuta efter regnet. Eller hvad tror du, Sofi?

Fru Unæus vände sig om, och hon hade tårar i ögonen. Hon sade lägre än förr:

Egentligen var jag ond på dig!

Var du ond på mig? sade byggmästarn. Har jag gjort något galet! Nej men, gråter du, Sofi?

Jag känner mig så rörd! svarade fru Unæus.

Halfklädd gick byggmästarn fram till henne och tog hennes ena hand.

Är du rörd? sade han.

Jag skulle egentligen vara ond på dig, för att du är feg, men jag kan inte.

Nej, det kan jag väl tro! sade byggmästarn.

Då sågo de på hvarann.

Fy fan, hvad du är ful, Sofi! sade byggmästarn.

Då lade hon sig i hans famn, och han sade:

Men nu får du stå vid ditt ord!

Att befalla i huset? frågade fru Unæus.

Ja! sade byggmästarn.

Ja! svarade fru Unæus. Det lofvar jag.

Därefter klädde sig byggmästarn, och sedan åt man middag.

Nu var himlen ren och blå, och vindarna lekte kring gatorna, där de voro hemvana sen gammalt, och solen stod i väster och nickade belåtet, och hela trakten ångade och doftade, och det var en sådan behaglig ro i aftonen.

Byggmästar Unæus och fru Unæus gingo ute i trädgården och inspekterade, och de voro milda som aftonen.

Men de voro inte riktigt samma människor, som de varit, när solen gick upp. De hade blifvit lite förändrade. De hade kommit att ett ögonblick se in i hvarandra; fru Unæus hade sett, hvad byggmästarn hade i hjärtat; och byggmästarn hade sett, hvad fru Unæus hade i hjärtat.

Det var betydligt, tänkte han, hvad hon är kraftig!

Och hon tänkte: Nu äro möblerna mina!

Det var ju egentligen, från början, byggmästarns möbler, och fru Unæus hade känt en viss respekt för dem, likasom för ett slags släktingar till byggmästarn. Men nu hade byggmästarn med en enda gång blifvit så liten, så svag och så obetydlig, trots allt, att dessa släktingar inte längre betydde något, om de ville ta parti för honom.

Möblerna äro mina! tänkte fru Unæus förnöjd och klappade byggmästarn på armen.

Det skymde redan. Allt var så grönt, att själfva skymningen bredde sig som ett grönt flor öfver hus och buskar och gator.

Nu går vi in och lägger oss! sade fru Unæus.

Ja, kära Sofi! sade byggmästarn. Alldeles utmärkt. Jag tänkte också: nu går vi bestämdt in och lägger oss.

Du får hädanefter roa dig med att tänka som jag! svarade fru Unæus.

Du finner just det rätta ordet, Sofi! sade byggmästarn. Det skall bli roligt att tänka som du. Ingenting skall roa mig mera!

Och så vandrade makarna in; byggmästarn lite linkande, och fru Unæus med sina blifvande tvillingar och sin nya makt.

Men vi få inte glömma vindarna. När vi kasta en sista blick på trakten — sedan vi sett dessa två låsa dörren efter sig — se vi, att ibland krusas vattnet på fjärden, och ibland fladdra några löf.

Alla vindarna sofva på bergen, som måsarna ute på skären, men liksom måsarna ha de en ensam nattvakt, hvilken sakta flyger omkring och ser efter att allt är lugnt och stilla, och att ingen fara hotar från något håll.

SKEDEN

I.

Människor, som voro trötta af dagens arbete, gingo på gatan nedanför balkongen, och det rasslade af stegen. Människor syntes på kajen, där de aftecknades mot det lugna vattnet. De gingo några steg; sen stannade de och pekade öfver redden, så att man kunde förstå, att de talade om något särskildt; sen fortsatte de åter. Några roddbåtar gledo, nästan omärkligt, som stora insekter på vattnet, och kring fartygen mörknade det. Bergen svartnade också, och i zenith började det bli allt skummare, den första stjärnan borde redan vara tänd. Så pass skymde det.

Då frågade herr Renmansson, som satt med de andra på balkongen:

Hur kommer det sig, att gångar bildas på vattnet? Det brukar betyda regn.

Det är ett elektriskt fenomen, svarade Jakob Unæus.

Därefter blef det åter tyst. Maria Hökert stirrade på Jakob Unæus med en frånvarande blick, och till sist sade hon:

Hur kan det vara elektricitet, Jakob?

Jag vet inte, svarade han.

Då sade herr Renmansson till den svartögda Sara:

Det är besynnerligt, fröken Sara, att vi inte se månen, då vi befinna oss i augusti månad.

Tror inte herr Renmansson, att det finns nedan äfven i augusti månad? svarade hon.

Jag tänkte inte på det, fröken Sara! svarade herr Renmansson.

Hvilken underlig och melankolisk afton! sade Maria Hökert lågt, nästan för sig själf.

Ja, sade herr Renmansson, det har inte på länge varit en så melankolisk afton som i afton!

Ha! sade Sara med ett kort skratt.

Ni skrattar åt mig, fröken Sara! sade herr Renmansson.

Nej, jag skrattar åt melankolien, hvarför skulle jag skratta åt er?

Ja, hvarför skulle ni göra det? fröken Sara. Jag har aldrig sårat er.

Nej, inte ens det! sade Sara.

Inte ens? upprepade herr Renmansson.

Hur har ni kunnat bli så flintskallig, sade Sara, ni som fortfarande är ett barn?

Då sade Jakob Unæus:

Hur har du burit dig åt att inte bli det, så längesen det är du var barn!

Har jag icke alltid skött min plats till er fars belåtenhet, fröken Maria? frågade herr Renmansson, och ehuru man i skymningen inte kunde se, om han var förstämd, så kunde man märka det på rösten.

Hör inte alltid på hvad Sara säger, herr Renmansson! sade Maria Hökert. Hon har en elak tunga men inget elakt hjärta.

Och Sara sade till Jakob Unæus.

Du är mer än taktlös! Men du är inte för inte din mors son!

Var nu detta takt! sade Jakob Unæus och skrattade.

Det var svar på tal! sade Sara, och nu blef det åter tyst. De fyra människorna sutto alldeles orörliga och sågo stjärnorna tindra mellan hvarandras silhuetter.

Den blida ro, som de aflägsna bergens linjer tecknade, som hvilade under himlens blekhet och som uppfyllde kvällen liksom ett minne efter dagens sus och lif, den var främmande för dessa.

I deras inre var det mörkare än utom dem, och de sutto som öfvergifna barn inne i detta mörker och fruktade och väntade någonting.

De brukade ofta tillbringa aftnarna här på balkongen; de hvilade här efter dagens arbete. Så hade sommaren gått.

Men hvad fruktade och hvad väntade de sedan länge? Det visste de inte, ty de visste inte ens, att de fruktade och väntade. De sutto bara helt tysta och sågo ut öfver de aflägsna bergen och kände, att det fanns något, som lefde och arbetade inuti dem; men däråt kunde de ingenting. Så hade aftnarna gått.

Så sutto de också nu, och ingen sade någonting, och stjärnorna ökade alltmer i himlen.

När de andra redan voro alldeles försjunkna i sina tankar, sade Sara plötsligt:

O, min Gud, om jag hade en unge!

Sedan var det åter tyst, till dess att herr Renmansson sade, lågt:

Skulle fröken Sara sålunda föredra det gifta ståndet framför att vara fri och bestämma öfver sig själf?

Och efter ännu en tystnad svarade Sara:

Har ni någon enda gång i ert lif förstått, hvad kärlek är, herr Renmansson?

Nej, fröken Sara, svarade han, jag har aldrig fått bli så lycklig, ty jag har suttit på kontorsstolen, sen jag var yngling, och jag har haft så stor möda att uppehålla mig själf, att jag inte kunnat tänka på så vanskliga saker.

Jag tror, att kvinnorna kunnat vara glada åt det! sade Sara.

Fy, Sara! utropade Jakob Unæus. Hvem vill du skulle kunna älska dig!

Det har jag inte heller begärt eller sträfvat efter! sade Sara, häftigt.

Förlåt, fröken Sara, sade herr Renmansson, ni yttrade nyss, att ni föredrag det gifta ståndet.

Nej, sade Sara, jag yttrade, med er tillåtelse, att jag ville ha ett litet barn.

Är det då inte samma sak!

Jag vet inte, hur det kan vara för er, herr Renmansson. För mig är det två skilda saker.

Då vände sig herr Renmansson till Maria Hökert och sade i en nästan smeksam ton:

Fröken Maria! Jag är öfvertygad om, att om någon kvinna blir gift, så är det ni!

Och hon svarade lågt:

Det kan hända, det kan också inte hända, herr Renmansson!

Älskar fröken Maria barn? frågade han.

Gör herr Renmansson? frågade Sara.

Jag har respekt för dem, fröken Sara. Jag tror, att mycket beror på människans barndom.

Säg, herr Renmansson! Finns det någonting i världen, som ni inte har respekt för? Naturligtvis utom för er själf!

Denna pinsamma fråga af den förtretade Sara tvang Maria Hökert att vända sig till Jakob Unæus med några ord.

Säg, Jakob, sade hon, hur många barn tror du, jag skulle få, om jag blef gift?

Jag kan inte säga det! svarade han.

Säkert kan du, om du vill! sade hon.

Tolf! sade han då.

Fy! ropade hon.

Fy? Hvarför fy? frågade han.

Skulle jag då inte tänka på annat?

Ja! sade han. Har du inte den naturen?

Utan att svara tog Maria Hökert en sked från brickan och kastade den med full kraft mot Jakob Unæus. Skeden träffade honom på näsan, och det gjorde mycket ondt, så att han svor till. Därefter reste han sig och sade:

Den skeden säger mig mer än många ord! Och dum är den, som inte begriper.

Och så gick han.

Nu hade det blifvit fientligt på balkongen, och herr Renmansson drog sig därför helt tyst tillbaka.

Sara gapskrattade:

Män! Män! sade hon.

Men Maria Hökert sade:

Hvarför skulle jag kasta skeden! Nu är det tyvärr gjordt, men hur skall det nu bli? Jag grufvar mig för att träffa Jakob.

Ha! sade Sara med ett hånskratt.

II.

Följande söndag, då det just ringde från högmässan, råkades Jakob Unæus och Maria Hökert i parken. Hon kom från en sidogång och gick strax fram till honom. Hon hade en blå kjol.

Hon stannade framför honom, såg på honom och sade:

Jakob, du måste förlåta, att jag kastade skeden på dig!

Han betraktade henne uppmärksamt och smålog.

Förlåt mig, Jakob! upprepade hon. Jag blef häftig, jag hann inte behärska mig. Är du inte nöjd, när jag ber dig om förlåtelse?

Kanske jag har större skäl att be dig om förlåtelse! svarade han. Hur som helst, saken är glömd.

Äro vi då vänner igen? frågade hon.

Ja, mer än vänner! sade han och tog henne i armen. Då såg hon upp till honom, ty han var lång och hon var liten, och hon smålog. Men han såg allvarligt på henne; ja, glupskt.

Kom! sade han. Det är vackert väder! Jag vill promenera.

När de nu gingo på en väg, kommo de till en rågåker.

Maria Hökert gick in i rågåkern och böjde sig efter en ensam blåklint, som stod bland de glänsande och hvita stråna. Hennes kjol hade samma färg som blomman, men hennes hår som axen. Hufvudet nådde knappast öfver dem och hon tycktes buren af fältets långsamma vågor.

När hon plockat blomman, fäste hon den på Jakob Unæi rockuppslag. För att kunna göra det måste hon stå tätt intill honom, och han kände doften af hennes parfymerade kläder. När hon hade fäst blomman, gick hon ett par steg tillbaka för att se, hur den klädde honom; och han stod stilla.

Hon log, och luften omkring henne var blank af solsken. Långt borta, bakom hennes hufvud, gledo molnen, men de tycktes höra till henne, där hon stod, likasom rågåkern, som gungade, och skogen därborta, orörlig. Hon hade några rågax på kjolen, och kinderna voro röda.

Gräshopporna, som gnisslade gällt, tystnade ibland, som om de försiktigt tittat ut och sett efter, hvad som nu skulle ske; men kyrkklockorna dånade i vinden, tungt och sorgset, ibland starkare, ibland svagare, som en stämma, hvilken stundom svällde af jämmer och stundom kväfdes i snyftningar. Och vinden drog förbi, fylld af prassel, hviskning och sus från kyrkogårdens trädkronor.

Båda stodo stilla, de sågo och sågo inte ändå, de hörde och hörde inte ändå, de lefde, men det var, som de inte längre hade något medvetande.

Himlen, molnen, fälten och de aflägsna bergen speglade sig i deras ögon, och dessa ögon vidgades, till dess att tårarna brusto fram.

Då vände sig Maria Hökert bort, torkade tårarna, gaf handen åt Jakob Unæus och sade:

Vi voro ju så goda vänner!

Han vaknade och tog hennes arm.

Kom! sade han och andades häftigt, och de skyndade, utan att säga något mer, till det lilla sommarvärdshuset nere vid bäcken.

Just vid själfva bäcken fanns en sval grotta med ett murket bord; solfläckarna dansade på dess mossiga skifva, och bruna blad föllo ibland till marken. Fälten gungade alltjämt framför dem, solbelysta och gula, och där vattnet droppade i bäcken, skimrade små regnbågar.

Maria Hökert satte sig på grässoffan, och Jakob Unæus föll på knä framför henne. Han sträckte sig upp mot hennes mun, hon blundade och sänkte sin, då blundade båda och kysste hvarandra. Han reste sig långsamt och böjde henne bakåt, fattade med båda händer om hennes nacke, men hennes armar lågo maktlösa, och så kysste de hvarandra.

Men slutligen sjönk han åter ner på knä med hufvudet i händerna, och hans rygg arbetade som för gråt. Hon lutade sig mot gräsvallen, med ena handen för ansiktet och den andra för bröstet. Kring munnen hade hon en röd rand, som om hon blifvit bränd med eld.

Ändtligen tog han hennes händer och smekte dem och sade lågt:

Maria!

Då öppnade hon ögonen.

Tack för skeden! sade han.

Och då blef hon så rörd öfver hans godhet, att hon smekte honom.

Sen började de småningom att tala.

Jag har känt mig så besynnerlig ända sen i vår, sade hon. En afton sutto vi på balkongen, och du betraktade mig, men jag tror inte, att du såg mig, ty din blick var så frånvarande. Men jag såg en lång stund in i dina ögon, då blef det så besynnerligt inom mig. Jag tyckte, att jag var en liten gumma och bodde i mitt eget hjärta. Jag öppnade ett fönster i mitt lilla hjärta ... Jakob, hör du?

Ja, mumlade Jakob Unæus och släppte hennes hand, som han mönstrat. Du öppnade ett fönster i ditt hjärta, hvilket jag aldrig hört talas om att någon människa kunnat göra före dig.

Det är ännu mycket besynnerligare! sade Maria Hökert. Ty jag kan inte mera få igen fönstret. Men det är ändå inte slut. I hjärtat har jag ett litet rum, som är fullt af blommor, och i rummet är ett besynnerligt sken. Det är inte likt något annat sken, och det har inte kommit utifrån, utan det var där från första stund. När jag blundar, tycker jag mig sitta vid fönstret och se människorna, som gå utanför. Men tänk dig! Alla människorna äro blinda! Och skenet lyser så underligt på dem.

Tar det aldrig slut? frågade Jakob Unæus.

Nej, det lyser alltjämt! svarade hon.

Nu med? sade han.

Nu och alltjämt!

Och nyss, då jag kysste dig?

Då, svarade hon och lutade hufvudet mot hans axel, lyste det allra starkast, det lyste som det klaraste solsken på alla de blinda.

Det är en hetta i blodet! utropade han gladt.

Nej, svarade hon, det är ingen hetta i blodet! Jag kommer bara mer och mer från människorna, skenet likasom aflägsnar dem. Jag hör deras ord ibland så otydligt, som om det bara susade i träden.

Och jag? frågade han.

Du är också långt ifrån mig, svarade hon. Du är egentligen bara en stillhet i mitt hjärta. Skenet lyser så underligt mildt, när jag ser dig, och jag tycker, att samma sken lyser i dina ögon. Har du inte också ett litet ljust rum i hjärtat, Jakob?

Nej, svarade han leende, det har jag inte.

Är det sant? frågade hon allvarligt.

Ja, Maria, svarade han: jag skulle gärna för din skull också vilja ha ett sådant litet ljust rum, men det kan inte hjälpas, jag har verkligen inget. Men jag kanske får.

Så besynnerligt! sade hon lågt. Jag vet ju, att skenet kommit, på sätt och vis, från dig. Tycker du inte själf, att det är besynnerligt?

Jo, sade han, det är rätt märkvärdigt.

Det gör mig lycklig, sade hon. Allting blir så vackert och så stilla. Kanske det är själen?

Då log Jakob Unæus och smekte henne.

Låt själen lefva i lugn! sade han. Vi ha så mycket annat att tänka på nu!

Hon såg, litet undrande, på honom, men han smålog, ty han begrep så väl, hvad det var.

III.

Jakob Unæus och Maria Hökert hade sålunda inte alldeles samma tankar om denna deras gemensamma kärlekshistoria.

Maria Hökert kände sig uppfylld af ett besynnerligt sken, och det aftog inte, ej heller tilltog det. men det lyste oförändradt. Hon förundrade sig mycket häröfver, och hon förstod, att det var hennes själ.

Men så förstod inte alls Jakob Unæus, utan han förstod, att det var något helt annat. Och så voro de båda nöjda, hvar och en i sin tanke.

Det egendomligaste var, att skenet gjorde Maria Hökert så lätt och fyllde henne med en sådan munterhet.

När hon gick i skogen, fick hon plötsligt lust att kvittra som fåglarna, och knappt önskade hon det, då fylldes hon af kvitter. Eller hon gick på gatan. Då tyckte hon, att solen ropade. Hon såg mot himlen och se, hela rymden log mot henne. Hon kunde inte sitta i lugn hemma, utan hon måste gå utom staden, ut till sädesfälten. Där stodo blommorna och nickade mot hvarandra. Nej, tänkte hon, hvad de äro kloka och vänliga mot hvarandra, jag måste smeka dem. Och när hon smekte dem, föreföll det henne, att de voro tacksamma; de sågo på henne som hundar eller fattiga barn, mot hvilka man är vänlig. Och när aftonvinden drog fram, svalkade den hennes törstiga hjärta, och stjärnorna speglades i hennes inre, och om mornarna var hon lycklig, som om hon i minnet hade en rad af goda handlingar och i tankarna ännu nya, som väntade.

Hvad slutligen människorna angick, så voro de ganska fjärran från henne. Men hon lade märke till, att de hade huden full af ärr och fläckar, som om de klöst och misshandlat hvarandra; lytta och lama irrade på gatorna, tiggare släpade från hus till hus, och inte kunde hon just finna mycket vackert hos människorna. Hon trodde i sitt hjärtas enfald och lycka, att det inte var många, som hade hennes känslor och tankar; hon var en af de blommor, som först slagit ut!

Mot Jakob Unæus log hon vänligt, och hon gladde sig, när han kysste och smekte henne. Hon kände då, som om det föll ett ljumt regn genom henne, och dropparna glittrade i det besynnerliga skenet. Ja, när hon slöt ögonen, kunde hon ibland inbilla sig, att hon blott var en dunst, genom hvilken solskenet lyste; hela världen glimmade i denna ånga, stilla och daggig, och sålunda blef hon förenad till ett med sina afhållna blommor och med den öfriga naturen.

Men när Jakob Unæus gick, saknade hon honom inte; inte heller längtade hon efter honom; inte heller mindes hon mer än ett och annat ord af hvad han sade; men hon var tacksam, att han skänkt henne detta sken; och hon välsignade skeden, som hon slängt på hans näsa.

Och sålunda gingo dagarna, en efter en, och allt var lugnt, som om det aldrig skulle bli på annat sätt. Men det måste ju alltid förändra sig förr eller senare, och en natt kom förändringen helt oförmodadt.

Det var ett sällskap, som farit ut till Skatavikens fiskläge för att se hafvet i månsken; och bland deltagarna voro äfven Jakob Unæus och Maria Hökert.

Hon stod ensam på fördäck och betraktade fullmånen. Jord och vatten tycktes ligga höljda i en blå och svagt skimrande aska, och månen var en ensam svan gungande på ett aflägset haf. En stor, enslig världssvan, glidande rundt jorden som rundt en holme i hafvet.

Det är en vacker bild! tänkte hon.

När man kommit ut på klipporna, frågade hon Jakob Unæus:

Hvad tycker du, att månen liknar, Jakob?

Jag har ingen fantasi, svarade han, och därför tycker jag, att månen inte liknar någonting.

Liknar den inte en svan? sade hon.

Hur kan den likna en svan? svarade han. En svan har hals och hufvud och näbb och stjärt och fötter. Men jag ser inte något sådant på månen.

Men svanens själ! sade hon.

Pah! svarade han.

Men du har åtminstone själ, Jakob! sade hon och klappade hans hand.

Om den saken vet man så föga, svarade han; och då log hon, ty hon visste det ju.

Klipporna voro formade som fantastiska djurbilder, och hon väntade, att de skulle börja röra sig i månskenet.

Han började kyssa och smeka henne, men under tiden betraktade hon sina händer. De voro täckta af den silfverblå askan, och naglarna glänste som ädelstenar.

Skuggor, underliga skuggor! hviskade hon i Jakob Unæi öra.

Men när hon nu kände, hvad han gjorde, i det han andades tungt, sade hon:

Nej, Jakob! Jag förstår dig, men jag vill inte.

Men nu måste du! sade han.

Visst inte! svarade hon.

Du förställer dig! sade han. Du är ju hysterisk af längtan.

Förställer jag mig? svarade hon häpen. Nej inte jag, men du!

Förställer jag mig! utropade han. Det visar jag väl nu, att jag inte gör.

Du erkänner ju inte, att också du ser samma underliga sken som jag.

Maria! sade han. Nu skall du tiga med ditt ständiga sken. Det är en inbillning, som du har fått. Gör som jag vill, och du skall se, att inbillningen försvinner.

När han sagt detta, grep han henne om handlofven, men när han lutade sig öfver henne, föreföll det henne, som om ett af dessa själlösa block böjt sig ner.

I samma ögonblick var det, som om Jakob Unæus gått förbi hennes hjärtas fönster. Skenet föll ett ögonblick öfver honom, sen var han borta. Han var blind! Blind som alla de andra.

Hon drog till sig sin hand och sade med häpen röst:

Du är ju blind!

Då svarade han:

Och du är ju galen, du vet ju inte, hvad du vill.

Jag vill gå! sade hon, och hon reste sig och gick.

Ända till dess att båten återvände, satt hon ensam nere i stranden och betraktade hafvet och lyssnade till dess dån.

Och i det hon vände ögonen mot månen, mumlade hon:

En svan är du ändå! För mig!

Hon var inte olycklig, och hon grät inte; hon rörde med foten i sanden, och hon tänkte på hvad hon nu kände. Hon kände sig, som när en gäst har lämnat ens hus. Allt återtar sitt gamla läge, och allt som är, är

bara för ens egen skull; och man känner sig fri och nöjd. Så kände hon sig också.

På hemvägen, då det redan började bli en svag gryning, kom Jakob Unæus fram till henne och sade, lite osäkert:

Det är en vacker gryning!

Dagern är egendomlig! svarade hon.

Den är inte egendomligare än du! sade han. Antingen har du hela tiden ... det är för öfrigt intet tvifvel. Du har hela tiden spelat för att få hämnd på mig!

Hämnd? sade hon förvånad.

Var inte upphofvet till allt detta den bagatellen, att du kastade skeden på mig?

Jo! svarade hon.

Nu har du velat locka mig ända till det allra yttersta för att på detta sätt få skämma ut mig och visa, att jag hade orätt i hvad jag sade den kvällen. Men jag är inte så dum och så oerfaren, att jag inte förstår din kvinnliga djäfvulskhet. Och om du föraktar mig, så föraktar jag dig inte mindre! Nu vet du det!

Hvad du förstår litet af allt detta, Jakob! sade hon.

Jag förstår, att det hela varit ett bedrägeri från din sida.

Jag tror, att jag nu förstår något annat! sade Maria Hökert. Du har hela tiden tänkt, att du skulle få min kropp, och jag har hela tiden tänkt, att jag skulle få din själ. Nu ha vi upptäckt vårt ömsesidiga misstag. Det är allt!

Jakob Unæus såg på henne en stund. Därefter sade han:

Humbug!

Vände sig om och gick; och hon såg tankfullt efter honom.

OCKSÅ MÄNNISKOR

I.

Det var en mulen septemberafton, ute i Tvärhamns fiskläge, midt i hafvet.

Då kom den gamla plåtslagaren Karlsson, som hade bråck och var förstörd af ålder, brännvin och öden, långsamt hasande uppför Hardins gistvall. Kavajen hängde mot knäna, byxbaken hängde nerom kavajen, och på hufvudet hade han en hög slokhatt. Han gick krokig och med möda på grund af sitt svåra bråck, och han bar en massa små plåtformar, som han under veckan förfärdigat i gumman Zeterbergs skjul norr i hamn. Ur den högra fickan stack en limpa upp, ur den vänstra en korf och en plåtsax.

När han kommit upp till bron, stannade han, vände sig om och såg utåt hafvet, där de gråa vågorna drefvo i horisonten. Därpå spottade han betänksamt och steg in i bryggstukammarn.

Guafton! sade han och bockade lite tafatt och inte alldeles självsäkert samt tog af hatten och höll den framför julfen.

Då blottades pannan och håret, och nu fick hufvudet sin fullständiga karaktär. Det var ett melankoliskt, vanvårdadt och illa medfaret hufvud. Håret var stripigt och tunt, pannan hade en knöl öfver hvart ögonbryn och en grubba i midten med streck och ripor, och från de båda knölarna runno dessa ripor ner mot tinningar och kinder och försvunno i skägget.

Det var en hvitblå, ostadig, orolig blick i dessa slocknande ögon; och munnen var klumpig och ryckte ständigt på ett smärtsamt sätt.

Den som på sitt yrke tjänat sig en verkstad med kunder, hustru, barn och gesäller, för honom är det ingen konst att lefva. Och för den, som är gesäll i en sådan dundrande verkstad, för honom är det heller ingen konst. Ty då vänta ju både egen verkstad, egen hustru, egna barn och egna gesäller. Men för den, som är gammal och hemlös och har drifvit från ort till ort i många herrans år och slutligen kommit längst ut i hafvet bland de fattiga fiskrarna, för honom är det kanske inte så lätt alla gånger. Men det hade Karlsson aldrig sagt.

Där han nu stod vid dörren, belyst af det oroliga skenet från spiselhällen, var han som en böjd skugga af fattigdomen och ödmjukheten. Och nu sade han:

Guafton!

Den gamle godmodige Erik Hardin, som satt framför elden, tog pipan ur sitt yfviga skägg och svarade

Guafton, Karlsson!

Därpå spottade han i elden, så att det fräste, och satte åter pipan i skägget, stödde hufvudet i handen och stirrade på lågorna.

Danke Hardin och Johan Locknéus sutto på soffan med hakorna i händerna och stirrade likaledes in i elden, och gumman gick från och till, och hennes skugga åkte efter väggarna.

Guafton, Karlsson, sade pojkarna.

Guafton, Karlsson! sade gumman. Jaså! Kom han vä burka sina nu?

Ja, sade Karlsson, jag har inte mer plåt.

Stig fram och sitt när elden! sade gubben. Det är nog så kallt ute.

Tackar! sade Karlsson, satte sig och lade formarna i hatten och hatten bredvid sig på golfvet. Då tittade gubben Hardin på honom från sidan och sade:

Vi ha vintern nu snart!

Ja, vi ha nog det! svarade Karlsson och började rifva sig i håret.

Har du lus, Karlsson? frågade Danke bakom honom. I detsamma satte gumman fram en kopp åt honom och tog ett tag i hans stripiga hår och sade:

Int har du lus, Karlsson! En gett vara rik för att få lusa på sig. För nog må du veta, lusa ha bätter vett än gå på fattigfolket!

Då skrattade Karlsson och svarade:

Ni ha väl alltid lite lus här i huset då!

Nu återigen började gubben Hardin klå sig i hufvudet och skratta.

Nog alltin har jag haft lusa, men pärninga vet jag inte just, att jag haft, för den delen.

Gumman hällde upp kaffe åt Karlsson och sade:

Hvar tänk du bo åt vintern nu då, Karlsson? Du har bott När Zeterbergskan hela sommarn. Du får fäll ligg i lag me'na för vintern, så få I sängvärmen, te minstingen.

Karlsson afgaf inte något omedelbart svar. Han sörplade i sig lite kaffe och tittade på elden, men till sist klådde han sig återigen i hufvudet och sade:

Zeterbergskan tör väl just inte vara mycket varm i sängen; om en tänker på vintern, då det kan bli så kallt, förstås. För sommarn kan hon väl få gå an, men si vintern. Och nu är det ju det med, förstås, att hon har sagt upp hyran, nu i afton.

Du har fäll vuri dålig karl åt'na i sommar då, Karlsson! sade gumman.

Ja, kanske det! sade Karlsson. Men när en blir så där bortåt nitti år, så! Fast det sägs ju, det, att om en äter mycket strömming, så ska en få bra lust till karlfolk, och nu, förstås, så äter Zeterbergskan bara strömming och strömming och strömming. Om det kan göra åt saken, som det sägs. Fast inte jag vet.

Känn du int själf? sade Danke.

Hä-hä! sade Karlsson med sin rossliga röst.

Nej du, Karlsson! sade gumman. Du är för ovålin i brännvinet!

Ja, det ska väl vara det, kan jag förstå! sade Karlsson. Men om jag drick en kask här i huset, så blir jag väl inte utkörd för det?

Å nej! sade gubben. Det tänk jag fäll ingan.

Ja, sade Karlsson och drog upp en ölbutelj, inte har jag mycket, men nog kan ni få en kask på man, ser jag.

Ska'nt du spara till vintern? sade Danke.

Hvem vet, om en lefver då! svarade Karlsson.

Ja, ja, hocken vet! sade gubben Hardin och drog på pipan.

Ja, om en inte har pritansjoner nu så, så har vi till en kask så pass, då! sade Karlsson.

Ja, tackar som bjur då! sade de andra, och så blef det kask på den gamla plåtslagarns sista brännvinsskvätt.

Jaså, sade Danke, du tänk flytta nu då, Karlsson!

Ja, det ser nog så ut, förstås! svarade Karlsson.

Hur gammal är du, Karlsson? frågade gumman.

Ja, gissa! svarade Karlsson.

Du är fäll nan femti, sexti år, så där, tänk jag.

Ja, alltid är jag sexti!

Är du sexti? frågade Danke.

Ja, om det står rätt i papperna, så!

Kanske du rakt gå på sjutti? sade gubben Hardin.

Ja, det förstås, att sjutti, sade Karlsson, det är ju inte så lite, men får en lefva, så går det ju ett år omsänder, så att sjutti, det kan ju en människa bli, med.

Ja, det var ju rakt besynnerligt, att du är sjutti år, och jag som inte är sexti än! sade gumman och drog håret ur pannan för att få ljus öfver ansiktet.

Nej, sjutti, det är jag ju inte förstås, men ingen kan neka, att jag är född artonhundratrettisex.

Jaså, sade gubben, du är född på 36. Jag är nog född på 29, jag, året efter kungen, säg dom.

Jaså! du är så gammal, du! sade Karlsson. Jaha! Ja, du har hustru och barn, ock; du har det inte så omöjligt, efter det jag tänker.

Ja, du har varit där i brännvinet, begrip du, Karlsson! sade gumman. Tro'nt du, jag vet, hvad som komma bortur brännvinet. Se på'n Åbygge nör i hamn! Se på'n Locknéus! Och den dänn! Tro'nt du, han ha vuri där i brännvinet? Acka dej, Karlsson! Men siru, kärleken! Men siru kärleken, Karlsson! Det är nånting att ha nu på gammeldagarna, en töcken hänn käring, och en töcken dänn son! Tro'nt du, det är bra mycket nöjsammare till å ha barn än till å supa och ställa till elände, Karlsson! Du kan ju knappt stå på bena dina, du få ju krypa på knäna, rakt, för sjukdomen du ha. Siru det, Karlsson! Du ha ju supit bort hela lifvet ditt!

Ja, jag har nog det, förstås! sade Karlsson. Men det syns underligt, som ni sa, att det var kärleken, som tog karln från att supa. Inte söp jag, när jag var gesäll, ja, inte mer än så pass som kamraterna förstås, men då så kom kärleken, och då kom sorgen, och då kom brännvinet.

Dålig karl, det, Karlsson! Fali dålig karl!

Ja, nog kan man säga det, förstås, men känn på! sade Karlsson och lutade pannan i händerna.

Gråt du, Karlsson? frågade gumman efter en stund.

Nej, det gör jag ju inte, men nog är det många, som det ha gjort och inte haft just mera skäl för sig än jag har mest för jämnan.

Nej, nej, det kan du nog ha rätt i, Karlsson! sade gumman. Men tänk inte du som jag, att det blir bätter med sorgen, om du ät lite gröt?

Det tänk jag visst! sade Karlsson.

Vet du hvad, Karlsson! sade Danke vid kvällsbordet. Johan och jag seglar söderut i morron. Vill du följa med, så nog har du plats, ombord. Du kan ju gå i land i Öbacka!

Karlsson funderade och tittade ner i grötfatet. Till slut sade han:

En tör inte kunna säga, att du har någe ondt hjärta, du heller, Danke!

Hvad skulle en tjäna med det? frågade Danke leende.

Alltid kunde det tjäna till någe, förstås! sade Karlsson.

Nog är jag tacksam sade han, för då kan jag gå upp till en mästare och få en bänk.

Ja, jag tänk det, jag! sade Danke. Och vill du, så kan du sofva i slupen i natt. Vi ha bra med fällar.

Jag tackar! sade Karlsson.

Efter en stund knäppte han händerna och bad en tyst bordsbön, och sen sa han:

Ja, jag är nog rörd nu! Jag var just inte på humör, när jag kom, inte. Jag skulle väl tacka nu: tack så mycket här i huset!

Tacka Gud, du! sade gumman.

Ja, det har jag allaredan gjort! svarade Karlsson.

Då tör det nog vara bra med det meriga! sade gumman.

Kom nu, Karlsson! sade Danke och tog sin mössa, och så gingo båda ut i blåsten.

Det var full nord, men det hade klarnat upp bra nog. Himlen var fläckig af små svarta moln, och stjärnorna voro skarpa.

Karlsson steg ombord i slupen, som låg förtöjd vid boden, och vågorna plaskade mot sidorna.

Danke lyste honom med lyktan och visade honom britsen och fällarna, och sen gick han.

Karlsson drog af sig skorna, vek ihop den stora kavajen till hufvudgärd och rullade in sig i fällen, och så låg han och lyssnade till hur allt virke gnisslade i vinden, och han hörde ett par röster i boden, men de försvunno, och till sist hördes bara blåsten och hafvets dunder. Och till sist hörde han inte ens det, ty han hade somnat och snarkade; och vid samma tid släcktes det ena ljuset i hamn efter det andra, och vinden flög fram genom mörkret och rensade himlen från moln, så att de kyliga stjärnorna lyste fritt.

II.

Samma dag var det mulet äfven i Öbacka, och fiskarstadens förnämsta kvastgumma, den gamla mamsell Henriksdotter, stod vid sin båt i båtlänningen och tittade ömsom på de släpande molnen, ömsom på den oroliga och svarta fjärden, ömsom på båten.

Då kom den enögde skepparen på vattenpråmen, och han knuffade i henne.

Hvart tänk du åt? frågade han.

Ja, Gud vet! gnällde mamsell Henriksdotter. Vinna stå på nord. Gett jag fara söat däråt Skatavikshållet, fo tala med Bylundspojkarna och noppe moriset öst på holmen, si! Men hvad säg I, som är sjöman, fo vi regn bortur molna och blir en våt på sjön? Jag fo fäll ta i land där i Bylundspojkarnas bod och sofva där på skulln, si!

Då sade den enögde skepparen:

I morgon har du grant väder!

Ja, i morgon kan du vara salig, du som jag, men vet du int för dan, så vet du fögan assint. Men ta'nt det på ljusna! Jag far, jag kan int mer än bli blöt, och moris gett jag ha och granris till söndan för grafölet, si!

Så sade mamsell Henriksdotter, lossade båten och for. Hon rodde långs kajen, förbi varfvet, där ett fartyg låg krängdt som vanligt och kopprades. Och hon rodde genom kanalen ut på södra sundet, och hur hon mödosamt kafvade i sin tunga båt, så kom hon längs stränderna så småningom ut till Skataviken vid hafvet.

Äldsta Bylund satt i sjöboden och band, när mamsell Henriksdotter lade till, och nu var det redan en svag skymning.

Jaså! sade han. En får storfrämmande framåt natta!

Ha I kaffe! ropade mamsell Henriksdotter. Jesses, ska en människa ro och arbeta och sträfva och slita för några kvastar och lite granris som för saligheten sin? Kaffe, gosse, det vet I, och magan är tom som på en gälströmming, si!

Jo, sade Bylund, nog tänk jag, det finns en tår än i pannan. Hör åt med gumman!

Och boläger, vet I! sade mamsell Henriksdotter. Och fäll till att svepa om gamsjälsfodralet mitt, för ingan trodde I, det blef fara hem till natta nu, då assint var uträttadt och det ta på bli mörkt och granriset står på skogen och väx, si!

Jo, nog tör det gå! sade Bylund godmodigt som alltid.

Mamsell Henriksdotter band båten och pustade och kom upp i boden, skakade hand med Bylund och gick sedan upp i stugan, där elden dånade på murn.

Guds fred i kokhuset, I är inne, frun, si jag! sade hon. Och kaffepanna stå på elden, jussom hade jag skrömta och gått före mig. Häls från stan, det blås sand och boss och töra hästlorten på gatorna, så hin håle sätt svansen mellan bena, och han ryk och ränn göning skorstensmura, så det skallre och en gett be fadervår öfver hvern panna, si! Men I ha godt och varmt henen. Ha I karlfolket på sjön, eran satt i boa och kromde stortån och laga sköta, men hvar ha I de annren nasch?

Jo, de äro nog efter redskapen, det tyss komma stormen, svarade moran.

Ha I fått nan strömming då? Int? Nej, nej, ingen fo fischara na nu om sänder; men granris, vet I, ska jag ha på skogen nu igen och moris! Grafölshackelse, som en gett lefva på, nu om söndan, och så fo jag sofva där på skullan eran i natt, si! Och så bär det å då i morgon middag.

Så gick munnen, men ute regnade det, kom lite sol och blef sedan kolsvart mörker. Mamsell Henriksdotter klättrade upp på skullen och rullade sig i fällen och sof hela natten, så godt som man sofver bara på en skull i en varm fäll.

På morgonen, när hon vaknade, sken höstsolen i den bländhvita luften, och på viken hade tullkuttern förankrat.

Det ryk där ur kabysspipa! sade hon för sig själf. Jo, en har det fett där i statsgalonsmössa! Lathunna, där!

Så fick hon kaffe och rullade sen i väg som en igelkott till skogs.

Hafvet bröt hvitt längs klipporna, och strax ofvan hvitbrottet hade hon en liten förklyftning med en gammal eldstad. Där tände hon eld, sedan hon forslat dit moris, och så brände hon och slog hela morgonen, till dess att refvorna lågo där i högar. Och hon högg granris och knogade i väg med alltsammans till sin båt, lastade

den, tog farväl och for.

Hon uppnådde båtlänningen i Fiskarstan, just när solen sjönk, och uttröttad satt hon och hvilade; så, som du nog sett många gamla gummor göra.

III.

Medan hon satt sålunda och kände hvilans ljuflighet, kom en gammal gubbe gående.

Tvi, sade hon för sig själf, en sån nåk gubbe!

Men gubben stannade och tog åt hatten och sade:

Guafton, fruntimret!

Hut, busen! skrek hon och flög upp. Ska han säga fruntimret, finns det inget annat att säga, då han ha så mycket att välja på. Fröken sa jag inte, att han ska kalla mig för, men träng han säga fruntimmer; tro'nt han hin håle si, att jag är det för det, hva? Men chikanera mig lagomt han, fast jag är gammal, för tvi vale, si'nt han ut som tagen dyrekt från dyngkasen, vet han, hvad det var! Si! sade mamsell Henriksdotter och spottade.

Då hostade gubben och spottade också och harklade sig, men till slut sade han:

Jaså, hon lefver och mår!

Men då rök gumman emot honom och knöt näfven under näsan på honom.

Sa'n hon! Sa'n hon! Så'n en satans kajbuse! Så'n en tattar! Så'n en karl! Ä'n karl? Ska jag kalla'n karl! Gå, karl, gå, karl, sa jag! Ha'nt han byxor, ä'nt han karl då? Säj'en hon engång till, då vet'en, jag spotta'n i syna, så djäkli'n han se ut. Gå, säg jag, kom int och chikanera mej! Kom han här och går, och ka'nt jag svärja på, han sup som ett svin, si fäll på näseländet hans, gå'nt och bär tocke tryne med skylten inför hederligt folk. Och trasig som han är då, så tigg han förstås, det var en sak, och gå i husa och förstör't för dom stackara, som arbeta, så en int fo ussel kaffetårn, ska en si, når en ha slite som en hund från morron till sena kvällen. Gå på kontoret han, så nog får han logis för natta! Stjäl en rock, tro'nt han, han kan, så ha'n fäll govänner och kamrater, som lär'n, och hocken vet, hvem som ägde'n dänn rocken ta begynnelsen, int si'n just ut till att passa. He sej i väg, sa jag, på rappet, sa jag, det, si!

Gubben såg på mamsell Henriksdotter och hörde lugnt, hvad hon öste öfver honom, funderade sedan, något, tog sig om hakan och svarade:

Jag har väl inte chikanera madamen?

Madamen! tjöt mamsell Henriksdotter. Satan! Pärkele! stå'n och säg madamen och ...

Hörrnu frun eller fröken eller hva ni heter. Skrik inte, så lungorna komma upp genom halsen! Ni kan väl höra på hvad jag säger.

Dra vägen fram! sa jag! svarade mamsell Henriksdotter.

Heter ni ...

Det angår'n int!

Anngången ring i körkan, det vet jag så bra som ni! Men bodde jag inte hos er för ett par år sen?

Håll mun och dra vägen fram, sa jag! sade mamsell Henriksdotter och snöt sig i kjolen.

Nu kommer jag på kondition igen, förstås! sade gubben lika lugnt. Och namnet mitt, det är Karlsson, nu som förriga gången. Men hvad var det ni hette?

Och så'nt syndastraff till karl! Så'nt beläte, si! Först kom'en och chikanera mig, tri och fyra gånger, och så stå'n kvar, då jag be'n gå åt hecklefjäll, och förbanningen kom'en int och fråga, hvad jag hete, nu. Få'nt jag hete hvad jag vill för dej, buse!

Då svarade Karlsson:

Jag har som ett minne i alla fall, att ni bodde häråt, på den här sidan stan. Så vill ni, så kan jag hjälpa er hem med riset.

Gå, karl! Annars ropa jag polisen! skrek gumman och slog efter honom. Vill'en rakt våldta mig, hocken vet!

Då log Karlsson och svarade:

Slå ni, ni blir väl trött! Och hvad våldta angår, så tör inte lusten kunna bli så farlig!

Håll mun, och chikanera mej inte, sa jag! Och gå, sa jag! skrek mamsell Henriksdotter. Går du?

Nej, min lif! svarade Karlsson. Men jag ska köpa gröt och kaffe af er, och betala precis!

Härvid tog Karlsson upp börsen och visade några silverpenningar.

Jag minns, att ni var en rejäl människa, sade han.

Köss mig! svarade mamsell Henriksdotter, men hon hade sett silfret; och nu steg hon ner i båten.

Bakom henne sade Karlsson:

Jaså, ni hugger grafölsgranris nu med, ser jag.

Skulle'nt jag lå det, då! sade mamsell Henriksdotter. Gett jag int lefva?

Det har sig inte så godt det, alla gånger! svarade Karlsson.

Nej, går en och sup och chikanera folk, så går det nog inte alls! sade mamsell Henriksdotter.

Det kan väl smaka bättre med en sup än med ingenting alls, när hungern är som allra värst! svarade Karlsson.

Å ja! Jag tänk, det smaka nog dessemellan ock! sade mamsell Henriksdotter.

Kan väl vara, om pengarna finns! sade Karlsson. Men är man gammal som jag då, så får man väl tänka på att få nånstans att ligga för natten, i förhand, allra först, förstås.

Jo, det tänk jag! sade mamsell Henriksdotter. Han ligg fäll på dunbolstra, han, som han komma och gå med sina fasoner.

Man kan väl ta fel ock! sade Karlsson. Och inte vet man alla gånger precis just, hvar getingbona häng.

Sa'n getingbo! skrek mamsell Henriksdotter. Och så tänk'en få logis hos mig! Nej, du, det rack int

långnäsan din till, ändock änskönt lång var'n, si!

Karlsson funderade på hvad han nu skulle svara, och mamsell Henriksdotter spottade, ty vreden kom tänderna att gå i käll. Till slut sade Karlsson.

Ni ser nog på mig, att jag inte är en af de allra yngsta. Och inte tycks jag väl vara så farlig bof, heller. Men annars är jag plåtslagare, om det ska sägas.

Verkstan ha'n på fickan, si jag! svarade mamsell Henriksdotter hånfullt.

Ja, nog händer det! sade Karlsson. Men inte för att det skulle behöfva göra karln sämre, tänker jag, som karl. Och som betyg, så har jag då aldrig fått sämre än det, som andra ha fått, hvad jag vet. Och ni var inte heller så gröm mot mig, då jag bodde hos er sist, fast det är ett par år sen, förstås; och nån rik knös blir vi väl inte just i de här yrkena, ser jag, lika lite ni som jag. Men alltid har jag så pass, att ni får betaldt för grötmjölet och mjölkskvätten, och en limpskifva kan jag väl hålla mig själf, om ni ser åt den här kanten.

Och täcket där i sängen med, kan en begripa, förstås sade mamsell Henriksdotter.

Hör ni, svarade Karlsson, ni har aldrig frusit och aldrig varit utan tak öfver hufvud, ni, det hör jag, det, för då var ni inte så arg emot en fattig gåbbe, då jag bara ber att få köpa rum för natten. Men frågan tänker jag, är väl fri, och ni har väl skinn på kroppen, så ni känner, att det är kalla hösten. Om ni inte har hjärta att begripa med. Titta, hur stjärnklart det blir för natten, och så pass mycket begriper ni såväl som jag, att då blir det ingen liten kyla, så här om hösten.

Jag har ingen plats, hör han! sade mamsell Henriksdotter, men tveksamt, ty hon tänkte på silverpengarna.

Åhå! Nog hade ni sist, om ni inte har flyttat sen dess. Och då trifdes vi inte så värst illa tillsammans! svarade Karlsson.

Få se på'n! sade nu mamsell Henriksdotter och vände sig om. Men det var så skumt, att hon, som var liten, måste resa sig på tå och han böja sig ner, för att hon skulle kunna mönstra honom.

Nu kunde folk tro, att det hade kommit rakt stor vänskap mellan oss! sade Karlsson.

Håll mun! sade mamsell Henriksdotter. Het'en Karlsson?

Ja, så har jag då hetat i sextie år åtminstone! svarade Karlsson.

Ä'n plåtslagar? frågade mamsell Henriksdotter.

Ja, och det tör väl synas, om man inte har starrn! svarade Karlsson.

Ja, kan'en hjälpa mig med det hänn riset, så fo vi fäll si åt, om vi ha nan råd att fo na lite mat i kräfvan, nu i sena kvällen! sade mamsell Henriksdotter.

Jag minns väl, att ni hade hjärta och var en rejäl människa! sade Karlsson.

Men minns det, sade mamsell Henriksdotter, att han följ mig i körka i morron, för hedningar kom inte i mitt hus.

Jo, sade Karlsson, nog tör det gå för sig, bara jag få sängplats, så!

Men säg'en hon, sade mamsell Henriksdotter, då sparka jag ut'en, vore'n så naken som ett nyfödt bårn!

Karlsson hackade bara tänder, ty han var genomfrusen; och båda två kröpo nu in i mörkret som ett par

gamla råttor; och så voro de försvunna.

FÖLJDEN AF ATT RAMLA FRÅN ETT TAK

I.

En dag stod Järker på taket och skottade snö. Det var efter ett stort snöfall, och allt som syntes var hvitt, till och med himlen.

Järker var klädd i sina höga stöflar, dessa stöflar, som voro Tomas' stolthet och enligt hans åsikt betydligt orsakade, att patron Lacks hus måste anses som det förnämsta i världen.

Det var ett par kragstöflar. När de vekos upp och snördes till, nådde de Järker ända så långt som benet var; såsom denna dag. Annars nådde de blott något öfver knäet, och kragarna föllo slankt som svinöron.

Detta var nu, hvad Tomas ansåg storartadt. Hvad Järker själf ansåg storartadt, det var något helt annat, ty det var skofveln. Den hade han nämligen snidat själf, och den var utan gensägelse bland de yppersta verktyg, som huset ägde.

Denna skofvel hade en sådan form, att man fick lust att skotta snö, bara man såg den; och det är inte godt att säga, hvarpå detta egentligen berodde, men det föreföll nästan, som om Järker hade förtrollat den; han var af lappsläkt. Bladet var bredt och något kupigt och skodt med järn på nederkanten. Skaftet var rundt och vidgade sig mot fästet till en fyrkantig men inte vidare bred skifva, som vackert löpte ut i snäckspiral. Och på alla delarna hade Järker med glödjärn ritat snirklar och figurer. Skofveln förvarades alltid i hans rum, och ingen mer än han fick använda den. Sålunda förstå vi, att han satte det allra största värde på den.

Nu stod han alltså på taket och skottade snö med denna skofvel. Så vidt man vet, tänkte han inte på någonting, han bara skottade, och snön föll med ett dunsande ner på gården.

Det var en vanlig vinterdag, och människor kommo och gingo i Skeppar Karls gränd, och luften klingade af klockor och bjällror.

Järker gaf inte särskild akt på något, ty han var ju inte ställd som utkik.

Men nu hände det, att just när han en gång rätade ut ryggen, som börjat värka, så fick han se en kvinna borta på gatan. Hon arbetade i snön, som var hopad och kram, och hon ämnade sig tydligen till patron Lacks.

Järker fäste inte mer vikt vid henne än vid de andra, men han tör ha undrat, hvem hon var och hvad hon skulle göra hos patron Lacks. Och när hon kom närmare och gick in genom grinden, såg han, att det var sömmerskan Margreta, som också var döfstum.

Om du vore i Ryssland och stod på ett tak och skottade snö och du såg en svensk komma gående förbi, så skulle du förmodligen luta dig fram och titta på honom. Järker, när han såg, att det var en döfstum, gjorde detta; och han följde henne med blicken från grinden, ända till dess att hon gått in genom porten.

När han nu skulle återta sin skottning, slant han på snön, som tinat under foten och blifvit hal, och helt plötsligt fann han sig ute i luften.

Medan han faller, hinner jag väl säga, att just nedanför var en drifbänk belägen, och den var full af is.

Men se, så underlig han ser ut i luften! Med högra handen håller han skofveln öfver hufvudet, som hans förfäder hållit vargspjutet, och han faller på detta sätt.

Duns! sade det. Nu satt han i drifbänken, på isen. Han rörde sig inte strax, utan han tittade bara på skofveln. Sen kände han på den, undersökte den, vände den och fann den fullkomligt oskadd. Då reste han sig.

Nu kände han också på sig själf och gnuggade sig bak, tittade sedan uppåt taket, mumlade: äh-äh! och gick så bort till vedboden, därifrån inom kort hördes ljuden af yxhugg.

Och den dan blef taket inte renskottadt från snö. Men Järker haltade inte och linkade inte; han såg endast fundersam ut, och det var allt.

II.

Dagarna gingo, och det var redan vår, innan man anade några allvarliga följder af detta fall.

Det var en söndag, som man fick se de första följderna. En vacker söndag i slutet af april, då solen gassade och jorden seglade som ett fredligt moln i rymden och gräset spirade och träden susade och flugornas vingar blänkte på väggarna. Och ingenting hände, utan allt var stilla och lugnt.

Patron Lack var i sitt rum och gaf fåglarna ny sand i buren. Han gick i sin blå nattrock och hade tofflor på fötterna och cigarr i munnen och pratade förnöjdt för sig själf.

Då knackade det respektfullt på dörren.

Hvad nu då? sade patron Lack. Får man inte vara i fred ens på söndan! Stig in!

Men ingen steg in.

Stig in! ropade patron Lack.

Men ingen steg in.

Det var väl fan! sade patron Lack och tog cigarren ur munnen. Stig in, herre! Eller fru! Eller fröken! Eller hvem det är!

Men i stället knackade det återigen.

Då gick patron Lack med häftiga steg till dörrn och ryckte upp den. Men hans min ändrades, och han sade, när han såg Järker:

Jaså, är det du, Järker!

Järker skrapade med foten och bugade och log och hade händerna på ryggen. Och så steg han in.

Han var fin. Han hade en liten grön eller egentligen svart bonjour, som inte var lång. Och svart väst. Och svarta byxor.

Patron Lack, som genast märkte detta, tecknade också och sade:

Du — är — fin — Järker!

Um! Um! sade Järker och skrattade förläget.

Därpå räckte han fram vänstra handen, och på ringfingret glänste en gullring. Han pekade med högra pekfingret på ringen och sade:

Um! Um!

Patron Lack nickade.

Det — är — bra, Järker! sade han, ty han tänkte på andra saker.

Men då Järker såg, att han inte ändrade min, krökte han högra armen och började marschera framför patron Lack, som om han gått arm i arm med en kvinna. Därefter stannade han; pekade än en gång på ringen; tecknade sen på hjässan en stor hårkorg; låtsades sen ha en synål i högra handen och sy på ett tygstycke, som han höll i vänstra, och sen nickade han och log och pekade på ringen och sade belåtet:

Um! Um!

Då hvisslade patron Lack.

Aj-aj! sade han. Och därpå bockade han sig framför Järker, och Järker bockade också och sade, generadt: Ä! Ä!

Jaså! sade patron Lack. Du skall gifta dig, din tokskalle!

Han tog ett papper och skref:

Skall du gifta dig?

Um! Um! sade Järker och nickade och log. Med hvem? skref patron Lack.

Då tecknade Järker synålen än en gång. Men patron Lack gaf honom pennan; och under det han förvred ansiktet, som om han haft tandvärk, skref Järker: Margreta, syr.

Patron Lack skref vidare:

Har du råd att gifta dig?

Järker läste och log sedan och svarade:

Um! Um!

Då skref patron Lack:

Har du pengar på banken?

Järker ruskade på hufvudet och svarade:

Näh! Näh!

Då skref patron Lack:

Hvad skall du gifta dig på?

Järker knäppte nu upp bonjouren och tog fram en kolossal plånbok och öppnade den försiktigt framför patron Lack. Den var full af sedlar. Å fan! sade patron Lack och skref: Har du samlat?

Um! Um! svarade Järker, log och bockade.

Då skref patron Lack:

Du skall sluta hos mig då?

Och Järker nickade. Då skref patron Lack:

Är du belåten nu?

Och då log Järker och bockade och sade upprepade gånger:

Um! Um! Um! Um!

Då skref patron Lack:

Dumsnut!

Äh? sade Järker och gapade, men patron Lack klappade honom på axeln, och sedan skref han:

Hvar skall du arbeta?

Och Järker skref till svar, med möda:

Snick.

Och det betydde snickare.

Sen skref patron Lack:

När skall du gifta dig?

Och Järker skref:

Sommar.

Och då skref patron Lack:

Jag skall hålla bröllop åt dig!

Då tog Järker hans hand och bockade sig och sade flera ljud, som det inte är möjligt att återge.

Men patron Lack skref:

Kära du, Järker! Du har varit en tjurskalle många gånger, men du har varit en trogen tjänare, och jag önskar dig all lycka och tror, att du har fått en dugande kvinna att gifta dig med. Jag gratulerar er båda två. F. Lack.

Detta sista, sitt namn, skref han af gammal vana, ty när han satt punkt, mindes patron inte annat, än att det var ett affärsbref, han hade skrifvit.

Men Järker läste och blef rörd och tecknade åt ögonen, att han gärna skulle vilja gråta. Därpå gick han utan vidare, och det förvånade patron Lack, som trodde, att han verkligen ämnade gråta för sig själf ute i tamburen.

Men efter en liten stund återkom Järker med Margreta, och äfven fru Lack var med.

Margreta neg och var svartklädd med ett hvitt krås om halsen och en smal guldkedja, som bar en medaljong.

Hon var egentligen hvarken ung eller vacker, men hon var dugande. Hon var brun och rynkig och hade inga tänder att tala om, men hon hade mycket tandkött.

Hon gick fram och tog patron Lack i hand, och han klappade henne på axeln, och som hon var kvinna, sade hon många flera ljud än Järker, som ju bara var karl. Han stod bakom och var mycket belåten.

Har Järker talat med dig? sade fru Lack.

Ja! svarade patron.

Ska vi be dem äta middag med oss? frågade fru Lack.

Ja, svarade patron, och jag har lofvat att hålla bröllop.

Det var just, hvad jag hoppades, att du skulle göra! sade fru Lack. Det var snällt af dig.

Han är ju en trotjänare! svarade patron och tecknade åt de förlofvade, att de skulle stanna till middag, hvarpå de bockade och nego och drogo sig tillbaka.

Men, sade fru Lack, vet du, hur detta parti har kommit till? Du minns, att Järker föll från taket en gång i vintras. Det var, för att han såg efter Margret, och sen har det utvecklat sig på detta sätt!

Högst kuriöst! sade patron Lack och började åter syssla med sina fåglar. Snart vågar man inte låta skotta snön af sina tak längre!

Och så gick fru Lack ut.

III.

Det är ju på sätt och vis en plikt för mig att utfylla tomrummet mellan den första episoden i denna historia och den andra, som nyss passerat.

Patron Lack gick omkring fågelburen och funderade på, hur underliga vägar, som människorna ha för att komma till hvarandra, men hur han funderade, kunde han i alla fall inte finna något rimligt samband mellan att Järker ena dagen fallit från ett tak och den andra gifte sig med den kvinna, som orsakat fallet. I hans ögon borde Järker i stället ha fått afsmak för den, som varit anledning till en så obehaglig händelse.

Men om man tänker närmare på saken, var det verkligen så orimligt? Hvad hade passerat mellan de två episoderna?

Vi äro ju, hvar och en, eller hur, en myrstack af oändligt små varelser, som vi ha fullt arbete för att föda och hålla vid lif. Och det är väl det enda, som är kvar af våra förfäder. De regera i oss. Och med hvilken makt! Det är ju de, som drifva oss fram i lifvet; det är bara lite svårt att alltid förstå, hvad de vilja. Ofta nog vilja de, att vi skola gifta oss. Och det bruka vi ju förstå.

Hvad nu Järker beträffar, så hade han aldrig haft någon aning om dessa små förfäder, som han bar på. Döfstum, som han var utåt, var han äfven inåt.

Men så kom den betydelsefulla dagen på taket, och nu pekade alla förfäderna, hela raden, på sömmerskan; och så föll han.

Hvad blef följden? Att Järker förstod förfädernas vilja. Inte direkt. Inte så, att han begrep och insåg, att viljan var deras. Men herregud! De hade ju nästan stött honom i afgrunden för en kvinnas skull, och han

skulle inte varit den vidskepliga lapp han var, om han inte begripit meningen.

Låt oss, som äro långt djupsinnigare än han, tyda händelsen på detta sätt! Så äro vi båda nöjda; och så kunna vi öfvergå till bröllopet.

IV.

Själfva midsommaraftonen skulle bröllopet stå; ute på patron Lacks sommarställe.

Vi skola, den dubbla högtiden till ära, börja dagen, där den verkligen börjar, med soluppgången. Det finns äfven ett annat skäl att börja just då, ty när solen kom öfver skogen, steg Järker ut på bron.

Han var barfota och hade hvarken rock eller väst, och hans hår var tofvigt efter sömnen.

Hur belåten syntes han ej, när han såg, att himlen var blank och klar som en glasruta!

Där låg nu hela bygden och sof, medan fönstren skimrade; och husen sågo ut som hönor, hvilka bredt ut vingarna och hade alla ungarna i godt förvar.

Där stod skogen, gran vid gran, och inte en kvist rördes. Där stod björkhammarn, och löfven voro ännu ljusa och luftiga. Där stod den ensamma rönnen, full af blom. Där lågo gärdena, med broddens späda fjun som skägget på en ynglings kinder. Där lågo lägdorna, gröna som björklöfven. Där lågo de gamla gråa bodarna, där lutade sig staketen, där låg bryggan och båtarna, och där bredde sig fjärden blank som en höstis. Och därborta — bergen! Ås öfver ås; dyning bakom dyning; muren kring denna ljufva plats; skyddet, värnet; planket, som skilde vår gård från grannens!

Öfver allt detta stod himlen, utan ett moln.

Järker, om den usle syndaren hört sitt lyckliga hjärta, skulle ha hört det säga, att allt, hvad han såg, var inneslutet i en jättestor daggdroppe. En daggdroppe, som hängde ytterst på en kvist af världsträdet och dallrade i morgonbrisen, som kom.

Men Järker snöt sig bara i fingrarna, och sedan gick han in, ty han frös om fötterna. Efter en liten stund kom han åter ut, fullklädd, och gjorde en långsam rond kring gården. Han besökte hästarna och korna och fåren och svinen och hönsen, han hängde länge öfver en gärdsgård och betraktade ängarna, han pröfvade öskaret i brunnen, gjorde en titt på logen, där vigseln skulle ske, och promenerade omkring som en tomte, medan alla andra sofvo bakom de blåa gardinerna.

När klockan ändtligen blef sex, ringde han i vällingklockan, och som det nu var sista gången, ringde han dubbelt så länge som annars.

Strax började det ryka ur skorstenen, och drängarna kommo ut, hvita kring ögonen och gäspande, och när de sågo Järker, togo de honom i hand; ty i dag skulle han ju giftas.

Så kom den ena efter den andra, och alla sågo de ut att tänka på något, som de nyss hade upplefvat; och blinkade mot solen. Och inom kort var hela gården i rörelse.

Det måtte vara roligt att gifta sig! Och det måtte göra alla, som äro i närheten, glada! Hela gården var ett skratt och prat och sjungande. Där sprungo barnen i bara nattskjortan, där kom Margreta, bruden, med hufvudet fullt af papiljotter och såg ut värre än pesten, där gick fru Lack i kamkofta, och aktörn, som med sin fru var patron Lacks gäst, lutade sig halfnaken ut genom ett fönster och viftade med sin höga hatt och skrek: Hurra! Hurra! Hip, hip, hurra! Och då skrattade alla på gården, och tuppen gol!

Och när frukosten var äten, hvilken karavan, som tågade ner till bryggan för att följa patron till stan!

Det var Sofia Back, och Lova Pettersson, och Edla Skinnar, och Amanda Sedin, och Petrus, och Järker, och Höglund, och Nisch-Nisch-Jonke! I spetsen gick patron med en reseda på rockuppslaget, men de andra hade korgar och hinkar och kålfat.

Hvad det skulle bli för ett bröllop!

Medan nu alla dessa voro i staden, pryddes gården. Man löfvade och hissade flaggor, och Tomas fick samla alla barn, som funnos, för att plocka blommor. Han hade sitt förskinn och en blå pappkask och en sabel. Där stodo de linhåriga ungarna i en lång rad, och Tomas skrek: Gif akt! Rättning höger! Alldeles som när gymnasisterna exercerade i staden. Afdelning, framåt marsch! Och så marscherade truppen nerför backarna och in i konvaljekammarn, och när de kommo tillbaka, hade de bördor af konvaljer och midsommarblomster och alla andra blommor, som växte på marken.

Då gick en liten herre på gården. Han hade frack och hvit halsduk, men han var så liten, så liten. Tomas frågade sin mor, hvem han var.

Det är kyparn! sade fru Lack.

Är alla kypare så små? frågade Tomas.

Nej, inte alla, svarade fru Lack, men den här är det!

Jaså! sade Tomas och gick åter ut och tittade på honom. Till sist vågade han sig fram, och han ställde sig bredvid honom och sade plötsligt:

Kyparn är liten!

Håll truten, lymmel! sade kyparn.

Då tittade Tomas på honom och sade:

Jag heter Tomas Lack!

Åh! sade kyparn och böjde sig ner och klappade Tomas. Är det unga herr Lack! Jag kände inte igen unga herrn. Unga herrn har blifvit så stor!

Puh! sade Tomas föraktfullt och gick sin väg, men i hemlighet önskade han, att han ägt kyparns frack.

Nu började det kännas, att bröllopet nalkades. Hus och träd kastade långa skuggor, och korna komme råmande ur skogen, flaggor vajade på alla stänger rundt bygden, och patron Lack stod midt på gården och sade:

Är nu allt i ordning?

Ja, svarade fru Lack, nu återstår det bara att klä om sig.

Gården blef tyst, alla voro som bortblåsta, det susade i trädkronorna och flaggorna smattrade.

Men så kom fru Lack ut! Nu! Nu började bröllopet! Blått siden! Spetsar! Guldkedja! Bästa hårkammen! Nytvättad!

Och så patron! Frack och hvit halsduk! Nyrakad!

Och så Tomas! Blå byxor! Hvit sjömansblus! Halmhatt med fladdrande band! Ren som en strykerska! Allvarlig! Och med händerna på ryggen!

Och så alla de andra! Alldeles, som om hela sällskapet skulle fotograferas!

I samma vefva började gästerna från trakten att komma.

Du skulle ha sett allvaret! Värdigheten! Känslan af stundens vikt och högtid!

Du skulle inte trott, att det var människor, om du inte sett kläderna. Till exempel dessa gamla, i hårdt arbete slitna bond- och torparhustrur. De hade brösten på ryggen och baken fram! Händerna voro som torra kvistar! Ansiktena hade grodans form och färg; och det enda, som lefde, var ögonen. Färglösa, skygga, ja, förskräckta ögon! Sannerligen, husen därborta hade magrat som hönor, hvilka släppt ungarna från sig; och så sågo ungarna ut.

Men det var bröllop!

Nu kom båten från staden. Den var löfvad och flaggprydd, och en hornmusik stod i förn och spelade, så att det blixtrade af mässingen. Och nu tågade gästerna uppför vägen med musiken i spetsen. Och nu kommo de in på gården.

Bom-ba! Bom-ba! Bom-ba! Bom-ba! sade bashornet. Det var det finaste bashorn, Tomas hade hört, och han darrade i knäna, ty så fint var det verkligen.

Nu skulle du sett, hvad som var schangtilt! Stackars den, som bara var bonde eller torpare nu!

Kapten Åbygge i frack! Och fru Åbygge i svart siden! Konsul Smitthenner i frack! Och fru Smitthenner i gredelint siden! Änkefru Harju i svart siden, glasögon och Den heliga Skrift! Änkefriherrinnan von Pahl i svart siden och silkesschal! Friherrinnan Anna von Pahl i gredelint siden, men lite blåare än fru Smitthenners, krås kring halsen och guldmedaljong! Friherrinnan Sara von Pahl i svart siden och en fin hatt! Byggmästar Unæus i frack! Fru Unæus i svart siden och en ny spetsmössa! Doktor Moman i frack och vasaorden! Fru Moman i laxfärgadt siden och hvita skor! Och alla de andra! Men jag tappar pennan, om jag måste räkna upp dem alla!

Naturligtvis, det höll jag på att glömma, pastor Lundström i prästkappa, och fru Rothoff, som skulle tolka, i svart siden, och hennes lille man, musikdirektör Rothoff, i frack och långt hvitt hår!

Och så alla de unga, i blått, i hvitt, i rödt, i skärt, med band och rosetter, med blommor och skärp!

Men hvar var brudparet? Värden och värdinnan hade tagit emot sina gäster, men hvar var brudparet?

Brudparet förevisades i sängkammarn. På ett bord bredvid dem fanns en silfverbricka.

Den ena efter den andra gick in; det var lika högtidligt, som om brudparet stått lik. Och på brickan lade man sin bröllopsgåfva.

Där satt bruden så brun som en lappkvinna och vågade inte röra sig; hon bara log och rullade med ögonen. Men Järker stod, ty han måste ta hvar och en i hand, som hälsade och gaf en gåfva. Där frasade sedlarna och skramlade mynten, och så pågick det en god stund.

Men på gården stod pastorn i en ring af herrar.

Jag varnar dig på förhand! sade patron Lack. Jag misstänker, att Järker kommer att göra någonting på tok, när han skall stafva eden med handskar på, och då kan du vara viss, att han gör en grimas, som du aldrig sett

maken till.

Å! sade pastor Lundström. Jag känner Järker sen gammalt. Det går så bra.

Ja ja! sade patron Lack.

Men ack! Jag har ju glömt alla de döfstumma! De stodo för sig ute på gården, en tyst och allvarlig hop.

Men när nu bröllopståget började ordnas, fingo de hedersplatsen strax efter brudparet och pastorn.

Nu marscherade den brokiga skaran upp till logen, hvars dörr var prydd med två stora svenska flaggor och blomgirlander och löf. Och in på den skumma logen, som upplystes af aftonsolens röda sken genom luckorna.

Allt var klart! Nu gifte sig Järker! Det kändes högtidligt, ty det var ganska kallt på logen. Pastorn stod bakom pallarna, och tolken bredvid honom.

Nu läste han. Tolken tolkade. Allt var stilla på logen, endast pastorns röst hördes, när han läste formuläret. Och svalornas gälla kvitter, när de flögo ut och in genom luckorna.

Men på en gång brast pastorn ut i ett skratt, och alla, som voro på logen skrattade, och högst af alla skrattade aktörn, och hans klotrunda hufvud med den hvita tandraden sken i ett hörn.

Och så var Järker gift.

Då dundrade ett skott! Och ett till! Och ett till! Och ett till!

Lefve Järker och Margreta! skrek aktörn. Hipp, hipp, hurra!

Hurra-a-a! flög jublet ut genom luckorna och sväfvade bort öfver bygden och fjärden och skogarna och ekade långt bort i bergen.

Och så var Järker gift!

Nu sjönk den stora midsommarsolen bort i väster, och fjärden var röd som en eld. Nu dansades på logen, och musiken stod som en rök ur luckorna.

Natten blef så stilla. Denna underliga midsommarnatt, därhemma.

Husen stodo rakt upp från marken, men gick du runde dem, såg du ändå ingen skugga på någon sida. Ty ljuset kom ej från sol, måne eller stjärnor, utan ljuset var där och kom rätt uppifrån, så att ingen skugga kunde bli.

Inte heller träden, inte grässtråna, inte den minsta blomma kastade någon skugga, ty ljuset låg så tätt till marken, att det sken uppåt lika bra som luften neråt.

Inte heller människorna kastade någon skugga. De stodo på marken med samma bleka ljus på alla sidor, och lika mycket, och det var underligt att se.

Allting var ljus, allting var därför också, som om man skulle kunna se tvärs genom det; och det var, som om himlen var öppen och man gick i dess glans, fastän man var på jorden.

Och denna stillhet! Det var bara trasten, som sjöng. Han sjöng inne i skogen.

Men hur han sjöng! Han sjöng, som om han skulle dö och ville samla all kraft, all röst, allt ljud i en sista

ljummande sång; som om han höjde sig ur sig själf; som om han velat breda ut och svinga hän hvarje ton långt öfver de svarta skogarna och de hvita vatten, som blänkte fram på alla kanter; som om han skrikit af smärta att inte få styrka att fylla hela rymden och sedan i den högsta gälla tonen dö som ekot af sig själf och till sist försvinna och bli stillhet.

Ack, trasten, du landets afhållne sångare! Ensamma röst i skogen!

Men dansen gick på logen.

Fru Åbygge, som ju till börden var irländska, hade medfört sin faster, hvilken öfver sommaren vistades på besök hos brorsdottern.

Aktören kunde inte slita sig från den gamla damen. Han tecknade, som om hon varit döfstum, och ofta utropade han sin älsklingsfras:

Oh, my darling! Peace and pork!

Då skrattade hon, så att hon på länge ej kunde säga något; och hennes nöje var ingalunda det minsta.

Men alla roade sig, hvar och en på sitt sätt, och nattens timmar förflöto; snart blef himlen åter röd. Och när solen, blank som ett ärr, steg fram öfver bergen i öster, ropade alla, bleka och med djupa ögon:

Hurra! Hurra-a! Hurra-a-a!

Men hvar var brudparet?

Jo, Järker stod i skjortärmarna och Margreta i bara stubben och strumplästerna uppe i pigkammarn, och de räknade sedlar och mynt, sedlar och mynt.

Och så tecknade de och voro allvarliga som präster, ty nu voro de gifta, och ingenting är så allvarligt som det!

STADENS EGNA SPÖKEN

Det finns människor, som förmörka solen. En af dem var fru Harju, som omvände.

Om hon denna dag inte hade omvändt hos patron Lacks, skulle kvällen förmodligen ha varit helt annorlunda än den nu var. Nu var den dyster.

Hon hade omvändt hos konsul Smitthenners från frukosten till middagen och hos patron Lacks från middagen till kvällen; och hon var oundviklig som ärtsoppan.

När hon ändtligen gick, syntes det alla, att de upplefvat en lönlös dag. Ingenting godt, ingenting vackert hade inträdt i dem, förvandlats till kött och blod och uppfyllt dem med belåtenhet. Fru Harju hade förstört allt; hon hade förmörkat dagen.

Denna förmörkelse sträckte sig ända ut i köket, där Kaj-Kaj och mamsell Henriksdotter i dag uppehållit sig. Och när herrskapet gått och lagt sig, samspråkade man därute om den märkvärdiga kvinnan.

Jag tör få säga, sade mamsell Henriksdotter, att fru Harju är rätta bocken till trädgårdsmästare, om hon inte vore fruntimmer, så en borde säga get. Jag minns väl den gången, ge mig si, det var på atanhundrasjuttietvå,

då beckmakarn väst på holmen tog på och skulle dö! Då kom hon och satt vid sängen och frågte'n om allt, hvad han gjort, och när gubben hade berättat, hvad han kunde minnas, så sa hon: ja, sa hon, det var ett lif i köttet, sa hon, åt helvete komma beckmakarn, det kan jag lofva, sa hon, si! Men beckmakarn tog då inte mer vid sig, än han sträckte ut hand, och då hon tog den, så sa han: ja, tack då, fru Harju, sa han, och välkommen efter! Men på den tredje dan dog han i alla fall, och det visste jag, att så skulle det gå, för tre dar före han dog, på kvällen, då jag vaka, det var i köket och beckmakarn låg i lillkammarn, så knacka det på dörrn. Och det knacka högt, och tre rejela slag knacka det. Då jag öppna dörrn, så såg jag någonting, och det, så jag aldrig glömmer det, si! För farstun var mörk, men jag såg ett sken, och jag såg en ängel, en kritande hvit ängel, som for opp genom taket, men sakta, bort i hörnet, så här, och jag blef ändå så pass till mig, att jag måste sätta mig på en stol. Och så frågte jag beckmakarn: hörde du, att det knacka på köksdörrn, frågte jag; nej, sa han, jag hörde inte nånting. Då var det fäll blåsten! sa jag, för jag hade inte hjärta heller att säga, hvad jag hade sett. Men tre dar efter var han död!

Guds makt är stor! sade Kaj-Kaj. Han är i himmelen och på jorden.

I Skatavika på ön, sade Petrus, har dom en herre i hög hatt och fin värre, som ge bud om stormen.

Tänk nog det! sade mamsell Henriksdotter. Var det inte en genral rakt, som dränkte sig därute, och hög hatt hadde'n. Det är inte många år sen. En tretti år sen, kan det väl vara.

Far min såg'en en natt! sade Petrus. Det var på sensommarn, så det var fögan klart, och då komma stormen. Men farfarn, som hade andra förbud, sen gammalt, han sa på kvällen: Gammelfarn bulta på väggen, hör jag, sa'n, gå ner i stranna och bind båtarna, sa'n, för i rappet ha vi stormen. Och midt i natten satt'en sig upp i sängen och sa: nu bulta'n ovåligt rakt, sa'n. I gett ut, och ta opp, pojkar. Och då far min såg ut genom fönstret, så såg'n en fin herre, som gick i strand och kände åt, om båtarna var fastbundna, och jussom far min såg'en, så titta'n upp, men han hade inget ansikte utan bara jussom ett sken, och så försvann'en med ens. Men sen är dom van vid'en där i hamna, för så fort som stormen komma, så är'n där på stranna, men det är bara gamfolket, som ser'n.

Ha'nt vi andar och uppenbarelser här! utropade Kaj-Kaj. Behöf vi gå länger än nerför backen, så ha vi väl så mycket en kan tänka. Ni vet väll, hur det var med kapten Nordhammares föriga fru, som han hade med sig från utlandet!

Liten, liten var hon, och späd och fin, otroligt, och svart som syndastraffet. Och så var han stor då som en annan oxe. Kunde en tänka, att det skulle passa ihop, det! Mild var hon och blyg som ett litet barn, och barn fick hon, två har han i föriga gifte. Men så dog hon, och det tog om, innan han gifte sig med henne här, som är änka efter'n nu.

Men nog ska en veta, hvarför han det gjorde. Ni vet, gamhuset norr i backen; där bodde'n förr. Men han fick flytta dädan, pass! Guds makt är stor, gudsförnekara till trots.

För nu ska en höra! Det var en kväll, och det var inte långt efter det hon var död, så knacka det på tamburdörrn, och en tå pigerna öppna. Och då. stod hon där! Så död och begrafven hon var. Men pigan var ny och hade aldrig sitt na i lefvande lifvet, så hon fråga bara, hvad hon ville, för det var sent på kvällen. Men lillstackarn kunde ju knappt tala svenska, så hon frågte bara, om kapten var hemma, och så komma kapten ut. Och nu vet en, att det blef ett pratande där i tamburdörrn, och kapten följde na ut genom porten, och sen sa'n till pigerna: ni släpp aldrig in na en gång till, sa'n, om ni vill stanna här i huset, sa'n, och håll lifvet kärt, sa'n, för sanna mej, sa'n, det fruntimret har djäfvulen sändt, sa'n, och minns det, sa'n. Och då vet en, att pigstackara begrep, att det var otyg rakt och blef rädd, rakt bort i vettet, och flytta, så fort dom kunde.

Men tror en inte, att lillstackarn kom igen, och en kväll skrämde hon pigan, så hon sprang, och då gick hon

rakanste vägen in i barnkammarn och pyssla med barna sina, och så gick hon sin väg och sa aldrig ett ljud.

Och så gick det på i flera herrans år, men till slut var det kapten, som fick ge tappt, och han flytta ner i backen och gifte sig med henne här, och sen har en aldrig mera hört.

O, Guds råd och vägar! Hur outrannsakliga äro de inte!

Än käringa, som stod under isen hela vintern då! sade mamsell Henriksdotter.

Var det nån sanning i det? utropade Kaj-Kaj.

Sanning, sa hon! Tror hon, en far med lögner, fast en int tigg Gud om nåden hans hvareviga minut. Jag såg na väl, när jag var ung, många herrans gånger, då hon gick förbi.

Stod hon under isen en hel vinter! Det är inte möjligt! sade kokerskan.

Jag säg, om det vore mitt sista ord, att det var sanning, men få'nt han låta bli och tro, han som vill! Men käringa stod där, sanna ordet, si! Hon kom och gick i stranna norr vid bodarna, där ingen kaj fanns då för tiden, utan det var strand hela vägen, och det var mörka kvällen om hösten. Nu var det jussom spänger längs bodarna, så en kunde gå längsefter, och det var gint, si. Nu komma käringa och gå, och mörkt sa jag, det var. Och djupt var det som näcken, för storbåtarna la till, ända vid bodarna, och storfartygen låg strax utanför. Käringa stöp, ska en begripa, och trumla hufvudstupanes i sjön, si, och borta var hon. Ingen såg na mer, si! Hon var, som hon hade farit genom luften. Och det vardt tacksägelse efter na och inskrifvet i kyrkboken, och så var hon död och glömd, som en blir, och så var det inget mer med den saken, si! Och så blef det vintern, och så blef det vårn. Och isen gick. Nu vet en det, att där i lillbukten hade dom på den tiden jussom nu en klappbrygga, och en dag, så, gud förbarme sig, stod int käringa bredvid klappbrygga, på självfvaste sjöbotten, och hon titta lifslefvande på dom som klappa, si! Och det bar å, upp i stan, och berätta, kan en begripa, si, att käringa, som kom bort i höstas, stod på sjöbotten och titta jussom en lefvande människa, si! Och det kom folk tå bara näcken ner till bryggan, och så fick dom se, att käringa stod lifslefvande på sjöbotten. Men si, hon hade en stor'n blåsa för näsa och mun, och nu var det dom, som visste, att en gat vara rasande omständig med den där blåsan, si, för sprack hon, då var det slut med ens, si! Nej, si, hon skulle torka bort tå sig själf, och då skulle käringa komma till sig igen. Och så tog dom opp na med spakar och spänger, si, försiktigt och fint, och blåsa hängde jussom kospenar om mun på'na, och så bar dom hem'na, si! Och det tog int mer än två eller tre dar, så var käringa frisk igen, men hon hade fali ondt i hufvut, efter det dom hade klappa kläder midt öfver'na hela vintern, för en vet, det ljomma i isen, si!

Men hon hade ju ingen mat fått! sade köksan.

Hon hade ju blåsan, si! svarade mamsell Henriksdotter.

Ja! sade Kaj-Kaj. Nog gör Gud många underverk äfven i dessa yttersta dagar, men nog gett en människa ha mat för att lefva.

Ha jag bett'na tro? skrek mamsell Henriksdotter. Är int ordet fritt? Ska hon predika för jämnan? Ha'nt vi haft nog, hela dan, med gudsord tå gamhäxa Harju? Kan en fördra mer? Stoppa predikogåfva sin i kjolsäcken, hon, och spar'n till gamhäkte!

Hon kan vara nog storsint[1] nu! sade Kaj-Kaj. Men jag kan berätta, att på den tiden, då jag hjälpte till och tvätta lik här i stan, så hände det en gång, hvad som är sant som denna dag. För det var en gammal herre, som hade dött, och på afton var vi där och tvätta'n och svepte'n. Det var mörka kvällen, när jag gick hem, och jag gick ner på gatan, härnere.

Då fick jag se, att det var en gubbe, som gick framför mig, och det klafsa i galoscherna hans, och han hade ett stort paraply. Och då kom det en tanke på mig, att en ska si, det är han, som jag har svept. Och jag tänkte, jag gett fäll si'n i syna och si, om jag känn igen'en, så jag skynda hvad jag kunde, och jag hade bätter ben på den tiden än nu. Men han gick fort, värre, men hur det var, så hann jag opp'en, men nu ska en höra, hvad som besynnerligt kan vara. Just som jag kom om kapp me'n, så vänd'en sig mot mig, och öga lyste och eldflammor, vet I, stod ur mun och näsa, och schas sa'n som en katta, och så försvann'en! Gulla! Jag blef så till mig, så jag gat ta mej åt hjärta och luta mig mot paraply, och på en lång en stund kunde jag inte gå.

Hvad det anbelanger, sade mamsell Henriksdotter, så finns det här i huset med, si! Och tör fäll finnas i alla hus i stan!

Här! skreko jungfrurna.

Jo, si! sade mamsell Henriksdotter och knöt sin halsduk för att gå. När det här huset byggdes, så var det en timmerman, som hängde sig, och jag har ändå sitt'en många kvällar på går'n, då han har stått och fundra för sig själf, si. Och god natt nu och adjö! sade hon och tog sin korg och gick.

Kaj-Kaj gick äfven; och jungfrurna smögo aldrig så stilla till sitt rum som den kvällen. Till och med Petrus fann det kusligt att gå ner i sin jordkammare, så karl han var.

Sen hängde den tysta och gåtfulla natten öfver detta och alla andra hus i stan; där spöken hade bodt, där spöken bodde och där spöken alltjämt skulle bo; men de som skulle bli spöken, de sofvo nu i lugn och anade ej, hvilken fasa de en gång skulle väcka hos sina efterkommande.

DEN TYSTE

I.

Käre läsare! Innan jag lämnar dig, skall jag berätta ännu en liten historia.

Jag har nämligen, medan jag suttit här och berättat för dig, ofta tänkt på hvad du brukar säga om de människor, som af ödet förts att tillbringa sitt lif i sådana små bortglömda städer som Öbacka.

Du brukar säga: vill man finna verkliga människor, skall man söka i de stora städerna eller ute på landet. Små städer förstöra och förgöra, och där bli människorna slutligen löjliga vrångfigurer.

Men skulle människosjälen verkligen vara så beskaffad, att den måste ha antingen några hundra tusen andra själar omkring sig eller ingen alls för att inte bli löjlig! Man måste då också fråga: hur många själar måste sluta sig samman, för att inte hvar och en skulle bli löjlig? Och svaret på den frågan torde det bli kinkigt att ge!

Är det emellertid inte så, att man ser jämnt upp så mycket hos sina medmänniskor, som man själf är värd?

Jag skall berätta denna lilla historia, som jag med afsikt spart till sist, och du får, sedan du läst den, själf afgöra, om mannen i fråga är en verklig människa eller en löjlig vrångfigur.

II.

Han var en gammal man med hvitt skägg och hår.

Han bodde i en liten röd gård vid en afsides gata, där i öfrigt endast några skomakare och plåtslagare och fiskare bodde. Gården hade han ärft af sin far samt dessutom så pass mycket pengar, att han kunde lefva af räntorna.

Han var, om du vill, en bildad man, ty han hade legat vid universitet; fast gud må veta, att det är många, som komma därifrån med mindre bildning än som ryms på en lillfingernagel.

Men sedan många år var han tyst och talade ej. En gammal döf kvinna skötte hans hushåll, och han skref på en lapp, hvad han önskade.

Han kände inga, och ingen kände honom. Han hade nämligen left så pass länge, att den stad, som fanns i hans ungdom, dött bort; och den nya staden reste sig långt från hans staket.

Någon enda gång hörde man talas om »den tyste», men han affärdades med några ord i förbigående.

Han lefde på samma sätt som åtskilligt annat, hvarom jag i dessa historier berättat, mera i den osynliga staden än i den synliga; han liksom detta andra bildade, utan att man egentligen tänkte därpå, en del af stadens gåtfulla och osynliga väsen.

Men hvarför talade han inte? Ja, hvarför? Hur många underliga sätt ha inte människorna hittat på för att förljufva eller fördra lifvet!

Han ansåg, att människorna icke börja tala om något väsentligt, förrän de äro döda. Hvad de tala om på gatorna och i husen, det är bara sådant, som hjälper dem att lefva här på jorden. Men deras själ, som är ingenting annat än de dödas röster i deras inre, den stiger aldrig eller högst sällan från hjärtat till läpparna. När de dö, börjar denna själ att tala i de efterkommande, och då först börjar den dödes rätta lif. Detta är kanske mycket besynnerligt, men så tänkte han.

Själen, tänkte han, går bakom orden; han såg den bakom dem, som man bakom löfven ser en man gå af och an i sin trädgård. Det kan vara behagligt att höra löfven susa, men först om natten, då de tystnat, kan man höra, hvad mannen säger för sig själf med låg röst.

Men hur kunde han höra de döda tala? Naturligtvis i sig själf. Han själf var den trädgård, där de döda vandrade af och an, och först när han förmått alla onyttiga ord att sluta med sitt sus och sitt prassel, hörde han dem tala.

Och i böckerna! Ty dessa tysta böcker hade ju dikterats af de döda, och i de bästa af dem hörde han röster ända därifrån, där själarna bo.

Så lefde den gamle ensamme mannen, och nu skall jag söka att beskrifva en kväll.

III.

Det var efter en solig dag, och mannen hade gjort en promenad långt utom staden. När han kom hem, tindrade redan vårstjärnorna, och luften, som under dagen varit våt och ljum, kylde nu som is. Då stod hela naturen stilla, och alla linjer syntes klarare och fastare än annars. Det som var aflägset föreföll ritadt på den underligt blåa himlen; och fullmånen lyste öfver staden, röd som den glödande rundelen efter ett bål.

Den gamle mannen kände sig både lycklig och sorgsen, och han gick långsamt in till sig. I hans rum härskade skymning, med skära sken af månen. Och det var så stilla, som om han själf legat död i rummet

intill.

Han tände inte lampan utan satte sig i gungstolen vid fönstret, och som alltid, när han gått ute i naturen och betraktat tingen och grubblat, talade han för sig själf; ty om höga och vördnadsvärda frågor talade han, men endast med sig själf, med de döda och med böckerna.

Ni äro det gåtfullaste af allt, mina goda stjärnor! sade han. Den ene går efter den andre, och när jag ser er alla, bilda ni ett långt tåg.

Ja! Jag föreställer mig, att om jag sutte i en liten båt midt i en stor krigsflotta på flera hundra fartyg, då skulle jag kunna tro, att denna flotta vore oändlig och inte hade något slut. Men om jag återigen stode på ett högt berg, så skulle jag ganska lätt kunna se både längden och bredden på den krigsflottan.

Jag skulle nu nästan vilja tro, att jag sitter på en sådan liten stjärna midt ibland er andra, mina goda stjärnor, ty jag kan inte se vare sig början eller slut.

Men i självfva verket segla vi kanske allesammans på det stora hafvet, ett långt, vackert tåg. Hvad det måtte vara vackert att se på afstånd, då det redan är så vackert, när man är midt inne i tåget.

Ja, ja! Hvad jag är gammal! Och ju äldre jag blir, desto kärare förefaller mig den grönskande jorden. Döden ringer i sin stora klocka, bing, bång, säger den, och då måste vi gå. Då måste vi gå, vare sig vi vilja eller inte. Få vi då komma upp på ett högt berg och se hela tåget, hur det skrider fram mot en hamn, där hvita hus resa sig öfver det blå vattnet! Hvad det skulle vara vackert att se! Kanske, att det redan ligger en massa fartyg därborta på redden med flaggor och vimplar? Så vackert!

Ja, döden!

Lifvet vore kanske inte så mycket värdt, om inte döden vore. Det visar ju oss redan det lilla barnet. Ty det händer ju ofta, att barnet gråter utan att veta hvarför. Den som frågar, får oföränderligt samma svar: Jag vet inte, hvarför jag gråter, men det är så tråkigt! Ja, det är mycket af barndomen i det svaret. Barnet vet ju ingenting om döden, förstår ingenting af döden, hyser ingen rädsla eller vördnad för döden och anar framför allt inte, att det själf en gång skall dö. Ibland tänker det i alla fall framför sig och undrar, hur länge det skall fortgå på detta samma sätt. Och då ser det inget slut, alltjämt samma sak, alltjämt solsken och regn och snö, och alltjämt far och mor och syskon, och alltjämt frukost och middag och kväll. Då ryser det och gråter och tänker förskräckt: det skall aldrig ta slut!

Jag vill gärna välsigna döden. Inte därför att jag längtar efter den, men därför att den har gjort människans lif så vackert, som det är. I allting spårar jag dödens makt och öfverhöghet. Ju mer jag nalkas den, ju mer jag gör klart för mig, att nu snart är det slut, desto vackrare blir allt. Det är, som att gå i en stad, där man länge har bott, medan solen sjunker och båten ligger färdig att kasta loss.

I början älskar man inte jorden. En yngling är inte så fäst vid den som jag, gamla gubbe. Om en yngling stannar och betraktar marken och tänker och gör klart för sig, att just denna mark skall ta honom i sitt våld, då känner han kanske till och med hat mot denna mark som mot en fiende. Det är så mycket, han ännu inte har fullgjort. Men jag har fullgjort lifvet, och det enda, som nu väntar mig, det är just marken, i den skall jag snart gå ner. Och jag har redan börjat älska den som en god vän eller anförvant eller som en del af mig själf.

Hvad månen lyser! sade den gamle plötsligt och betäckte ögonen med handen.

Att dö! Att inte bli mer än en röst i en annan människa! Ha vi inte skapat allt! Hvad vet ett djur? Ingenting. För djuret finns ej sammanhang, ej värld, ej tid, ej lif, ej död! Ha vi inte skapat allt! Och det eviga lifvet? Hålla vi inte sedan länge på att skapa det eviga lifvet! Den som inte har behof af ett evigt lif, får kanske inte

heller något. Religionen, som vill tvinga oss att tro på det eviga lifvet, är den kanske bara ett omedvetet, oklart och missförstådt begär att skydda människoanden från undergång?

Du döde i hyllan! sade den gamle och pekade. Du säger, att det kommer en dag, då isen skall skrida nerför bergen, fylla rymden med kalla immor och förbränna marken. Floderna och hafven skola ligga frusna i sina grubbor, och öfver fälten, bland spillrorna af våra städer, skola våra dödskallar grina mot en slocknande sol.

Bergen skola störta, säger du gamle därborta i hörnet, och dalarna skola höja sig, himlen skall bära fasansfulla tecken, och jorden skall förmörkas. Och då kommer den, som skapar en ny himmel och en ny jord.

Är det allt detta, vi redan nu måste värja oss emot och bereda oss för. Måste vi rädda oss från spillrorna af vår jord, som Aeneas räddade sig från Troja, och i väster grunda nya världar?

Frågor och frågor!

Du döde! Hur säger du? Det kommer tider, säger du, då vi ej behöfva ordet för att meddela hvarandra, hvad vi känna och tänka och vilja. Hvad är tyngre än ett ord! Ett ord är ju en bölja, där tankens solsken gnistrar. Men kommer det en dag, då hvarje gnista är ett ord, nya, lätta och glittrande ord?

Kommer det inte också en dag, då vi inte längre binda oss vid dessa kroppar och vid denna jord? — —

Nu knackade den döfva på dörren.

Ja, ja, jag kommer! mumlade den gamle och reste sig. Jag kommer.

När han satt vid sin enkla kvällsvard, fortsatte han att tala.

Men hur många skola rädda sig från den slutliga förstörelsen? sade han. Blir det en ensam höfding? Drar han till nya världar och skapar nya folk?

Den gamle hällde upp ett stort glas brännvin och sade:

Det är mycket svårt att veta! Det är oändligt svårt att veta det! sade han.

Därefter tömde han glaset.

Det är ett hårdt öde, sade han, att tillbringa ett långt lif i grubbel och frågor och sedan tvingas ner i marken lika ovetande, som när man föddes! Det är mycket hårdt! sade han och tömde ännu ett glas brännvin.

Gud, ja, det är mera troligt, att han är framför än bakom oss. Ha vi inte byggt upp allt annat! Bygga vi nu inte upp äfven honom?

Den gamle dolde ansiktet i händerna och sade lågt:

Ack! Det är grufligt att vara så gammal som jag är och ingenting veta, ingenting alls! Jag har längtat år efter år, månad efter månad, dag efter dag, men hvarje kväll är himlen lika gåtfull. Hvarje morgon talar det inom mig annorlunda än under natten.

Den gamle reste sig från bordet och hämtade ur ett skåp en karaffin med konjak; samt återvände till arbetsrummet, där den döfva hade tändt en brasa och en lampa.

Jag kan inte, och jag vill inte tro, att jag inte en gång skall få förklaringen på allt detta! sade han och hällde i ett glas konjak. Jag tror, att människan började en gång som en liten rännil, blef en bäck, en å, en flod, och

nu rinner den ner mot hafvet. Och sedan? Fördunstar hafvet en gång och försvinner i rymden som en rök? Hvart tar röken vägen? Ja, hvart? mumlade den gamle och drack ur glaset.

Därefter sträckte han ut armen och sade:

Nu häller vi i ännu lite till af denna underbara vätska!

Du gamle, sade han och nickade mot en bokhylla, du, som tänkte så mycket öfver religionen och alltid sade ett klokt ord, när du talade om något annat, är det inte du, som säger, att människan tydligen är född för att tänka, och att det är hela hennes ära och hela hennes förtjänst? Hur skall jorden en gång se ut, när alla blifvit som jag? När alla förakta det timliga och vända sig mot det eviga? Då det nu är så svårt att lefva, måste inte först alla dessa svårigheter undanrödjas? Måste vi inte vara skyddade mot alla faror och alla vanskligheter? Arbeta inte alla sålunda för samma mål? Kan man inte ana den dag, då alla händer och ansikten skola vara rena, då skönheten, godheten, glädjen och förnöjsamheten skola råda, då jordens alla dagar skola vara lugna som söndagar?

Låt mig dricka och värma mitt hjärta! sade den gamle. Det är så ljuft att drömma om den tiden!

Han gick fram och rörde om brasan.

Alla skola vara vänliga mot hvarann, sade han och klappade kakelugnen, som jag är vänlig mot dig, gamla själlösa kakelugn! Kanske är du inte själlös, hvem vet? Man kan tvifla på så mycket här i världen.

När han återvände till sin plats, tog han ett danssteg och stannade sen midt på golfvet.

Jag närmar mig hafvet! sade han. Sången är tyst, och dansen är förbi. Bäcken kan kvittra som en fågel, och folken i sin barndom kvittra och sjunga. Men när hafvet dånar, då är det också en sång, och hur mycket högtidligare och hemskare!

Men ensam skall jag lägga mitt hufvud till ro! Ingen son, ingen dotter, ingen hustru skall sluta mina ögon, utan det blir bara sålunda, att en morgon, när madam Öström kommer in, ligger jag död i min säng! Ja, Herregud, säger den stackars madamen, nu är han död! Gud fröjde hans själ!

Den gamle lade handen på pannan och sade:

Ja, skall han fröjda min själ?

Han vände sig mot fönstret och betraktade stjärnorna.

Säg! mumlade han. Skall du fröjda min själ?

Då brann ett glimmande stjärnskott i himlen.

Vore jag ett barn, sade han då, skulle jag ta emot detta tecken och tro. Men jag är ju inget barn!

Därefter tömde han glaset i botten.

Men det har i alla fall varit en vacker dag i dag! sade han. Säg, alla ni döda i mina hyllor, var jorden lika vacker också på er tid? Satt ni och pratade så här för er själf om kvällarna? Nej, ni vandrade omkring i era togor så här! sade han, draperade sin röda filt öfver axeln som en toga och gick med högtidliga steg i rummet.

Hvad vi skulle skratta, om vi en dag hade sett och hört er! Men ni voro ändå mycket kloka och visa.

Nu stannade han vid fönstret och sade:

Ha också ni, gåtfulla stjärnor, burit sådana män? Har man äfven hos er firat orgiastiska fester, ha äfven hos er ynglingar och jungfrur dansat nakna, och ha äfven hos er vissa dagar varit ägnade åt hvad vi kalla okyskheten? Har äfven hos er allt detta så småningom aftagit och fallit bort som obehöfligt?

Ack, människornas besynnerliga öden! mumlade den gamle och gled ut på golfvet med åldriga danssteg, draperad i den röda filten. Han dansade fram till bordet, där konjakskaraffinen stod, bugade för den, lyfte händerna öfver hufvudet och föll på knä.

Äfven du döljer en gudom! sade han, fyllde glaset och tömde det. Där han nu stod på knä, sträckte han händerna upp i luften och sade högt och långsamt:

Lef upp, ni döda, och skåda genom mig ännu en kväll i lifvet! Hell er, gamla hvita gudar, hell er, lunder, hell er, jungfrur och ynglingar!

Donec gratus eram tibi

nec quisquam potior brachia candidæ ...

Den gamle hann icke längre, ty han brast i gråt, och med hufvudet mot bordskanten snyftade ha.11 och grät.

Hvad jag är gammal, gammal, gammal! mumlade han. Men plötsligt ryckte han upp sig, fyllde ett glas och tömde det, och sedan ropade han:

Hymené, Hymenéos!

Och därefter reciterade han en Catulli kärleksdikt. Han reste sig, sträckte ut armen och sade, som om han mässat:

Klarhet! Klarhet! Tredubbelt lysande klarhet!

Var hälsad, du åldrige stamfader, jag bugar för din allvarliga ande!

Ja! Detta är dina söners söner, vi buga alla för dig. Vi ha talat om tingens gåtor, och vi dansa högtidliga danser.

Frågar du, hvem jag är? Jag är din siste son, och jag är gränsen mellan tiden och evigheten.

O, klarhet, tredubbelt lysande klarhet!

Sen han sagt detta, stod han orörlig, som om han lyssnat; men slutligen sade han:

Jaha! Det lät inte så illa! Men nu bör gubben hvila en stund; det är så skönt att hvila. Sätt er och hvila nu, gamla kära ben! Så där, ja!

Och där han nu satt, började han med slutna ögon först att hvissla och sen att sjunga och sen att hvissla igen. Han nickade takten med hufvudet, och det ryckte äfven i de gamla benen. Till sist, alltjämt hvisslande, reste han sig och dansade på golfvet en polka med korslagda armar, efter den gamla melodi, som stigit upp ur sin mångåriga graf i hans inre.

Nu voro dörrarna sprängda till alla hans gamla grafvar. Han dansade och sjöng och hvisslade, hvilade ibland men sparkade med benen.

Ja så är lili-lilif-vet! Ja så är lili-lilif-vet! Ja så är li-ef-vet! sjöng han.

Det är sanning! sade han sen med en ed och brast i ett hejdlöst skratt. Men sedan blef han allvarsam och sade:

Svär jag? Jo, jag har svurit!

Han tog sig åt hufvudet och sade:

Gåtfulla varelse! Hur skall du kunna tyda något annat, då du inte ens känner dig själf?

Och efter en paus tillade han:

Men konjak är godt! Mycket, mycket godt!

Och så drack han igen. Så drack han och hvisslade och sjöng.

Ja, så är lifvet! Ja, så är lifvet! Ja, så är li-if-vet! sjöng han på alla melodier, som funnits gömda i hans inre.

Slutligen, när natten redan var framskriden, började han klä af sig; men han dansade först med hvarje plagg, innan han lade det från sig. Och för sängen bugade han, innan han kröp ner.

När han ändtligen låg, hvisslade han och sjöng ännu. Men till sist domnade melodierna, ögonlocken föllo igen, och han började snarka.

Och sålunda förflöto många af hans kvällar.

Där sof den gamle ensamme mannen, och ljuset lyste på hans tofvade hvita hår, hans af hettan röda och uppsvällda ansikte och på de gulnade händerna, som lågo maktlöst på täcket; och han sof lugnt som ett barn, men snarkade.

IV.

Käre läsare! Du har nu att döma! Var icke denne underlige gubbe en verklig människa? Jag har hvarken lagt till eller dragit från, jag har visat dig honom, sådan han var.

Det är icke otroligt, att om du lyfte af taken på andra hus i denna lilla stad och tittade ner, du skulle få se saker, underligare än detta, som egentligen inte är så underligt.

Nästa gång vi råkas, skall jag kanske visa dig landet och de stora städerna; låt oss då se, om vi finna underbarare människor. Och till dess: farväl!

Noter

1)

Storsint, ångermanl. = argsint.